

Erasmushogeschool Brussel – Universitaire Associatie Brussel

Departement Toegepaste Taalkunde

Master Journalistiek – Gedrukte & Onlinemedia

JASPER D'HOORE

**BERICHTGEVING OVER EUROPA TIJDENS DE EUROCRISIS: UNITY OF
DIVERSITY?**

Masterproef ingediend voor het behalen van de graad van

Master in de Journalistiek

Promotor : JAN JAGERS

Academiejaar : 2011-2012

ABSTRACT

Door de eurocrisis ligt de Europese Unie (EU) meer dan ooit onder vuur. In deze studie wordt onderzocht hoeveel aandacht kranten besteden aan en op welke toon ze berichten over Europa tijdens deze crisis. Is er sprake van *unity* of van *diversity* in de manier waarop de kranten in verschillende EU-lidstaten over Europa berichten? Dat is belangrijk, want hoe mensen over de EU denken wordt beïnvloed door de manier waarop erover wordt bericht (Banducci, Karp & Lauf, 2002).

We analyseerden en vergeleken de berichtgeving in Vlaamse en Franstalige kranten uit België en kranten uit Nederland tijdens het voorlopige hoogtepunt van de eurocrisis, de periode tussen 17 oktober en 18 december 2011.

Voor elk krantengebied selecteerden we een populaire en een kwaliteitskrant. Aandacht voor Europa werd onderzocht via een kwantitatieve inhoudsanalyse, de toon via framing. Daarvoor werd er een mixed-method onderzoek van kwantitatieve en kwalitatieve inhoudsanalyse toegepast.

Uit dit onderzoek blijkt dat in België en in Nederland kwaliteitskranten meer over de Europese Unie berichten dan de populaire kranten en dat alle kranten meer aandacht besteden aan de Unie tijdens belangrijke Europese evenementen zoals een Europese Top. Verder blijkt ook dat Nederlandse kranten uitgebreider berichten over de Unie dan Belgische kranten. Daarnaast zijn Belgische populaire en kwaliteitskranten vrij pro-Europees, terwijl dat in Nederland enkel de kwaliteitskranten zijn. De Nederlandse populaire krant *De Telegraaf* blijkt immers eerder eurosceptisch te zijn en dat heeft gevolgen voor het politieke debat in Nederland.

PERSBERICHT**Europa is en blijft een eliteproject**

Kwaliteitskranten uit België en Nederland, die vaker door hoogopgeleiden worden gelezen, berichten meer en positiever over Europa dan de populaire kranten. De Europese Unie (EU) is nog steeds een eliteproject, zo blijkt uit onderzoek van Jasper D'hoore.

D'hoore, die net zijn master Journalistiek behaalde aan de Erasmushogeschool Brussel, analyseerde de EU-berichtgeving in de kwaliteitskranten *De Standaard*, *Le Soir* en *De Volkskrant* en de populaire kranten *Het Laatste Nieuws*, *L'Avenir* en *De Telegraaf* tussen 17 oktober en 18 december 2011. In die periode woekerde de eurocrisis in alle hevigheid.

Belgische kranten, zowel populaire als kwaliteitskranten, zijn uitgesproken pro-Europees, zo blijkt. Nederlandse kranten zijn dat veel minder, hoewel ze meer artikelen over de EU publiceren. Wie *Het Laatste Nieuws*, *De Telegraaf* of *L'Avenir* leest, krijgt minder Europees nieuws onder ogen dan wie *De Standaard*, *De Volkskrant* of *Le Soir* leest. Opvallend is dat Nederlandse kranten meer over Europa berichten dan Belgische kranten. De Nederlandse populaire krant *De Telegraaf* brengt ongeveer evenveel EU-nieuws als de Belgische kwaliteitskranten *De Standaard* en *Le Soir*.

Is de Europese Unie voor de Nederlanders dan geen eliteproject? Toch wel. Europa is niet de beste vriend van *De Telegraaf*, het meest gelezen dagblad van Nederland. De krant kant zich tegen verdere Europese integratie en heeft het niet zo begrepen op die 'Brusselse rijkeluisclub'. Het Parlementarium, het bezoekerscentrum van het Europees Parlement, noemt de krant bijvoorbeeld een 'hobbyhok'.

Uit eerder onderzoek blijkt dat hoe meer aandacht de pers aan Europa besteedt, hoe positiever mensen over Europa denken. Dat is toch zo als journalisten neutraal of positief over Europa berichten. Zijn ze vaker negatief over de EU, dan is de kans groot dat mensen die houding overnemen. Dat Nederlanders kritischer tegenover Europa en diens 'hobbyhokken' staan, staat in verband met de eurokritische houding van *De Telegraaf*. Wie wie beïnvloedt – de kip of het ei-vraag – is daarbij niet duidelijk.

De gemiddelde Belg laat zich positiever uit over Europa dan de gemiddelde Nederlander en voor hun krant geldt hetzelfde. Geen enkele Belgische krant valt het Europese project aan. Sterker nog: zelfs het debat over welk Europa we willen, wordt zowel in Nederland als in België nauwelijks gevoerd.

‘Nochtans is het niet zo moeilijk om daar wat aan te doen’, stelt D’hoore. ‘Zo zouden kranten meer opiniemakers aan het woord kunnen laten die nadenken over welk Europa we nu eigenlijk willen. Een meer liberaal of sociaal Europa? Willen we de Verenigde Staten van Europa of net helemaal niet?’

D’hoore vindt dat kranten met koudwatervrees kampen als het over Europa gaat. ‘Zo heeft geen enkele van de onderzochte Belgische kranten nog een correspondent rond het Schumanplein. Op dat vlak kunnen ze een voorbeeld nemen aan de Nederlandse kwaliteitskranten.’

‘Dat de kranten, en zeker de populaire Belgische variant, niet goed weten hoe ze over Europa moeten berichten is jammer’, meent D’hoore. ‘Want Europa is veel te belangrijker om het enkel aan politici en technocraten over te laten.’

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de auteur:

Jasper D’hoore

Jasper_Dhoore@hotmail.com

+32 (0)486 86 53 09

BERICHTGEVING OVER EUROPA TIJDENS DE EUROCRISIS: UNITY OF DIVERSITY?

I) Inleiding

II) Opzet onderzoek

- a. Belang onderzoek
- b. Doel van het onderzoek
- c. Inhoud van het onderzoek
 - i. Onderzochte landen
 - ii. Onderzochte kranten & onderzoeksperiode

III) Aandacht van kranten voor de Europese Unie

- a. Wat is aandacht?
- b. Conclusies eerder onderzoek
- c. Methodologie
 - i. Kwantitatieve inhoudsanalyse
 - ii. Selectie van artikelen
 - iii. Operationalisering
 - iv. Berekening van de *aandachtsscore*
 - v. Methodologische controle
- d. Hypotheses aandacht
- e. Analyse
 - i. Aandacht voor de EU in populaire –en kwaliteitskranten
 - ii. Aandacht voor de EU in België en Nederland
 - iii. Verschil in aandacht voor de EU in de Nederlandse populaire en kwaliteitskranten en de Belgische varianten
 - iv. EU-berichtgeving tijdens grote Europese evenementen
 - v. Andere vaststellingen
- f. Conclusie
 - i. Conclusie aandacht kranten voor Europese Unie
 - ii. Kritiek op het onderzoek

IV) Toon van de berichtgeving over EU in kranten

- a. Wat is toon?
- b. Conclusies eerder onderzoek
- c. Methodologie
 - i. Mixed Method-onderzoek
 - ii. Selectie van artikelen
 - iii. Operationalisering
 - iv. Methodologische controle
- d. Hypotheses toon
- e. Analyse
 - i. Toon EU-berichtgeving in populaire en kwaliteitskranten
 - ii. Toon EU-berichtgeving in België en Nederland
- f. Conclusie
 - i. Conclusie toon
 - ii. Kritiek op het onderzoek

V) Eindconclusie

VI) Bibliografie

VII) Annex

I) Inleiding

Voor velen is Europa een ver-van-hun-bed-show. De Europese politiek lijkt vreselijk ingewikkeld en alleen te doorgronden na jaren van studie. Tegelijk treedt de Europese Unie (EU) steeds meer op de voorgrond: zowel de meest fundamentele onderwerpen, zoals controle op de begrotingen van de lidstaten, als banale kwesties, zoals het reguleren van het geluid dat een auto mag maken, worden op Europees niveau beslist.

De Europese Unie is de laatste jaren veel machtiger geworden, maar ze lag door de eurocrisis zelden meer onder vuur. Op welke manier krijgt dat weerklank in de kranten? Dit is geen onbelangrijke vraag: hoe **er in kranten over de Europese Unie wordt bericht, heeft gevolgen op hoe de bevolking over de EU denkt**. Onderzoek toont aan dat hoe meer aandacht media besteden aan de Unie, hoe meer de bevolking de EU steunt (Banducci, Karp & Lauf, 2002). Althans: dat is het geval als die berichtgeving positief of neutraal van toon is. Als er negatief over Europa wordt bericht, brokkelt de steun voor de Europese samenwerking onder de bevolking net af (Norris, 2000a, 2000b). In hoofdstuk twee gaan we dieper op deze bevindingen in.

In dit empirisch onderzoek willen we **nagaan hoeveel aandacht kranten besteden aan Europa en op welke toon dat gebeurt**. We zullen dit bestuderen aan de hand van 1855 artikelen die we selecteerden **uit populaire en kwaliteitskranten uit Vlaanderen** (*Het Laatste Nieuws* en *De Standaard*), **Franstalig België** (*L'Avenir* en *Le Soir*) en **Nederland** (*De Telegraaf* en *De Volkskrant*) tussen **17 oktober en 18 december 2011**. Tijdens die twee maanden was de eurocrisis op zijn hoogtepunt. Specifieker gaan we na of **we bij de berichtgeving over Europa over *unity* of over *diversity* kunnen spreken?** Zijn de verschillen in aandacht en toon tussen deze kranten en deze krantengebieden klein (*unity*) of zijn ze eerder groot (*diversity*)?

Deze studie is niet uniek in zijn soort: al vaker werd onderzocht hoe er over Europa bericht wordt. De vergelijking tussen België en Nederland, twee stichtende staten van de Europese Unie, werd echter nooit gemaakt. De Belgen¹ staan over het algemeen behoorlijk positief tegenover het Europese project, de Nederlanders² zijn net iets koelere minnaars (Eurobarometer 74, 2011, 18 december). Is er een **verband tussen hoe Belgen en Nederlanders over Europa denken en de toon waarop er wordt bericht in kranten?**

¹ 46 percent van de Belgen houdt er een positieve kijk op de EU op na en die groep is groter dan zij die neutraal of negatief naar de EU kijken (Eurobarometer 74, 2011, 18 december). 60 percent van de Belgen vindt dat EU te betrouwen valt. In geen enkel ander land van de EU15¹ wordt de EU als meer betrouwbaar ingeschat.

² 40 percent van de Nederlanders heeft een positieve kijk op de EU, evenveel als er Nederlands er eerder neutrale gevoelens op de Unie op nahielden (Eurobarometer 74, 2011, 18 december). 53 percent van de Nederlanders vindt dat de EU te betrouwen valt.

Het eerste deel, dat samenvalt met hoofdstuk drie, is kwantitatief van inslag: we willen vaststellen hoeveel aandacht kranten uit Vlaanderen, Franstalig België en Nederland besteden aan de **Europese Unie**. Daarbij stellen we ons vier grote vragen: **(1)** krijgt de Europese Unie **meer aandacht in de populaire of in de kwaliteitskranten** van elk krantengebied, **(2)** waar wordt er het **meest aandacht besteed** aan Europa, **(3)** is het **verschil** tussen de populaire en de kwaliteitskranten **groter in België of in Nederland** en **(4)** is het correct dat media **meer aandacht** besteden aan Europa tijdens grote **EU-evenementen** zoals een Europese Top (De Vreese, Peter & Semetko, 2001)?

Het tweede deel van dit onderzoek, dat samenvalt met hoofdstuk vier, is een *mixed method-onderzoek*: kwalitatieve en kwantitatieve onderzoekstechnieken gaan er hand in hand. Doel is na te gaan op welke toon kranten in Vlaanderen, Franstalig België en Nederland berichten over de Europese Unie. We stellen daarvoor twee grote vragen: **(5)** is er een **verschil in toon** waarneembaar tussen **populaire** en **kwaliteitskranten** van hetzelfde krantengebied en hoe manifesteert zich dat en **(6)** is er een **verschil** waarneembaar **tussen de verschillende krantengebieden** onderling en hoe manifesteert zich dat?

Om dit na te gaan, pluizen we niet elk artikel na. We concentreren ons op de opiniestukken, columns en commentaren van elke krant. We gaan ervan uit dat uit de algemene toon van de opiniërende artikels in kranten de houding van een krant tegenover de Europese Unie verraadt.

Voor elk opiniestuk, column en commentaar gaan we na welke van **vier** volgende **frames** dominant is: berichtgeving kan **positief, negatief, neutraal** of **gemengd** van toon zijn. Dat is het kwalitatieve deel van ons onderzoek. Vervolgens maken we een kwantificeerbare vergelijking tussen de verschillende kranten op basis van hoe vaak elk van bovenstaande frames voorkomt.

II) Opzet onderzoek

a. Belang van het onderzoek

De media spelen een grote rol in de perceptie van de burger over de legitimiteit van de Europese Unie (EU). Ze zijn de belangrijkste bron voor Europeanen om informatie over de EU te verwerven (Eurobarometer 62, 2011, 19 december). De Vreese, Banducci, Semetko & Boomgaarden (2006) onderscheiden drie aspecten waarbij de berichtgeving over de Europese Unie die perceptie beïnvloedt. Dat zijn de *aandacht voor de EU in de berichtgeving* (het kwantitatieve aspect), de al dan niet Europese *aard* van de berichtgeving en de *toon van de berichtgeving*.

Onderzoek van Banducci & Semetko (2003) wijst uit dat hoe **meer aandacht de campagne voor de Europese verkiezingen krijgt in de media, hoe meer burgers die bij verkiezingen gaan stemmen** (wat voor België niet geldt, want daar is er opkomstplicht). Ook is aangetoond dat, **als er meer bericht wordt over de EU, de bevolking meer weet over de Unie** (Boomgaarden & De Vreese, 2007). **Meer aandacht van de pers voor de EU leidt ten slotte ook tot meer steun voor Europees lidmaatschap** (hoewel de nuances van de *toon van de berichtgeving* daarbij in rekening moeten gebracht worden) (Banducci, Karp & Lauf, 2002).

Ook de *aard van de berichtgeving* speelt een rol. Europese Parlementsverkiezingen worden vaak gepresenteerd als een tweederangsverkiezing (Reif & Schmitt, 1980). Er wordt, in vergelijking met nationale verkiezingen, weinig campagne gevoerd. Europese verkiezingen gaan ook zelden over Europese thema's: meestal zijn het nationale kwesties die de verkiezingen, die nationaal worden georganiseerd, domineren. **Meer aandacht voor Europese thema's en meer campagne** zouden volgens de Vreese et al. (2006) bijdragen tot de **creatie van een Europese publieke sfeer**, iets wat *transactionalisten* à la Deutsch in 1953 al verkondigden.

De Vreese et al. (2006) benadrukken het belang van de *toon van de berichtgeving* over de EU. Als de **pro-Europese actoren meer aandacht krijgen van de media, zal de steun van de bevolking voor de EU toenemen** (Banducci, Karp & Lauf, 2002). Dit geldt ook in de omgekeerde richting: hoe **meer negatieve berichten** er over de Unie verschijnen, hoe groter de kans dat de publieke opinie er een **negatieve perceptie op de EU** zal op na houden (Norris, 2000a, 2000b).

De bevolking staat dus niet per definitie negatief tegenover Europa. Het grote probleem is dat de Europese Unie lange tijd geen voorwerp uitmaakte van debat (Follesdal & Hix, 2006). Dat komt doordat de bevolking zich te weinig bewust was van het belang van Europa. Indien dat belang

duidelijk wordt, zullen Europese burgers discussiëren en preferenties vormen over Europese thema's. Meer polarisering in het debat zal leiden tot grotere meningsverschillen binnen Europa, maar het zal ook het democratische karakter van de Unie ten goede komen (Marks & Hooghe, 2008). Kranten hebben daarin een grote rol te spelen: zij kunnen een forum bieden voor dat debat. **De vraag hoeveel aandacht en op welke toon kranten over Europa berichten, staat rechtstreeks in verband met het democratische gehalte van Europa.**

Of de Europese Unie met een democratisch deficit kampt, wordt in de literatuur betwist. Sommigen, zoals Giandomenico Majone (1994)³ en Andrew Moravcsik (1993)⁴ ontkennen het bestaan van zo'n deficit. Simon Hix en Andreas Follesdal (2006) hekelen die stelling. Volgens hen is **er nood aan meer politiek debat over Europa**. Zolang dat debat de klassieke nationale breuklijnen niet overstijgt, is er volgens Hix en Follesdal geen sprake van een Europese democratische politieke ruimte. Ze willen dat de politieke relevantie van Europa duidelijk gemaakt wordt. Dat kan bijvoorbeeld door het rechtstreeks verkiezen van Europese commissarissen. Ook zien Hix en Follesdal een grote rol weggelegd voor de media. Daarmee zitten deze auteurs op de lijn van de Duitse filosoof en socioloog Jürgen Habermas (2008). Die pleit voor de creatie van een 'Europese Publieke Sfeer'. Wil Europa democratischer worden, dat moeten de discussies over Europese topics de nationale grenzen overschrijden, zodat **een soort 'Europees debat' ontstaat**. Daarbij spelen de media een belangrijke rol. Het is op die media, meer bepaald op kranten, dat we ons in dit onderzoek concentreren.

Door de eurocrisis is Europa plots heel sterk op de voorgrond getreden. Het debat over welk Europa we eigenlijk willen, lijkt daardoor actueler dan ooit. Lange tijd was dat debat compleet afwezig (Mouffe, 2005). Chantal Mouffe noemt het Europese debat steriel. Ze vindt dat er in Europa een debat moet gevoerd worden over de Europese constructie *as such*: moet Europa sociaal of liberaal (of nog wat anders) zijn? Het kan er alleen maar voor zorgen dat de EU democratischer wordt.

b. Doel van het onderzoek

In **dit onderzoek** gaan we dieper in op het eerste en het derde aspect: **hoeveel aandacht krijgt de Europese Unie in de berichtgeving en op wat voor toon wordt er bericht?** Het tweede aspect – de

³ Majone (1994) ziet de Europese Unie als een 'regulatorische' staat. Majone gaat ervan uit dat, mocht de Europese Unie met een democratisch deficit kampen, dat deficit wordt opgevangen door de efficiënte werking van de Europese Unie.

⁴ Volgens Moravcsik (1993) worden belangrijke beslissingen in Europa steeds genomen door de Europese Raad en dus door de regerings- en staatshoofden van de Europese lidstaten. Zij zijn door het volk gelegitimeerd, dus Europese beslissingen worden als gevolg door het volk gelegitimeerd.

aard van de berichtgeving – laten we vallen omdat dit vooral bij Europese verkiezingen interessant is. Tijdens de onderzochte periode vond er geen dergelijke stembusgang plaats.

In wat volgt zullen we de berichtgeving in kranten uit een aantal landen van de Europese Unie met elkaar vergelijken. Televisiejournals laten we links liggen. Enerzijds uit pragmatische redenen: Nederlandse televisiejournals (want voor Vlaanderen is dat wel doenbaar) zijn moeilijker terug te vinden dan kranten. Anderzijds hebben kranten (althans in België) een grotere impact⁵ op hoe mensen denken over politiek dan televisiejournals (Walgrave, Soroka & Nuytemans, 2008).

Uit eerder onderzoek blijkt dat er tussen EU-lidstaten **grote verschillen bestaan inzake berichtgeving over de Europese Unie** (Boomgaarden & De Vreese, 2006; Peter, Lauf & Semetko, 2004; Semetko, De Vreese & Peter, 2003). In deze studie zullen we nagaan of dit ook zo is tussen **Vlaanderen, Franstalig België en Nederland**. Voor elk van deze *krantengebieden*, want de mediasystemen in België zijn volledig gescheiden waardoor we niet over landen kunnen spreken, **pikten** we er twee betalende kranten uit: een **populair** en een **kwaliteitsdagblad** (Billiet, Maddens & Forgnier, 2008).

c. Inhoud onderzoek

i. Onderzochte landen

In deze studie vergelijken we, zoals hierboven vermeld, de Europese berichtgeving van populaire- en kwaliteitskranten in Vlaanderen, Franstalig België en Nederland. Dit is interessant omdat we zo kunnen vaststellen of kranten uit verschillende regio's in hetzelfde land op een andere manier naar Europa kijken en wie het meeste en het minste aandacht heeft voor de EU.

Brussel wordt vaak de Europese hoofdstad genoemd. Door de aanwezigheid van de Europese Commissie, het Europees Parlement en tal van andere instellingen van de Europese Unie is geen enkele stad zo geëuropeaniseerd als de Belgische hoofdstad. Het lijkt ons aannemelijk dat als er in één land veel aandacht aan Europa wordt besteed, het in België zal zijn. **De Belgische bevolking** houdt er overigens **vrij pro-Europese gevoelens** op na: 46 percent⁶ van de Belgen ziet de EU als een positief project en die groep is groter dan zij die neutraal of negatief naar de EU kijken (Eurobarometer 74,

⁵ Volgens Walgrave, Soroka & Nuytemans (2008) komt dat onder meer doordat Belgen langer in kranten over politiek lezen dan dat ze er op televisie mee in aanraking komen. Politieke debatten worden er eerder in kranten dan op televisie gevoerd.

⁶ De cijfers voor zowel België als voor Nederland dateren van het laatste kwartaal van 2010. Toen we ons onderzoek opzetten, waren dit de meest actuele cijfers (Eurobarometer 74, 2011, 18 december).

2011, 18 december). 60 percent van de Belgen vindt dat EU te betrouwen valt. In geen enkel ander land van de EU⁷ wordt de EU meer betrouwbaar ingeschat.

Doordat in België Nederlandstaligen en Franstaligen andere kranten lezen, moeten we ook een onderscheid tussen hen maken. Daarom nemen we zowel een kwaliteits- en populaire krant uit Vlaanderen als uit Franstalig België in onze studie op.

Net als België is Nederland een van de stichtende staten van de Europese Unie en net als België gaat het om een kleiner land (in vergelijking met de andere stichtende staten Frankrijk, Duitsland en Italië). Voor Nederland kozen we omdat er, hoewel er heel wat gelijkenissen zijn tussen beide landen, een aantal belangrijke verschillen zijn met België.

Daar waar er in België op Vlaams Belang⁸ (en eventueel LDD⁹ na) geen eurosceptische¹⁰ partijen bestaan, zijn die er in Nederland wel. Zowel ter linker (SP) als ter rechterzijde (PVV) van het politieke spectrum zijn er eurosceptische partijen te vinden (Beyers, 2012, 8 maart). In België staan deze partijen voor ongeveer veertien percent van de kiezers, in Nederland vertegenwoordigen zij volgens de recentste peilingen 30 percent (*De Standaard*, 2012, 8 maart; Ipsos Nederland, 2012, 8 maart). Ook denken **Nederlanders kritischer over de EU dan Belgen**: 40 percent heeft een positieve kijk, evenveel als er Nederlanders er eerder neutrale gevoelens op de Unie op nahielden (Eurobarometer 74, 2011, 18 december). Slechts 53 percent van de Nederlanders vindt dat de EU te betrouwen valt. We gaan onderzoeken of deze verschillende houding tegenover Europa ook terug te vinden is in de kranten in beide landen.

ii. Onderzochte kranten & onderzoeksperiode

⁷ De EU zijn de vijftien lidstaten die voor 1996 lid werden: België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Spanje, het Verenigd Koninkrijk en Zweden (Vos, 2011). We spreken over de EU15 omdat in die landen de EU al langer ingeburgerd is dan in de recentere lidstaten (Cyprus, Estland, Hongarije, Polen, Letland, Litouwen, Malta, Slowakije, Slovenië en Tsjechië (2004) en Bulgarije en Roemenië (2007).

⁸ Het Vlaams Belang is in theorie eurosceptisch, maar in de praktijk lijkt de partij, in tegenstelling tot de meeste andere extreemrechtse partijen in Europa, dit niet uit te dragen (Beyers & Bursens, 2006). De partij lijkt te beseffen dat haar electoraat niet echt wakker ligt van de Europese Unie. De Belgische federale staat en niet Europa wordt als 'vijand' gebruikt.

⁹ Libertair, Direct en Democratisch (LDD) noemt zichzelf eurorealistisch en vormt in het Europees Parlement een fractie met de Britse conservatieven (LDD, 2012, 8 maart). Of zij eurosceptici puur sang zijn, is voer voor discussie.

¹⁰ Euroscepticisme is een algemene term die wordt gebruikt om de kritiek op de EU en de oppositie tegenover het Europese integratieproces te benoemen. Het betekent niet dat men per definitie vijandig staat tegenover Europa (Leconte, 2005). Eerder is het een verzet tegen de permissieve consensus die er tegenover de Europese Unie heerst, die eventueel wel kan uitmonden in een anti-Europeanisme. Euroscepticisten gaan ervan uit dat men Europese integratie moet zien vanuit een kosten-batenanalyse en dat dit gepaard moet gaan met respect voor de nationale verschillen. Ze weigeren het sui generis karakter van de EU als een unie van staten en burgers te aanvaarden.

Als **selectiecriteria voor de kranten kozen we voor de verkoopscijfers**: de populaire en kwaliteitskrant van elk krantengebied met de grootste oplage werd eruit gepikt. We opteerden ervoor ons te baseren op de gemiddelde dagelijkse oplage voor het jaar 2010.

De grootste populaire Vlaamse krant in 2010 was *Het Laatste Nieuws* (met een dagelijkse oplage van 286 420 edities); de grootste Vlaamse kwaliteitskrant *De Standaard* (met 91 107 verkochte edities per dag) (CIM, 2011, 15 december).

In Franstalig België was *Le Soir* de grootste kwaliteitskrant (80 644 verkochte exemplaren per dag), *L'Avenir* de grootste populaire krant (91 874 verkochte edities per dag) (CIM, 2011, 15 december). *L'Avenir* bevat heel wat regionaal nieuws en de krant verschilt van regio tot regio. We pikten er de regio Brabant-Wallon uit.

De grootste Nederlandse populaire krant is *De Telegraaf* (met 648 958 verkochte edities per dag in 2010) en de grootste kwaliteitskrant is *De Volkskrant* (met 262 183 verkochte edities per dag in 2010) (Cebuco, 2011, 15 december).

Uit deze kranten selecteerden we alle artikels waarin er wordt bericht over de Europese Unie voor **de periode van maandag 17 oktober 2011 tot zondag 18 december 2011**. In totaal selecteerden we 1855 artikelen uit 52¹¹ edities van elke krant.

Het najaar van 2011 was een bijzonder hectische periode voor Europa (zie annex 1). Door de eurocrisis stonden de Europese staats- en regeringsleiders steeds onder druk om bijkomende maatregelen te nemen om de crisis in de dijken. In dit onderzoek zullen we kijken hoe de kranten over de EU berichten tussen de weken voor en de weken na een EU-Top.

Zowel op vrijdag **23 oktober** als op vrijdag **9 december** 2011 stond er een **Europese Top** op het programma. **Ons onderzoek beslaat de periode tussen deze toppen en de week ervoor en erna.**

Voor de selectie¹² van krantenartikels gebruikten we verschillende databases. Voor Vlaanderen was dat mediargus.be en voor Nederland academic.lexisnexis.nl. De artikels van *L'Avenir* werden geraadpleegd via pressbanking.be en die van *Le Soir* vonden we in het archief op de website van die krant. Dit archief is gratis raadpleegbaar.

¹¹ De kranten van 1 november en 11 november 2011 werden niet in de analyse opgenomen. In België zijn dat officiële feestdagen. Er verschijnt op die dag geen krant. Omdat we voor elk krantengebied een gelijk aantal kranten wilden analyseren, werden de edities van de Nederlandse kranten op deze twee dagen niet opgenomen.

¹² Enkel die artikelen waarin in de titel of in de inleiding verwezen werd naar de Europese Unie, werden geselecteerd. *Verwijzen naar* de Europese Unie is een vrij ruim begrip. We selecteerden artikelen op basis van de volgende vermeldingen: *Europa*, *Europese Unie*, *EU*, *Europese Centrale Bank (ECB)*, *euro*, *EFSF* of *noodfonds* en alle artikelen die onder de noemer *Europa*, *Europese Unie* of *eurocrisis* vielen. Artikelen uit weekendmagazines van de respectievelijke kranten werden niet opgenomen. De berichten werden vervolgens ook gefilterd (zie III.d.ii).

III) Aandacht van kranten voor de Europese Unie

a. Wat is aandacht?

In normale periodes is er een **cyclische trend** waar te nemen in de **berichtgeving over de Europese Unie** (De Vreese, Peter & Semetko, 2001). **Normaal valt er nauwelijks nieuws over de EU te vinden in de pers, tot er een belangrijk EU-evenement plaatsvindt.** Op die momenten krijgt de Unie even aandacht, om daarna terug van de nieuwsagenda te verdwijnen. Voorbeelden van dergelijke evenementen zijn EU-toppen of nationale referenda over Europese kwesties (zoals de referenda van 2004 voor de ratificatie van de Europese Grondwet) (De Vreese & Peter, 2004; De Vreese & Semetko, 2004; Boomgaarden & De Vreese, 2006).

Om de eurocrisis te bestrijden werden er heel wat meer Europese topontmoetingen¹³ georganiseerd. In 2004 bijvoorbeeld werden er slechts vier dergelijke vergaderingen georganiseerd (Vos, 2011). Vier topontmoetingen per jaar was toen gebruikelijk: twee formele en twee informele toppen. In 2011 waren er dat negen (waarvan twee eurotoppen en een informele top) (Raad van de Europese Unie, 2011, 15 december). Als we de logica van De Vreese & Peter (2004) en Boomgaarden & De Vreese (2006) volgen – meer Europese Toppen leidt tot meer persbelangstelling –, dan zou het logisch zijn dat er vandaag meer over de EU wordt bericht dan in 2004. We vermoeden daarom dat **Europa tijdens de onderzochte periode veel meer zichtbaar zal zijn in de media dan tien jaar geleden.**

In wat volgt gaan we kijken in welke mate er verschillen zijn tussen populaire en kwaliteitskranten en tussen de kranten van verschillende EU-lidstaten betreffende de aandacht die ze besteden aan de Europese Unie. We selecteerden voor vier krantengebieden telkens een populaire en een kwaliteitskrant. We zullen nagaan hoe vaak er in elke krant binnen de gekozen tijdspanne over de EU wordt bericht. We leggen de cijfers van elke krant naast elkaar en zoeken een antwoord op volgende onderzoeksvragen: **(1) in welk krantengebied wordt de meeste aandacht aan de EU besteed, (2) krijgt de EU meer aandacht in kwaliteitskranten of in populaire kranten, (3) is het verschil tussen populaire en kwaliteitskranten groter in België of in Nederland en (4) besteden kranten meer aandacht aan de EU tijdens grote Europese evenementen als een Europese Top?**

¹³ Europese Toppen, of vergaderingen van de Europese Raad zijn vergaderingen van de staats –en regeringsleiders van de 27 lidstaten van de EU, die wordt voorgezeten door de Voorzitter van de Europese Raad (Vos, 2011). Ook de Commissievoorzitter en de Hoge Vertegenwoordiger van de Unie voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid zijn aanwezig. ‘De Europese Raad stelt...’, volgens het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, ‘...de strategische richtsnoeren van de wetgevende en operationele programmering in de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht vast’ (Eurolex, 2011, 19 december). Daarenboven speelt de Europese Raad een rol bij heel wat beslissingen die binnen de EU wordt genomen, zoals bij het aanstellen van een nieuwe Commissievoorzitter (Vos, 2011). Hoewel dit niet altijd uit het Verdrag blijkt, heeft de Europese Raad de facto heel wat macht. De Europese staats –en regeringsleiders vergaderen minstens vier keer per jaar.

b. Conclusies eerder onderzoek

Volgens Thomas Risse (2010, p. 128) is het een **noodzaak dat de pers aandacht besteedt aan de Europese Unie**. Als de EU niet zichtbaar is in de media, kan er immers geen publiek debat gevoerd worden over de Unie. Risse beweert dat de **aandacht van de media voor de EU de laatste tien tot vijftien jaar fors is toegenomen**. Dat is vooral te danken aan het Verdrag van Maastricht en de installatie van een monetaire unie (Meyer, 2008). Ook is bewezen dat hoe meer bevoegdheden de Europese Unie heeft op een bepaald domein, hoe meer de EU-actoren en actoren van andere EU-lidstaten worden vermeld in de media (Koopmans, 2004, p. 33). Daarbij heeft de pers vooral aandacht voor drie domeinen: de Europese integratie zelf, het monetaire beleid en de landbouw.

Het EUROPUB-team¹⁴ onderzocht nieuwsberichten uit zeven Europese landen met betrekking tot zes beleidsdomeinen in de lente en de zomer van 2003: monetaire politiek, landbouw, immigratie, ontwikkeling van het leger, pensioenen en onderwijs. Het team toonde aan dat van de door hen onderzochte landen de Zwitserse, Spaanse en Franse kranten het meeste aandacht hebben voor de EU en voor Europese actoren (Koopman, 2004; Pfetsch, Adam & Eschner, 2008). Duitse, Nederlandse en Italiaanse media doen dat net iets minder. Wel is het zo dat Nederlandse kranten vooral over de EU berichten als Nederland zelf betrokken is, terwijl dat voor kranten uit bijvoorbeeld voor Duitse kranten in mindere mate belangrijker is dat Duitsland zelf is betrokken.

Groot-Brittannië daarentegen heeft de meest nationalistische media. Dat kan verklaard worden doordat zowel de kranten, de politici en de media vrij eurokritisch zijn. Als Britse kranten aandacht schonken aan de Unie, concentreerde men zich meestal op Britse actoren. Dat betekent niet dat Europees nieuws afwezig is in Britse kranten, het wil zeggen dat de Britse kranten geen aandacht schenken aan niet-Britse actoren (Koopmans, 2004).

Het EUROPUB-team toonde verder aan dat **populaire kranten** in Duitsland, Spanje en Nederland **veel minder aandacht besteden aan de Europese Unie dan de kwaliteitskranten** van die landen (Pfetsch, Adam & Eschner, 2008, p. 474). Populaire kranten concentreren zich meer op regionaal en nationaal nieuws en laten Europese kwesties vaker links liggen. Enkel in Groot-Brittannië hadden de tabloids meer aandacht voor de EU dan de kwaliteitskranten. Volgens de onderzoekers komt dit

¹⁴ EUROPUB is een project dat "...analyses the role of intermediary public spheres, and mass media and collective mobilisation in particular, in the process of European integration. It focuses on public spheres both as channels for citizen participation and the expression of citizenship identities, and as arenas in which EU policies and institutions can be held accountable and where their legitimacy is at stake. The project is proposed against the background of the increasing Europeanisation of governance structures, on the one hand, and the lagging behind of the development of an active European form of citizenship, on the other – a problematic often denoted as the EU's 'democratic deficit'" (Europub, 2012, 5 januari). Het project wordt gesponsord door de Europese Commissie. Het team deed onderzoek in Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Italië, Spanje, Nederland en Zwitserland. Voor verdere info, zie <http://europub.wzb.eu/Default.htm>.

doordat de Britse tabloids elke kans aangrijpen op de EU in een slecht daglicht te brengen. Britse populaire kranten berichten dus vaak over Europa, maar die berichtgeving is (bijna altijd) negatief van inslag.

c. Hypotheses aandacht

H1: *Kwaliteitskranten besteden meer aandacht aan de EU dan populaire kranten.*

We verwachten dat ***De Standaard* meer aandacht zal besteden aan Europa dan *Het Laatste Nieuws*** dat doet en ***De Volkskrant* meer dan *De Telegraaf***. Uit het onderzoek van Pfetsch, Adam & Eschner (2008, p. 474) blijkt nu eenmaal dat de meeste Europese kwaliteitskranten meer aandacht besteden aan de EU dan dat populaire kranten dat doen. Dat is ook logisch: het is algemeen bekend dat kwaliteitskranten meer aandacht besteden aan politiek, internationale relaties, economie, sociale problemen, culturele uitdagingen, onderwijs en wetenschappen dan populaire kranten (Merrill & Fisher, 1980, p. 25).

H2: *Belgische kranten besteden meer aandacht aan de EU dan Nederlandse kranten, d.i.:*

⇒ **H2a:** *Belgische kwaliteitskranten meer dan Nederlandse kwaliteitskranten*

⇒ **H2b:** *Belgische populaire kranten meer dan Nederlandse populaire kranten*

Uit eerder onderzoek blijkt dat meer aandacht voor de EU leidt tot meer steun voor Europees lidmaatschap (Banducci, Karp & Lauf, 2002). In geen enkel ander land van de EU15 (waar ook Nederland en het VK toe behoren) is er meer steun voor het EU-lidmaatschap dan in België (Eurobarometer 74, 2011, 18 december). Ook zijn Belgische politieke partijen globaal genomen ook pro-Europeser dan hun Nederlandse tegenhangers (Hooghe et al., 2010). In deze studie gaan we ervan uit dat deze **steun voor de Europese Unie ertoe leidt dat Vlaamse en de Franstalige kranten in België meer aandacht besteden aan Europa dan dat Nederlandse kranten dat doen.**

H3: *De kloof tussen de aandachtsscore behaald door *De Telegraaf* en de *De Volkskrant* zal groter zijn dan de kloof tussen de aandachtsscore behaald door *Het Laatste Nieuws* en *De Standaard* en *Le Soir* en *L'Avenir**

Volgens Pfetsch, Adam & Eschner (2008) berichten Nederlandse kwaliteitskranten opmerkelijk meer over de EU dan Nederlandse populaire kranten. Op basis van deze vaststelling verwachten we dat het verschil **in de aandachtsscore van *De Telegraaf* en *De Volkskrant* groter zal zijn dan die van *De Standaard* en *Het Laatste Nieuws* en die van *Le Soir* en *L'Avenir*.**

H4: Kranten berichten meer over de Europese Unie in de dagen voor en na een Europese Top

In normale periodes is er een cyclische trend waar te nemen in de berichtgeving over de Europese Unie (De Vreese, Peter & Semetko, 2001). Normaal valt er nauwelijks nieuws te vinden over de EU, tot er een **belangrijk EU-evenement**, zoals een Europese Top, plaatsvindt. Op die momenten krijgt de Unie even **meer aandacht**, om daarna terug van de nieuwsagenda te verdwijnen.

We vermoeden dat deze vaststelling van De Vreese, Peter & Semetko (2001) nog steeds geldt, hoewel **we verwachten dat de EU, door de eurocrisis die tijdens de bestudeerde periode volop woekerde, nooit volledig van de nieuwsagenda zal verdwijnen**. In de krantenedities van de dag voor, de dag van en de drie dagen (met krantenedities) na een **Europese Top** verwachten we dat het **gemiddelde aantal berichten over Europa hoger zal liggen** dan in de rest van de periode.

d. Methodologie

i. Kwantitatieve inhoudsanalyse

Om na te gaan hoe er over de Europese Unie wordt bericht, voeren we een **kwantitatieve inhoudsanalyse** uit. Doel is om op een **objectieve, systematische en kwantitatieve manier een beschrijving geven van de manifeste inhoud van een tekst** (Berelson, 1971). In deze sectie zullen we op deze manier een aantal kenmerken van de door ons geselecteerde artikelen met elkaar vergelijken.

Bij een kwantitatieve inhoudsanalyse concentreert de onderzoeker zich op de **manifeste boodschap** (Wester, 1995a, pp. 396-397). Deze vorm van inhoudsanalyse is **objectief**: de onderzoeker moet in een codeboek nauwkeurig beschrijven hoe hij zijn observaties heeft uitgevoerd, zodat die door anderen kunnen herhaald worden. Ook wordt een kwantitatieve inhoudsanalyse **systematisch doorgevoerd**. De boodschap wordt opgedeeld in observatie-eenheden die elk afzonderlijk worden onderzocht. Ten slotte is deze inhoudsanalyse kwantitatief: **de resultaten zijn in cijfers uit te drukken**.

De **voordelen** van een kwantitatieve inhoudsanalyse zijn de **hoge mate van validiteit, betrouwbaarheid en de herhaalbaarheid** (Wester, 2006, p. 122). Het gevaar bestaat echter dat de onderzoeker bij de constructie van het codeboek zijn eigen betekenisstelsel oplegt. Ook is de ruimte voor interpretatie door de onderzoeker beperkt en moet de onderzoeker zijn categorieën op voorhand

vastleggen. Deze kunnen (in tegenstelling tot bij kwalitatief onderzoek) tijdens het onderzoeksproces niet meer worden aangepast.

ii. Selectie van artikelen

Voor dit onderzoek selecteerden we de berichten uit *De Standaard*, *Het Laatste Nieuws*, *Le Soir*, *L'Avenir*, *De Volkskrant* en *De Telegraaf* die de Europese Unie, of een Europese instelling als onderwerp hadden. Zoals hierboven vermeld deden we dat voor een periode van twee maanden, van maandag 17 oktober 2011 tot zondag 18 december 2011. In totaal selecteerden we 1855 artikelen (zie annex 2).

Enkel die **artikelen waarin in de titel of in de inleiding verwezen werd naar de Europese Unie**, werden **geselecteerd**. *Verwijzen naar* de Europese Unie is een vrij ruim begrip. We selecteerden artikelen op basis van de volgende vermeldingen: *Europa*, *Europese Unie*, *EU*, *Europese Centrale Bank (ECB)*, *euro*, *EFSF* of *noodfonds* en alle artikelen die onder de noemer *Europa*, *Europese Unie* of *eurocrisis* vielen. Artikelen uit weekendmagazines van de respectievelijke kranten werden niet opgenomen.

Vooraleer de **artikels** opgenomen werden in onze selectie, werden ze **gefilterd**. Sportartikels werden sowieso niet in deze analyse opgenomen. Europa verwees in die artikelen steevast naar *Europese voetbalcompetitie* of *Europese kalender*.

Daarnaast werden ook artikels die verwezen naar Europa, maar niet naar de Europese Unie geweerd¹⁵. Ook kwam in heel wat berichten het woord *euro* voor bij bedragen, zonder dat die artikelen melding maakten van de Europese Unie. Ook deze berichten werden geschrapt. Tot slot werden ook de artikels over het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) geweerd omdat dit geen instelling is van de Europese Unie, maar van de Raad van Europa (die om dezelfde reden geweerd werd).

Inzetten bij artikels werden bij hun hoofdartikel opgenomen, tenzij enkel de inzet een verwijzing bevatte naar de Europese Unie. In dat geval werd enkel de inzet geselecteerd. Foto's en cartoons zonder bijhorend artikel werden genegeerd.

Hoewel er altijd artikelen door de mazen van het net kunnen glijpen, zijn we ervan overtuigd dat onze selectiemethode de meest correcte is. Bovenstaande termen dekken zowat alle mogelijke berichten over Europa en doordat we heel wat tijd besteed hebben aan het filteren van de berichten, durven we te

¹⁵ Zo werd in bepaalde berichten bijvoorbeeld verwezen naar *Europa* als een van de manen van de planeet Jupiter.

beweren dat zo goed als alle artikelen over de Europese kranten uit de verschillende kranten in onze lijst werden opgenomen en dat de irrelevante artikelen werden gewist.

iii. Operationalisering

Kimberley Neuendorf (2002) onderscheidt verschillende fases in het opzetten van een inhoudsanalyse. Ten eerste moet de onderzoeker vastleggen wat hij wil onderzoeken en waarom. De tweede fase is de conceptualiseringfase. De onderzoeker legt vast welke variabelen hij zal gebruiken voor zijn onderzoek en die zullen worden geconceptualiseerd. Vervolgens breekt de derde fase, die van operationalisering aan. Informatie over deze categorieën en hun invulling is hieronder kort te vinden. Voor een ruimere beschrijving verwijzen we naar het codeboek (annex 3).

Voorpagina & Katern

Voor elk artikel gingen we na of het al dan niet op de **(1) voorpagina** verscheen en in **(2) welk katern** het werd opgenomen. We maakten een onderscheid tussen de katernen *hoofdpunten*¹⁶, *binnenland*, *buitenland*, *economie*, *opinie*, *cultuur* en ten slotte *wetenschap*. Dat deden we omdat we willen nagaan in welke katernen de respectievelijke kranten hun Europaberichtgeving onderbrengen. Als een artikel niet onder een van deze katernen geplaatst kon worden, kozen we voor *andere*.

Type

Ook categoriseerden we onze artikels op basis van **(3) type**. Een bericht kan onder het type *nieuwsbericht*, *interview*, *reportage/achtergrondverhaal*, *opiniestuk*, *column*¹⁷, *analyse* of *commentaar* vallen.

Welke Europese institutie

Daarnaast gingen we na **(4) welke Europese institutie** aan bod kwam in een artikel. Dat kon ofwel de *Europese Commissie*, de *Raad van Ministers van de Europese Unie*, het *Europees Parlement*, de *Europese Centrale Bank (ECB)*, het *Europees Hof van Justitie (EHvJ)*, de *Europese Raad/Top*¹⁸, de

¹⁶ Dit zijn berichten die vooraan in de krant verschijnen, terwijl die normaal in een van de andere katerns zouden gepubliceerd worden.

¹⁷ Daar waar opiniestukken eerder een mening weergeven, zijn columns eerder een persoonlijke ontboezeming die over alles kunnen gaan (Kussendrager & Van der Lugt, 2007).

¹⁸ Het onderscheid tussen de *Europese Raad/Top* en de *euro* is niet altijd duidelijk: om de euro te redden, worden bijvoorbeeld Europese topontmoetingen georganiseerd. Moet een artikel dat handelt over de Europese top met

*European External Action Service (EEAS)*¹⁹, de *euro* (*eurozone*, *EFSSF*, *noodfonds* inbegrepen), *Europa als internationale actor*²⁰ of een *menvorm*²¹ zijn.

Onderwerp

Ook onderzochten we berichten op hun **(5) onderwerp**; we willen nagaan over welk EU-nieuws de kranten het meeste berichten. We verwachten dat kranten vooral zullen schrijven over slecht nieuws – nieuwsmedia hebben nu eenmaal een aangeboren zwakte voor slecht nieuws – en daarvoor beperkten we onze categorieën tot een aantal crisissen (Menéndez Alcaron, 2010; Spencer-Thomas, 2011, 12 januari). Berichten werden onderverdeeld bij de categorie *eurocrisis*, *klimaatcrisis*, *Belgische formatiecrisis* of *Dexia-crisis*. Berichten die in geen van deze categorieën thuishoorden, werden bij *andere berichten* gevoegd.

Een artikel onderverdelen bij elk van deze categorieën leverde weinig problemen op. De meeste artikelen vielen onder de categorie *eurocrisis*, wat gezien de gebeurtenissen tijdens de door ons onderzochte periode niet verwonderlijk is (zie annex 1). Berichten die bij *andere* werden gevoegd, bevatten niet perse goed nieuws: ze zijn gewoon niet bij andere categorieën in te delen. Een hypothetische crash van een raket van de Europese ruimteorganisatie ESA zou bijvoorbeeld onder deze categorie vallen.

Actor

als doel de euro te redden onder *Europese Raad/Top* of onder euro worden gecodeerd? We opteerden ervoor dergelijke artikels bij de categorie *euro* onder te delen, tenzij er in de inleiding of kop uitdrukkelijk werd verwezen naar de Europese Raad/Top.

¹⁹ De European External Action Service (EEAS) werd opgericht ter ondersteuning van de Hoge Vertegenwoordiger van de Europese Unie voor het buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid (Consilium, 2012, 13 januari). Die functie ontstond met het Verdrag van Lissabon en wordt momenteel uitgeoefend door de Britse Catherine Ashton. Zij is bevoegd voor het buitenlandbeleid van de EU, maar die Unie alleen vertegenwoordigen als zij er tussen de lidstaten consensus bestaat over dat optreden. De Hoge Vertegenwoordiger zit de Raad Buitenlandse Zaken voor en is vice-voorzitter van de Europese Commissie.

Over de EEAS meldt het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie (VWEU): “*Deze dienst werkt samen met de diplomatieke diensten van de lidstaten en is samengesteld uit ambtenaren uit de bevoegde diensten van het secretariaat-generaal van de Raad, van de Commissie en uit door de nationale diplomatieke diensten gedetacheerde personeelsleden. De inrichting en de werking van de Europese dienst voor extern optreden worden vastgesteld bij een besluit van de Raad. De Raad besluit op voorstel van de Hoge Vertegenwoordiger, na raadpleging van het Europees Parlement en na instemming van de Commissie*” (Eurolex, 2011, 19 december).

²⁰ Het onderscheid tussen de *Europese Commissie*, de *EEAS* en de *Europese Unie als internationale actor* is niet altijd even gemakkelijk te maken, maar het komt hier op neer: een bericht waarin de internationale rol van de EU aan bod komt, werd bij de *Europese Commissie* onderverdeeld als die uitdrukkelijk werd vernoemd (of als Europees Commissievoorzitter Barroso werd vermeld). Hetzelfde geldt voor de *EEAS*: ofwel werd uitdrukkelijk naar die instelling of naar haar Hoge Vertegenwoordiger (Catherine Ashton) verwezen. Als een bericht bij geen van beide criteria kon gevoerd worden, werd het als *Europa als internationale actor* geplaatst. Berichten die nergens bij hoorden, werden als *andere* gecategoriseerd.

²¹ We spreken over een mengvorm als meerdere instituties betrokken zijn.

Ten slotte gingen we voor elk artikel ook na of er, naast de Europese instituties, nog van een **(7) andere actor** melding werd gemaakt. Dat kon gaan om een van de 27 Europese lidstaten²² (die elk afzonderlijk werden opgenomen) of om de kandidaat-lidstaten²³ (die ook afzonderlijk werden opgenomen). We codeerden steeds de actor die de grootste rol speelde in het artikel. Als niet kon uitgemaakt worden wie de belangrijkste actor was, kozen we ofwel voor *andere mengvorm EU-lidstaten* (als het EU-lidstaten betrof) ofwel voor *ander(e) land(en)*. Andere mogelijke categorieën waren *andere mengvormen van EU-lidstaten*, *Oekraïne*²⁴, *Syrie*²⁵, *andere landen*, *banken*²⁶ en *andere*.

iv. Berekening van de *aandachtsscore*

Ter beantwoording van onze onderzoeksvragen zouden we kunnen tellen hoeveel artikelen er in elke krant aan de Europese Unie gewijd zijn. De krant met de meeste artikelen over Europa zou dan de krant zijn die het meest over de Europese Unie bericht. Dat zou echter betekenen dat alle artikelen een even grote waarde krijgen, wat niet strookt met de realiteit. **Artikelen verschillen immers enorm van elkaar**. Daarom passen we in dit onderzoek een andere methode toe. We maken, naast het louter tellen van het aantal artikelen, ook gebruik van een *aandachtsscore (ADSC)* (Den Boer, Bouwman, Frissen & Houben, 1994).

Om de *aandachtsscore* te berekenen (waarvoor we de indeling gegeven in Den Boer et al. (1994) vrijelijk interpreteren), houden we rekening met een **viertal kenmerken**. Als een artikel over een kenmerk beschikt, krijgt het een of meerdere punten toebedeeld. Op die manier kan een artikel maximaal zeventien punten scoren.

Een eerste kenmerk is de pagina waar het artikel op staat. Een probleem is dat de voorpagina's van de onderzochte kranten nogal verschillen. *De Standaard* publiceert bijvoorbeeld slechts een artikel op de voorpagina. *De Telegraaf* en *Het Laatste Nieuws* opteren voor een groot aantal kleinere artikels. Daarom kozen we ervoor om het onderscheid te maken tussen een hoofdartikel en bijartikels. Als het om een **(1a) bijartikel de voorpagina**, krijgt de krant daar vijf punten voor. Gaat het om het **(1b) hoofdartikel**, krijg de krant tien punten.

²² België, Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, Italië, Letland, Litouwen, Luxemburg, Malta, Nederland, Polen, Portugal, Oostenrijk, Roemenië, Slovenië, Slowakije, Spanje, Tsjechië, Verenigd Koninkrijk en Zweden.

²³ Kroatië, FYROM, IJsland, Servië, Montenegro, Turkije.

²⁴ Ten gevolge van de veroordeling van Julia Timosjenko (de voormalige Oekraïense premier die in haar land vervolgd werd wegens het afsluiten van een (volgens de nieuwe regering) te duur gasakkoord met Rusland) die volgens sommigen politiek geïnspireerd was (De Morgen, 2012, 12 januari).

²⁵ Gezien de spanningen in het land in het kader van de *Arabische Lente*.

²⁶ Gezien de bankencrisis.

Ook artikelen die als krant **(2) hoofdpunt** werden gecodeerd, leveren punten op, omdat de redactie van de krant oordeelde dat die berichten belangrijker waren dan het andere nieuws. In de krant verschenen deze hoofdpunten voor het andere nieuws, terwijl ze normaal gezien in een katern verderop in de krant zouden verschijnen. Wordt een artikel als hoofdpunt gecatalogeerd, krijgt het drie punten.

Ook de **lengte van artikelen** wordt in rekening gehouden. Lange artikelen vallen meer op dan korte berichten. Daarom besloten we **(3a) korte berichten** (met minder dan 150 woorden)²⁷ geen punten toe te kennen. Artikelen met een **(3b) gemiddelde lengte** (151-500 woorden) kennen we één punt toe en **(3c) lange berichten** (501-750 woorden) twee punten. **(3d) Zeer lange artikels** (met meer dan 751 woorden) krijgen drie punten toebedeeld.

Ten slotte kijken we ook naar de **(4) titel**. Als daarin direct naar de Europese Unie verwezen wordt, krijgt de betreffende krant daar een punt voor. Een titel verwijst naar de Unie doordat *Europa, de EU, de Europese Unie, het noodfonds, de eurozone, de ECB, het Europees Parlement, de Europese Commissie, ...* erin voorkomt. Een volledige lijst vindt u in het codeboek (annex 3).

Samengevat ziet dit er zo uit:

Tabel 1: Aandachtsscore

1	Voorpagina : a) Bijartikel b) Hoofdartikel	5 punten 10 punten
2	Hoofdpunten	3 punten
3	Lengte: a) Kort b) Gemiddeld c) Lang d) Zeer lang	0 punten 1 punt 2 punten 3 punten
4	Titel	1 punt

Een **artikel** kan minimaal **nul en maximaal zeventien punten krijgen**. Een krant die ergens verdoken enkel korte berichten plaats over de Europese Unie, zal geen punten toebedeeld krijgen. Door elk artikel systematisch een score toe te kennen en voor elke krant de scores van de artikelen

²⁷ Voor de lengte van een gemiddeld artikel baseerden we ons op de berichten uit *De Standaard* tussen 10 en 16 oktober 2011. We pikten in die week alle berichten over Europa uit de krant en keken naar de gemiddelde lengte. Op basis daarvan legden we bovenstaande categorieën vast.

samen te tellen, willen we achterhalen welke krant de hoogste *aandachtsscore* voor de Europese Unie haalt.

v. Methodologische controle

Het onderzoeksmateriaal wordt gecodeerd door codeurs (of eventueel door een computer) (Neuendorf, 2002). Als het coderen door mensen wordt uitgevoerd, is het belangrijk dat zij getraind worden om het onderzoek uit te voeren. De codeurs moeten het codeboek op een juiste (geldigheid) en overeenkomstige (betrouwbaarheid) manier weten te gebruiken (Wester, 1995b, p. 144).

Om na te gaan of de bevindingen van de codeurs wel betrouwbaar zijn, geeft Wester (1995b, p. 147-150) **drie mogelijke controlemechanismes**. De meest eenvoudige vorm is die van de *stabiliteit*. Daarbij wordt nagegaan of een codeur hetzelfde materiaal op een later tijdstip wel op dezelfde wijze codeert (dit is *intrabetrouwbaarheid*). Een tweede mechanisme is de *codeerovereenstemming*. Daarbij wordt het werk van verschillende codeurs onderling vergeleken (*interbetrouwbaarheid*). Een derde mogelijke vorm is de *accuratheid*: het werk van de codeur wordt vergeleken met de *normcodering*, die werd uitgevoerd door de onderzoeker of door deskundigen.

De meest eenvoudige manier om na te gaan of het werk van de codeurs wel betrouwbaar is, is procentueel nagaan in welke mate er sprake van overeenstemming is (Wester, 1995b, p. 147-150). Probleem is dat het toeval daarbij een grote invloed heeft. Daarom bestaan er **verschillende technieken** om het **toeval uit te schakelen**, zoals *Scott's pi*²⁸ en *Cohens kappa*²⁹. Dit laatste meetinstrument zullen we verder in dit onderzoek gebruiken om de gecodeerde data op hun betrouwbaarheid te testen.

Binnen dit onderzoek beschikken we niet over de middelen om meerdere codeurs op te leiden. Het **codeerwerk werd door de onderzoeker zelf verricht**, waardoor de toets op betrouwbaarheid en validiteit niet kon worden uitgevoerd. Wél hebben we **de stabiliteit van de gegevens kunnen**

²⁸ *Scott's pi* corrigeert de overeenkomst tussen beoordelingen van codeurs op de loutere kans dat er overeenkomst is (Neuendorf, 2002, p. 150). Deze maat is enkel toepasbaar op nominale variabelen (De Boer et al., 1994, p. 140-141). Een kappa van nul betekent dat de overeenkomst tussen beoordelingen (van in dit geval codeurs) volledig op kans (en dus willekeur) berust, een kappa van één staat voor een volledige overeenkomst (zonder dat er sprake is van willekeur). Enkel als pi groter is dan 0,80 kunnen er betrouwbare uitspraken worden gedaan

²⁹ *Cohen's kappa* corrigeert de overeenkomst tussen beoordelingen van codeurs op de loutere kans dat er overeenkomst is (Neuendorf, 2002, p. 150). Een kappa van nul betekent dat de overeenkomst tussen de beoordelingen van de codeurs volledig op kans (en dus willekeur) berust, een kappa van één staat voor een volledige overeenkomst (zonder dat er sprake is van willekeur). *Cohen's kappa* kan zowel op nominaal als op ordinaal meetniveau toegepast worden (Den Boer et al., 1994, p. 140).

controleren. Dat deden we door elk tiende artikel van elke krant opnieuw³⁰ te coderen. De resultaten werden met behulp van het programma SPSS vergeleken met de oorspronkelijke gegevens. Dit gebeurde op basis van *Cohen's kappa*.

Tabel 2: Resultaten *Cohen's kappa*

	DS ³¹	HLN ³²	DV ³³	DT ³⁴	LS ³⁵	LA ³⁶
Voorpagina	1	1	1	1	1	1
Titel	0,946	0,838	0,945	1	0,836	1
Lengte	1	1	0,962	1	0,909	1
Katern	0,926	1	1	1	0,961	1
Type	0,959	1	0,964	0,872	0,899	1
Onderwerp	0,928	0,853	0,874	1	1	0,851
Institutie	0,852	1	0,874	0,850	0,921	0,910
Actor	0,968	0,907	1	0,941	0,927	1

Voor **elke variabele lag de *Cohen's kappa* hoger dan 0,80** voor wat de stabiliteit van de data betreft. Als we Popping (1988) volgen, wil dit zeggen dat voor alle variabelen de codering afdoende betrouwbaar is. De data werden door dezelfde codeur op verschillende momenten op dezelfde wijze gecodeerd, wat betekent dat we over **elke variabele betrouwbare uitspraken** doen.

e. Analyse

In dit deel worden de resultaten gerapporteerd. De resultaten van dit onderzoek werden verwerkt via SPSS. Dat programma laat ons toe om de resultaten van het codeerproces aan de hand van tabellen met elkaar te vergelijken (zie annex 4 tot 9). In dit hoofdstuk zoeken we een antwoord op volgende onderzoeksvragen:

- **H1:** *Kwaliteitskranten besteden meer aandacht aan de EU dan populaire kranten.*
- **H2:** *Belgische kranten besteden meer aandacht aan de EU dan Nederlandse kranten, d.i.:*

³⁰ De variabelen datum, krantengebied en soort krant werden niet opnieuw gecodeerd. Die zijn voor de volledige krant hetzelfde, waardoor we er zeker van zijn dat ze een score van 1 halen met *Cohen's kappa*.

³¹ Voor *De Standaard (DS)*: artikel 10, 20 en zo telkens met tien omhoog tot 370 (in totaal 37 artikels).

³² Voor *Het Laatste Nieuws (HLN)*: artikel 381, 391 en zo telkens met tien omhoog tot 621 (in totaal 25 artikels).

³³ Voor *De Volkskrant (DV)*: artikel 637, 647 en zo telkens met tien omhoog tot 997 (in totaal 37 artikels).

³⁴ Voor *De Telegraaf (DT)*: artikel 1010, 1020 en zo telkens met tien omhoog tot 1380 (in totaal 38 artikels).

³⁵ Voor *Le Soir (LS)*: artikel 1394, 1404 en zo telkens met tien omhoog tot 1714 (in totaal 33 artikels).

³⁶ Voor *L'Avenir (LA)*: artikel 1730, 1740 en zo telkens met tien omhoog tot 1850 (in totaal 13 artikels).

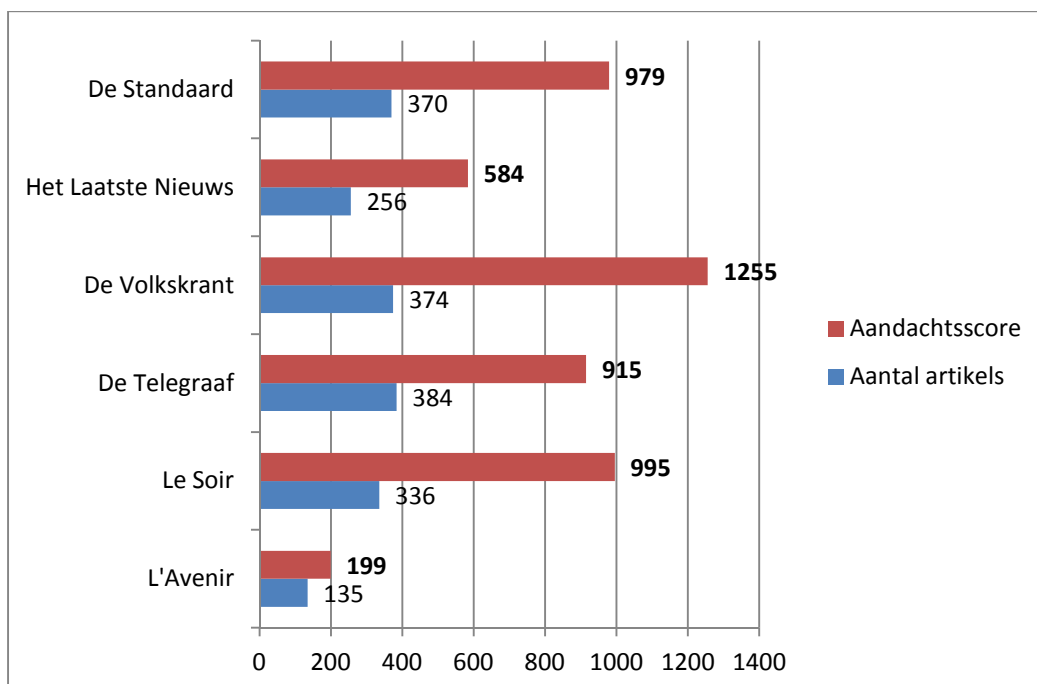
- ⇒ **H2a:** Belgische kwaliteitskranten meer dan Nederlandse kwaliteitskranten
- ⇒ **H2b:** Belgische populaire kranten meer dan Nederlandse populaire kranten.

- **H3:** De kloof tussen de aandachtsscore behaald door *De Telegraaf* en de *De Volkskrant* zal groter zijn dan de kloof tussen de aandachtsscore behaald door *Het Laatste Nieuws* en *De Standaard* en *Le Soir* en *L'Avenir*
- **H4:** Kranten berichten meer over de Europese Unie in de dagen voor en na een Europese Top

i. Aandacht voor EU in populaire –en kwaliteitskranten

We gingen er, op basis van eerder onderzoek, van uit dat **(H1) kwaliteitskranten meer aandacht zouden besteden aan de Europese Unie dan populaire kranten** en die veronderstelling blijkt voor elk krantengebied te kloppen (Pfetsch, Adam & Eschner 2008, p. 474).

Tabel 3: Resultaten aandachtsscore/aantal artikels

Opvallend genoeg brengt de Nederlandse krant *De Telegraaf* de meeste artikelen over Europa. Ook opmerkelijk is dat zowel de kwaliteitskranten als *De Telegraaf* in de onderzochte periode tussen de 336 en 384 artikelen over Europa brengen. Het verschil tussen deze kranten is met andere woorden beperkt. *Het Laatste Nieuws* en zeker *L'Avenir* brengen opvallend minder artikelen over Europa.

Belangrijker dan het aantal artikelen is echter het aantal punten die elke krant verzamelde voor onze *aandachtsscore*. *De Volkskrant* steekt in dat geval met kop en schouders boven de rest uit. *De Telegraaf*, die qua aantal artikels de kroon spande, doet ongeveer even goed als de Belgische kwaliteitskranten. Opnieuw scoren *Het Laatste Nieuws* en zeker *L'Avenir* heel wat lager.

Zoals hierboven reeds vermeld werd onze eerste hypothese (H1) in de cijfers bevestigd: in Vlaanderen besteedt de kwaliteitskrant *De Standaard* meer aandacht aan de EU dan de populaire krant *Het Laatste Nieuws*. In Franstalig België geldt hetzelfde voor de kwaliteitskrant *Le Soir* tegenover de populaire *L'Avenir*. In Nederland besteedt de kwaliteitskrant *De Volkskrant* meer aandacht aan de EU dan de populaire krant *De Telegraaf*.

Deze vaststelling is niet over de grenzen heen veralgemeenbaar. **Het is niet zo dat een Belgische kwaliteitskrant meer bericht over de EU dan een Nederlandse populaire krant.** *De Telegraaf* schenkt immers nauwelijks minder aandacht aan Europa dan de Belgische kwaliteitskranten.

Bij alle kranten gaat het merendeel van de aandacht voor Europa naar de eurocrisis, wat er nogmaals op wijst wat voor bijzondere periode de door ons gekozen tijdspanne was. Opvallend is dat de door ons onderzochte **populaire kranten verhoudingsgewijs meer nieuws over Europa brengen als het eigen land betrokken is.**

Tabel 4: Eigen land belangrijkste actor in artikel (in percent tegenover totale aantal)

	DS	HLN	DV	DT	LS	LA
Land betrokken?	14	23	13	16	18	30

L'Avenir gaat daar het verst in: in bijna een op de drie berichten over de EU lag de klemtoon op de Belgische rol in Europa. Ook in de Vlaamse populaire krant *Het Laatste Nieuws* is België vaker de belangrijkste actor bij Europees nieuws dan in de kwaliteitskrant *De Standaard*. Ook in Nederland schenkt de populaire krant verhoudingsgewijs meer aandacht aan de rol van Nederlands in Europa, al is het verschil met *De Volkskrant* beperkt.

*Voorpagina***Tabel 5: Europa op de voorpagina**

Krant	Edities voorpagina	Bijartikels (1a)	Hoofdartikels (1b)	<i>Aandachtsscore</i>
DS	12	0	12	120
HLN	15	19	0	95
DV	16	4	13	150
DT	24	32	0	160
LS	18	5	13	180
LA	0	0	0	0

Van alle onderzochte kranten brengt *De Telegraaf* het grootste aantal berichten (32) over Europa op de voorpagina. Van de 53 onderzochte edities haalt Europees nieuws bij die krant 24 keer de voorpagina. Dat betekent dat Europa bijna om de andere dag op de eerste bladzijde van deze krant prijkt. De krant haalt een hogere *aandachtsscore* voor de voorpagina dan *De Volkskrant*. **In Nederland brengt de populaire krant dus meer nieuws op de voorpagina dan de kwaliteitskrant.**

Toch haalt *De Telegraaf* daarmee niet de hoogste *aandachtsscore*. *Le Soir* scoort beter. De berichten die door de redactie van de Nederlandse populaire krant voorop werden geplaatst, altijd korte berichten waren. *Le Soir* brengt in totaal minder artikels met Europees nieuws op de voorpagina, maar die berichten waren langer, waardoor de krant een hogere score behaalt.

***L'Avenir* is de enige krant die geen Europees nieuws op de voorpagina brengt.** Doordat deze krant enkel foto's op de frontpagina plaatst, kan hij geen punten scoren op onze *aandachtsscore*. Toch is het mogelijk dat deze krant af en toe via een foto Europees nieuws vooraan bracht. Het is een van de lacunes in ons onderzoek dat we die niet kunnen traceren³⁷.

In Vlaanderen brengt *De Standaard* op basis van de *aandachtsscore* meer Europees nieuws op de voorpagina dan *Het Laatste Nieuws*. De Vlaamse populaire krant brengt wel een groter aantal artikels op de voorpagina, maar dit zijn altijd korte berichten. Bij *De Standaard*, waar dagelijks maar één artikel op de voorpagina prijkt, gaat het om langere artikels. De redactie van *Het Laatste Nieuws* bouwt de voorpagina anders op: ze kiest ervoor verschillende berichten vooraan te plaatsen, waardoor er meer ruimte is om – naast andere onderwerpen – een bericht over Europa op de voorpagina te plaatsen.

³⁷ De database waarmee we werkten (pressbanking.be) liet niet de voorpagina afzonderlijk te bekijken. Doordat er op de voorpagina geen artikelen verschijnen, zijn die foto's ook niet terug te vinden in de database.

Hoofdpunten

Ook voor deze categorie haalt ***Le Soir*** de hoogste *aandachtsscore*. Meteen valt op hoeveel beter de Franstalige kwaliteitskrant scoort dan zijn populaire Franstalige concurrent. *L'Avenir* plaatst in verhouding heel wat minder Europees nieuws vooraan.

Tabel 6: Europa als hoofdpunt

	DS		HLN		DV		DT		LS		LA	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Hoofdpunten (2)	71	19	67	26	123	33	54	14	90	27	20	15
ADSC	213		201		369		162		270		60	

In Vlaanderen plaatst de populaire krant ***Het Laatste Nieuws*** meer artikelen over de Europese Unie vooraan in de krant dan *De Standaard*. Dat komt vooral doordat *HLN* meer kort Europees nieuws vooraan in de krant zet (annex 5, tabel 3) dan dat *De Standaard* (annex 4, tabel 3).

In Nederland is het tegenovergestelde het geval: in absolute cijfers plaatste *De Telegraaf* het grootste aantal artikels, maar slechts weinigen halen de eerste pagina's van de krant. ***De Volkskrant* doet het op dat vlak beter. Geen enkele van de door ons bestudeerde kranten plaats meer artikelen over Europa vooraan in de krant.** Logischerwijs haalt *De Volkskrant* ook de hoogste *aandachtsscore*.

Tabel 7: Aantal berichten per katern over EU (in % tegenover totale aantal in krant over EU)

Krant	Andere	Binnenland	Buitenland	Economie	Opinie	Wetenschap	Cultuur
DS	0	5	27	38	10	0	0
HLN	0	13	19	40	3	0	0
DV	4	2	8	31	23	0	1
DT	0	7	8	31	23	0	1
LS	0	5	26	28	13	0	1
LA	0	23	59	3	0	0	0

Uit bovenstaande tabel blijkt waarom ***De Telegraaf***, hoewel de krant veel artikelen over Europa plaatst, toch een lagere *aandachtsscore* haalt dan *De Volkskrant*. De Nederlandse populaire krant **moft berichten over de Europese Unie gedeeltelijk weg in het economisch katern**. De andere onderzochte kranten brengen meer EU-nieuws vooraan in hun edities (met uitzondering van *L'Avenir*).

Kranten weten overigens nog steeds niet goed in welk katern ze Europees nieuws moeten onderbrengen. Bij alle van de door ons doorzochte kranten staat het meeste EU-nieuws in het katern economie (met uitzondering van *L'Avenir*, dat niet over een vaste economische rubriek beschikt). Vooral de Belgische kranten plaatsen heel wat EU-nieuws in de buitenlandrubriek. Soms sijpelt Europees nieuws binnen in het binnenlandse katern. Deze cijfers tonen ook aan dat Nederlandse kranten in verhouding meer opiniërende artikels brengen over Europa dan de Belgische kranten.

Lengte artikelen

Kwaliteitskranten halen een hogere aandachtsscore voor de lengte van hun artikelen dan de populaire kranten. In Vlaanderen doet *De Standaard* het stukken beter dan *Het Laatste Nieuws*. De helft van de berichten van deze laatste krant over Europa zijn kort. Slechts zelden tellen artikels over de EU in *HLN* meer dan 500 woorden (in veertien percent van de gevallen). In *De Standaard* hebben de meeste Europese berichten een gemiddelde lengte.

Tabel 8: Lengte artikelen over Europa

Krant	Kort (3a)		Gemiddeld (3b)		Lang (3c)		Zeer lang (3d)		ADSC
	Aantal	Percent	Aantal	Percent	Aantal	Percent	Aantal	Percent	
DS	83	22%	154	41%	83	22%	50	14%	470
HLN	126	49%	93	37%	21	8%	16	6%	183
DV	47	13%	158	42%	90	24%	79	21%	575
DT	70	18%	188	49%	105	27%	21	6%	461
LS	61	18%	143	44%	89	25%	43	13%	450
LA	41	30%	76	56%	17	13%	1	1%	113

In *Franstalig België* is de kloof tussen de populaire krant *L'Avenir* en de kwaliteitskrant *Le Soir* enorm. Deze laatste krant doet ongeveer even goed als *De Standaard*. *L'Avenir* daarentegen plaatst vooral artikelen over Europa met een korte of een gemiddelde lengte. Slechts een keer telde een artikel over de EU meer dan 750 woorden.

Een op de vijf artikels over Europa in *De Volkskrant* is zeer lang. Geen enkele krant doet beter. Deze Nederlandse kwaliteitskrant haalt een hogere *aandachtsscore* dan de populaire *Telegraaf*, al doet die krant het invergelijking met de Belgische kranten niet slecht. De Nederlandse populaire krant haalt ongeveer dezelfde *aandachtsscore* als de Belgische kwaliteitskranten en scoort opvallend beter dan *Het Laatste Nieuws* en *L'Avenir*.

Titels

Bij net iets minder dan de helft van de berichten over Europa in *De Standaard* wordt er ook naar Europa verwezen in de titel. Dat is verhoudingsgewijs net iets meer dan in *Het Laatste Nieuws*.

Tabel 9: Europa in de titel

	DS		HLN		DV		DT		LS		LA	
Aantal/percentage ³⁸	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Hoofdpunten (2)	176	48	105	41	161	43	132	34	120	36	26	20
ADSC	176		105		161		132		270		26	

Ook in Nederland verwijst de kwaliteitskrant in meer titels naar Europa dan de populaire krant. Hetzelfde geldt voor Franstalig België. Wel wordt in *Le Soir* een stuk minder in de titel naar Europa verwezen dan dat dit in *De Volkskrant* of in *De Standaard* gebeurt.

Conclusie

De hypothese dat (H1) kwaliteitskranten meer over Europa berichten dan populaire kranten, wordt in dit onderzoek bevestigd. Al is enige nuance op zijn plaats: de Nederlandse populaire krant *De Telegraaf* brengt het grootste aantal artikels over Europa. Kijken we echter naar de *aandachtsscore*, die volgens ons een veel betere maatstaf is om de aandacht van kranten voor de Europese Unie te meten, dan steekt *De Volkskrant* ver boven *De Telegraaf* uit. Geen enkele van de door ons onderzochte kranten besteedt zo veel aandacht aan Europa als *De Volkskrant*. Dat blijkt uit onderstaand schema:

Tabel 10: Berekening aandachtsscores

	Aantal	Voorpagina Small	Voorpagina Large	Hoofdpunten	Titel	Lengte Medium	Lengte Large	Lengte XL	Totaal
DS	370	0	12	71	176	154	83	50	979
HLN	256	19	0	67	105	93	21	16	584
DV	374	4	13	123	161	158	90	79	1255
DT	384	32	0	54	132	188	105	21	915
LS	336	5	13	90	120	143	89	43	995
LA	135	0	0	20	26	76	17	1	199

³⁸ Percentage t.o.v. totaal aantal gepubliceerde artikels over Europa.

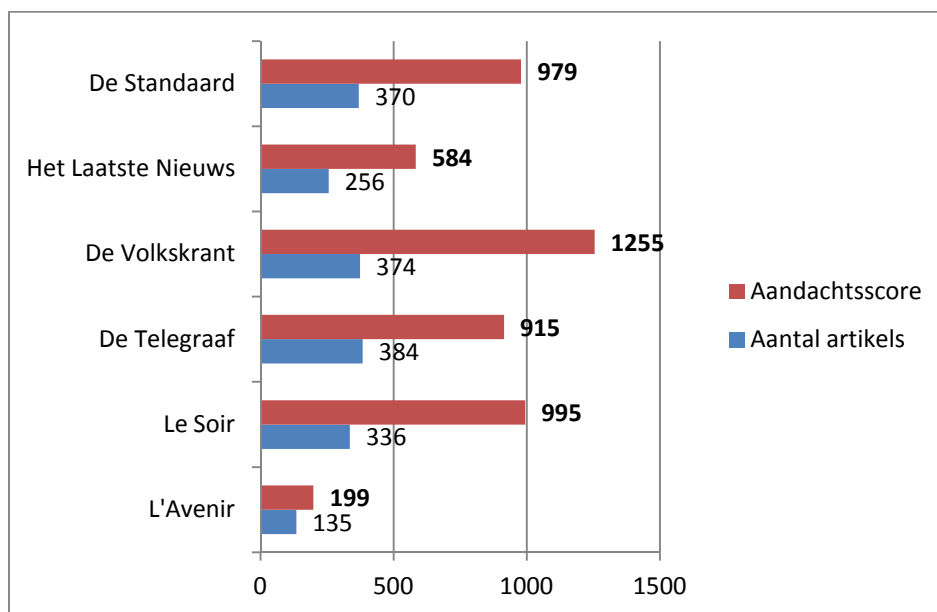
Over het algemeen brengt de **kwaliteitskrant van elk krantengebied meer Europees nieuws op de voorpagina dan de populaire krant** (al vormt Nederland een uitzondering), **catalogeert die kwaliteitskrant Europees nieuws vaker als hoofdpunt** (al doet *HLN* dat vaker dan *De Standaard*, maar meestal gaat het om korte berichten) **en zijn de berichten in de kwaliteitskranten opvallend langer dan in de populaire krant. Ook opvallend is dat populaire kranten vaker Europees nieuws brengen als het land waar de krant wordt uitgeven betrokken partij is.**

Het is echter **niet zo dat een Belgische kwaliteitskrant meer bericht over de EU dan een Nederlandse populaire krant.** *De Telegraaf* schenkt immers nauwelijks minder aandacht aan Europa dan de Belgische kwaliteitskranten.

Alle door ons bestudeerde kranten kampen met hetzelfde probleem: **geen enkele redactie weet goed waar ze het Europees nieuws moet plaatsen.** Naargelang het onderwerp van het bericht wordt het ondergebracht in het binnenlandse, buitenlandse of economische katern. *De Telegraaf* is het meest consequent: die plaatst bijna al het Europees nieuws in het economische katern. Doordat dat katern helemaal achteraan de krant zit, is de EU daardoor niet altijd even zichtbaar in de Nederlandse populaire krant.

ii. Aandacht voor EU in België en Nederland

Uit eerder onderzoek blijkt dat een grotere zichtbaarheid van de EU leidt tot meer steun voor Europees lidmaatschap (Banducci, Karp & Lauf, 2002). De steun van de Belgische bevolking voor het Europese project is groter dan bij de Nederlanders. Daarom gingen we ervan uit dat deze steun zich vertaalt in de Vlaamse en Franstalige kranten in België. We verwachten dat **(H2)** Belgische kranten meer zullen berichten over de Europese Unie (wat leidt tot een hogere *aandachtsscore*) dan de Nederlandse kranten dat doen. Dat betekent dat **(H2a)** Belgische kwaliteitskranten meer aandacht aan Europa besteden dan Nederlandse kwaliteitskranten en **(H2b)** Belgische populaire kranten meer dan Nederlandse populaire kranten.

Tabel 11: Resultaten Aandachtsscore/aantal artikels

Deze veronderstelling is echter fout: Nederlandse kranten berichten opvallend meer over Europa dan Vlaamse en Franstalige kranten uit België. In de door ons onderzochte kranten krijgt de EU het meeste aandacht in de Nederlandse kwaliteitskrant *De Volkskrant*. Deze krant brengt naast nieuws, veel meer analyses en opiniestukken over Europa dan de Belgische onderzochte kwaliteitskranten, waardoor de lezer volgens ons meer geprikkeld wordt in *De Volkskrant* dan in andere kranten om over Europa te lezen, waardoor hij of zij meer geneigd zal zijn kritisch na te denken over de Unie.

Tabel 12: Punten aandachtsscores

	Aantal	Punten voorpagina	Punten Hoofdpunten	Punten Titel	Punten Lengte	ADSC
DS	370	120	213	176	470	979
HLN	256	95	201	105	183	584
DV	374	150	369	161	575	1255
DT	384	160	162	132	461	915
LS	336	155	270	120	450	995
LA	135	0	60	26	113	199

De populaire Nederlandse krant *De Telegraaf* doet het opvallend beter dan *Het Laatste Nieuws* en *L'Avenir*, zijn onderzochte populaire tegenhangers uit België. De kloof tussen de Nederlandse krant en *Het Laatste Nieuws* bedraagt 331 punten, die met *L'Avenir* maar liefst 716 punten. De berichten van *De Telegraaf* zijn opvallend langer dan die van de Belgische populaire kranten: voor lengte scoort deze krant 461 aandachtspunten, *Het Laatste Nieuws* 183 en *L'Avenir* slechts 113.

Ook moet *De Telegraaf* qua aandacht voor de EU nauwelijks onderdoen voor de Belgische kwaliteitskranten en dat is een verrassing. *De Standaard* scoort slechts 64 punten hoger, *Le Soir* tachtig punten. Qua lengte, voorpagina en titel scoort de krant ongeveer even goed als de Belgische kwaliteitskranten. Wel catalogeert *De Telegraaf* minder Europees nieuws als hoofdpunten dan *Le Soir* en *De Standaard*.

Tabel 13: Berekening aandachtsscores

	Aantal	Voorpagina Small	Voorpagina Large	Hoofdpunten	Titel	Lengte Medium	Lengte Large	Lengte XL	ADSC
DS	370	0	12	71	176	154	83	50	979
HLN	256	19	0	67	105	93	21	16	584
DV	374	4	13	123	161	158	90	79	1255
DT	384	32	0	54	132	188	105	21	915
LS	336	5	13	90	120	143	89	43	995
LA	135	0	0	20	26	76	17	1	199

Uit deze tabel blijkt dat Nederlandse populaire en kwaliteitskranten langere artikelen plaatsen dan hun Belgische tegenhangers. *De Volkskrant* behaalt door 79 berichten met *Lengte XL* te plaatsen 237 punten (79×3). Dat is een pak meer dan *De Standaard* (150 punten) of *Le Soir* (129 punten). Ook door heel wat Europees nieuws als *hoofdpunt* te catalogeren, slaat *De Volkskrant* een kloof met de Belgische kwaliteitskranten.

De Telegraaf scoort ook hoog voor de lengte van de berichten. De populaire krant plaatst minder berichten met *Lengte XL* dan de Belgische kwaliteitskranten, maar meer berichten met *Lengte Large* en *Lengte Medium*. Nederlandse kranten scoren ook hoger in de categorie *Voorpagina*. In die categorie (*5 voor *Small* of *10 voor *Large*) zijn heel wat punten te verzamelen.

Dit resultaat weerlegt onze hypothese dat Belgische kwaliteitskranten meer aandacht zouden schenken aan de EU dan Nederlandse equivalenten. ***De Volkskrant* besteedt beduidend meer aandacht aan Europa dan *De Standaard* en *Le Soir*.** Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat Europa in Nederland meer ter discussie staat. Eerdere onderzoekers stelden al vast dat controversie rond een bepaald onderwerp (en dus conflict) leidt dan tot meer krantenaandacht voor die kwestie (Spencer-Thomas, 2011, 12 januari)

Tegen onze verwachtingen in en in tegenspraak met eerder onderzoek (Pfetsch, Adam & Eschner, 2008) plaatst ***De Telegraaf* opvallend meer Europees nieuws dan *Het Laatste Nieuws* en *L'Avenir* en is de kloof qua aandacht voor de EU met de kwaliteitskranten beperkt.** Enige nuance is hier echter op zijn plaats. *De Telegraaf* 'moffelt' heel wat artikels over Europa weg in het economisch

katern. Doordat de zichtbaarheid van de verschillende katerns in elke krant verschilt, was het niet mogelijk om deze op te nemen in de *aandachtsscore*. Bij het coderen stelden we echter vast dat het economisch katern van *De Telegraaf* een stuk minder zichtbaar is dan bijvoorbeeld dat van *De Standaard*.

iii. Verschil in aandacht voor EU in de Nederlandse populaire en kwaliteitskrant en de Belgische varianten

Tabel 14: Verschil in ADSC Nederlandse en Belgische populaire en kwaliteitskrant

	ADSC kwaliteitskrant	ADSC populaire krant	Verschil
Vlaanderen	979	584	395
Nederland	1255	915	340
Franstalig België	995	135	796

De hypothese (H3) dat de kloof tussen de aandachtsscore behaald door *De Telegraaf* en de *De Volkskrant* zal groter zijn dan de kloof tussen de aandachtsscore behaald door *Het Laatste Nieuws* en *De Standaard* en die tussen *Le Soir* en *L'Avenir*, **blijkt fout te zijn**. Het kleinste verschil stellen we net tussen de Nederlandse kranten vast. Tussen *De Volkskrant* en *De Telegraaf* gaapt een kloof van 340 punten. Net iets groter is de kloof tussen de Vlaamse kranten: *De Standaard* scoort 395 punten hoger dan *Het Laatste Nieuws*.

Opvallend is het verschil tussen de Franstalige kranten: tussen *Le Soir* en *L'Avenir* gaapt een kloof van maar liefst 796 punten. *L'Avenir* bengelt ver achter alle andere kranten aan en de krant zorgt ervoor dat het verschil tussen Franstalig België en de andere krantengebieden opvallend groot is.

iv. EU-berichtgeving tijdens grote Europese evenementen

De vaststelling van De Vreese, Peter & Semetko (2001) dat in **(H4)** normale periodes er een cyclische trend is waar te nemen in de berichtgeving over de Europese Unie, is nog steeds van toepassing. Bij een **belangrijk EU-evenement**, zoals een Europese Top, **krijgt Europa meer aandacht dan tijdens andere periodes**.

Tabel 15: EU-berichtgeving tijdens grote Europese evenementen

Artikels	DS ³⁹	HLN ⁴⁰	DV ⁴¹	DT ⁴²	LS ⁴³	LA ⁴⁴
Gemiddeld per dag	7,1	4,9	7,2	6,5	6,5	2,6
Gemiddeld bij EU-top ⁴⁵	8,5	5,8	8,7	9,8	7,9	3,1
Vershil	1,4	0,9	1,5	3,3	1,4	0,5

Volgens De Vreese, Peter en Semtko (2001) verdwijnt Europa na een Europese Top pijlsnel van de nieuwsagenda. Die vaststelling blijkt niet langer te kloppen. Het gemiddelde aantal berichten over Europa per dag ligt (behalve bij *De Telegraaf*) nooit meer dan 1,5 bericht lager dan het gemiddeld aantal berichten tijdens een Europese Top. Dat wil zeggen dat **kranten gedurende de hele bestudeerde periode heel wat aandacht aan de Europese Unie besteedden** en dat die **aandacht van kranten voor Europa tijdens Europese topontmoetingen groter was**. Deze vaststelling ligt geheel in de lijn van de verwachtingen en lijkt ons de logica zelve.

³⁹ Op zondag 23 oktober vond een (formele) Europese Top plaats. Voor *De Standaard* namen we de edities van 22 (7 artikels), 24 (6), 25 (9) en 26 (7) oktober in rekening. Op woensdag 26 oktober stond een Eurotop en een informele Europese Top op het programma. Ook 27 (5 artikels), 28 (12) en 29 (10) oktober werden in rekening gebracht. Op woensdag 7 (10 artikels) en donderdag 8 (eveneens 10) november stond ook een (formele) Europese Top gepland. Ook 6 (5 artikels), 9 (12) en 10 (12) en 12 (5) december werden meegeteld. We gingen dus na of *De Standaard* voor de periode van 22 tot 29 oktober en van 6 tot 12 december meer over Europa berichtte dan tijdens de rest van de onderzochte periode.

⁴⁰ We namen de edities van 22 (9 artikels), 24 (6), 25 (8) en 26 (5) oktober in rekening. Op woensdag 26 oktober stond een Eurotop en een informele Europese Top op het programma. Ook 27 (10 artikels), 28 (10) en 29 (4) oktober werden in rekening gebracht. Op woensdag 7 (3 artikels) en donderdag 8 (4) november stond ook een (formele) Europese Top gepland. Ook 6 (7 artikels), 9 (9) en 10 (8) en 12 (0) december werden meegeteld. We gingen dus na of *Het Laatste Nieuws* voor de periode van 22 tot 29 oktober en van 6 tot 12 december meer over Europa berichtte dan tijdens de rest van de onderzochte periode.

⁴¹ We namen de edities van 22 (12 artikels), 24 (7), 25 (7) en 26 (9) oktober in rekening. Op woensdag 26 oktober stond een Eurotop en een informele Europese Top op het programma. Ook 27 (8 artikels), 28 (7) en 29 (11) oktober werden in rekening gebracht. Op woensdag 7 (4 artikels) en donderdag 8 (7) november stond ook een (formele) Europese Top gepland. Ook 6 (7 artikels), 9 (9) en 10 (15) en 12 (11) december werden meegeteld. We gingen dus na of *De Volkskrant* voor de periode van 22 tot 29 oktober en van 6 tot 12 december meer over Europa berichtte dan tijdens de rest van de onderzochte periode.

⁴² We namen de edities van 22 (12 artikels), 24 (4), 25 (8) en 26 (16) oktober in rekening. Op woensdag 26 oktober stond een Eurotop en een informele Europese Top op het programma. Ook 27 (11 artikels), 28 (11) en 29 (11) oktober werden in rekening gebracht. Op woensdag 7 (8 artikels) en donderdag 8 (eveneens 8 artikelen) november stond ook een (formele) Europese Top gepland. Ook 6 (6 artikels), 9 (17) en 10 (11) en 12 (5) december werden meegeteld. We gingen dus na of *De Telegraaf* voor de periode van 22 tot 29 oktober en van 6 tot 12 december meer over Europa berichtte dan tijdens de rest van de onderzochte periode.

⁴³ We namen de edities van 22 (11 artikels), 24 (0), 25 (4) en 26 (2) oktober in rekening. Op woensdag 26 oktober stond een Eurotop en een informele Europese Top op het programma. Ook 27 (9 artikels), 28 (13) en 29 (6) oktober werden in rekening gebracht. Op woensdag 7 (9 artikels) en donderdag 8 (11) november stond ook een (formele) Europese Top gepland. Ook 6 (8 artikels), 9 (13) en 10 (11) en 12 (6) december werden meegeteld. We gingen dus na of *Le Soir* voor de periode van 22 tot 29 oktober en van 6 tot 12 december meer over Europa berichtte dan tijdens de rest van de onderzochte periode.

⁴⁴ We namen de edities van 22 (3 artikels), 24 (3), 25 (0) en 26 (3) oktober in rekening. Op woensdag 26 oktober stond een Eurotop en een informele Europese Top op het programma. Ook 27 (1 artikels), 28 (6) en 29 (2) oktober werden in rekening gebracht. Op woensdag 7 (4 artikels) en donderdag 8 (eveneens 4 artikels) november stond ook een (formele) Europese Top gepland. Ook 6 (3 artikels), 9 (2) en 10 (7) en 12 (2) december werden meegeteld. We gingen dus na of *L'Avenir* voor de periode van 22 tot 29 oktober en van 6 tot 12 december meer over Europa berichtte dan tijdens de rest van de onderzochte periode.

⁴⁵ De dag voor, de dag van en drie dagen na (met krantenedities) een Europese top: periode van 22 tot 29 oktober en van 6 tot 12 december 2011.

v. Andere vaststellingen

Type artikel

In alle onderzochte kranten maakten de nieuwsberichten het grootste deel van de artikels uit. Toch zijn er opmerkelijke verschillen vast te stellen tussen de verschillende kranten. **Zo publiceren populaire kranten uit elk krantengebied verhoudingsgewijs meer nieuwsberichten dan kwaliteitskranten. Deze laatste kranten zetten meer in op reportages, opinie en analyse.** Belangrijke uitzondering hierbij is *De Telegraaf*: die populaire krant brengt niet alleen meer analyses dan alle andere kranten, ze zijn ook langer dan in de andere kranten (annex 7, tabel 3). Opvallend is ook dat **kwaliteitskranten meer opiniestukken, commentaren en columns brengen dan de populaire kranten.** Deze laatste kranten doet dat nauwelijks.

Tabel 16: Type artikel – in % ten opzichte van totale aantal gepubliceerde artikels over Europa

	DS	HLN	DV	DT	LS	LA
Nieuwsbericht	62	80	41	65	62	89
Interview	3	1	4	0	5	6
Reportage	4	1	7	3	7	0
Opiniestuk	11	2	24	8	10	0
Commentaar	4	6	3	3	2	0
Analyse	14	10	18	20	13	5
Column	2	0	3	1	2	0

Ook hier stellen we opnieuw vast dat *De Telegraaf* zich wat het aantal nieuwsberichten betreft, op dezelfde hoogte bevindt als de Belgische kwaliteitskranten. De Nederlandse populaire krant brengt meer analyses, maar minder opiniestukken, commentaren en columns dan *De Standaard* en *Le Soir*. Dat *De Telegraaf* zo veel analyses brengt, is verrassend. Dit heeft vooral te maken met de soms subjectieve toon die de krant over Europa aanslaat: analyses worden gebruikt om de mening van de krant over Europa op subtiele manier weer te geven (zie deel twee).

Onderwerp

In alle kranten gaat het grootste deel van de aandacht naar de eurocrisis. In de Nederlandse kwaliteitskrant *De Volkskrant* loopt dat op tot tachtig percent van de totale aandacht.

Tabel 17: Onderwerp artikel – in percentages t.o.v. totale aantal gepubliceerde artikels over EU

	DS	HLN	DV	DT	LS	LA
Eurocrisis	76	71	80	75	69	53
Klimaatcrisis	1	2	1	2	4	2
Formatiecrisis (B)	5	6	0	1	6	11
Dexia-crisis	1	1	0	0	1	0
Andere	17	20	18	23	21	35

L'Avenir besteed het minst aandacht aan de crisis van de Europese munt: slechts 53 percent van de berichten handelt daarover. In vergelijking met de andere kranten besteed deze Franstalige populaire krant meer aandacht aan de rol van Europa in de Belgische formatiecrisis. De andere kranten besteden tussen de 69 en de 75 percent van hun aandacht voor Europa aan de eurocrisis.

Europese instelling

Opvallend is dat de journalisten van *De Volkskrant*, net zoals die van *Het Laatste Nieuws*, vaker in algemene termen schrijven over Europa (vb. de Europese Unie heeft beslist dat...) dan dat ze naar de specifieke instelling verwijzen (vb. de Raad van Ministers van Buitenlandse Zaken heeft beslist dat...) (annex 5/6, tabel 2). Journalisten van *De Standaard* en *Le Soir* verwijzen daarentegen wel vaak naar de specifieke instelling (annex 4/8, tabel 3). *De Telegraaf* verwijst vaker naar de concrete Europese instelling dan *De Volkskrant* (annex 6/7, tabel 3).

f. Conclusies

i. Conclusie aandacht

Uit deze studie blijkt dat **(H1) kwaliteitskranten in België en Nederland meer aandacht besteden aan Europa dan populaire kranten**. Andere onderzoekers kwamen eerder tot dezelfde vaststelling (Pfetsch, Adam & Eschner, 2008, p. 474). **Dat komt vooral doordat ze langere artikels plaatsen dan populaire kranten en Europees nieuws vaker vooraan in de krant plaatsen. Ook verwijzen de titels van artikelen in kwaliteitskranten vaker naar Europa**. Ook opvallend is dat populaire kranten (en *Le Soir*) in verhouding vaker nieuws over Europa brengen als dat Europees nieuws gelinkt is aan het land waar de krant verschijnt. Ze brengen in verhouding ook meer nieuwsberichten.

Kwaliteitskranten brengen immers meer analyses (hoewel ook *De Telegraaf* dit doet) opiniestukken en reportages.

De veronderstelling dat **(H2) Belgische kranten meer over Europa berichten dan Nederlandse kranten, blijkt dan weer niet te kloppen. (H2a) Nederlandse kwaliteitskranten brengen meer Europees nieuws dan Belgische kwaliteitskranten en (H2b) Nederlandse populaire kranten meer dan Belgische populaire kranten.** De Nederlandse populaire krant *De Telegraaf* moet qua aandacht voor de EU overigens nauwelijks onderdoen voor de Belgische populaire kranten.

Over het algemeen zijn berichten over Europa in Nederlandse kranten langer dan in Belgische kranten en verscheen Europees nieuws tijdens het hoogtepunt van de eurocrisis er vaker op de voorpagina van de kranten. Dit zou te maken kunnen hebben met het feit dat Nederlanders kritischer tegenover Europa staan dan Belgen, waardoor Nederlandse kranten het nodig vinden om dieper op Europa in te gaan omdat de bevolking er gevoeliger voor is. Dat zou ook het grotere aantal analyses en opiniestukken dat in Nederlandse kranten verschijnt kunnen verklaren.

Anderzijds stond in België tijdens de onderzochte periode de moeizame regeringsformatie volop in de aandacht. Nederland kende geen gelijkaardige andere crisis. Belgische kranten verdeelden hun aandacht misschien meer tussen beide crisissen, terwijl Nederlandse kranten volop op de eurocrisis focusten.

Ook de stelling dat (H3) de aandachtkloof tussen *De Standaard* en *Het Laatste Nieuws* en *Le Soir* en *L'Avenir* kleiner zou zijn dan die tussen *De Volkskrant* en *De Telegraaf* blijkt niet te kloppen. Het verschil tussen deze laatste twee kranten is net iets kleiner dan dat tussen de Vlaamse kranten en stukken groter dan tussen de Franstalige kranten. Al kan onze keuze voor *L'Avenir* dit grote verschil misschien verklaren. Voor verder onderzoek raden we aan om voor een andere Franstalige populaire krant te kiezen (vb. *La Dernière Heure*).

De bewering van De Vreese, Peter & Semetko (2001) **(H4)** dat er meer Europees nieuws in kranten wordt gepubliceerd bij grote EU-evenementen zoals een Europese Top blijkt (logischerwijze) ook tijdens de eurocrisis te kloppen. **Het gemiddelde aantal artikelen tijdens de dagen voor, van en na een Europese Top lag net iets hoger dan tijdens andere dagen.** Dat betekent niet dat de kranten op andere dagen geen aandacht hadden voor de Europese Unie. Tijdens de onderzochte periode kreeg de Unie zowat de hele tijd media-aandacht. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat de **kranten vooral aandacht hadden voor de eurocrisis.**

De Standaard, *Le Soir* en *De Telegraaf* proberen zo veel mogelijk de preciese Europese instelling te benoemen als ze over Europa schrijven. *De Volkskrant*, *Het Laatste Nieuws* en *L'Avenir* doen dat veel minder. Voor een kwaliteitskrant lijkt ons dat een goede houding. *De Volkskrant* doet dat niet, maar

mag zijn lezers op dat vlak gerust serieuzer nemen. *De Telegraaf* verwijst dan wel weer vaker naar de concrete Europese instelling. Dat is nobel, maar met de verstaanbaarheid van de berichten op het oog is het voor een populaire krant misschien beter om in meer algemene termen over Europa te schrijven.

Tot slot stelden we vast dat kranten niet goed weten waar ze Europees nieuws moeten plaatsen. Het staat verspreid tussen het binnenlands, buitenlands en economisch nieuws. Beter lijkt het ons een **speciale EU-rubriek in te richten**. Als er veel Europees nieuws is, plaatst *De Standaard* bovenaan de pagina al *Europa* in plaats van *Buitenland*. Toch wordt de rubriek nog steeds *Buitenland* genoemd. Een consequente aanpak (met een Europarubriek) lijkt ons beter, want (zeker de kwaliteits)kranten brengen dagelijks vrij veel Europees nieuws. Een Europese rubriek kan volgens ons zonder problemen gevuld worden. Op die manier krijgt Europa de aandacht die het, op basis van de hoeveelheid nieuws erover en de impact van de instelling op het leven van ieder, verdient. Probleem is dan wel dat de economische pagina's minder vlot gevuld zullen raken.

ii. Kritiek op het onderzoek

De grootste kritiek op dit onderzoek werd eerder al aangehaald: het **codeerproces werd door slechts één codeur uitgevoerd**. Daardoor kunnen de data niet op interbetrouwbaarheid en accuraatheid getest worden. Wel werd de stabiliteit van de gegevens nagegaan. De *Cohen's kappa* lag daarbij steeds boven de 0,8. Dat wil zeggen dat het **codeerwerk wel over voldoende intrabetrouwbaarheid beschikt**.

Een ander **probleem was de kranteselectie**. Kranten verschillen – qua inhoud, stijl en lengte fel van elkaar. De ene krant heeft veel reclame, de andere weinig. Het is daardoor **zo goed als onmogelijk om te berekenen welke krant in verhouding tot zijn lengte het meest over Europa bericht**. Daarom namen we in dit onderzoek enkel de absolute cijfers in rekening. Bij het bekijken van de verschillende kranten merkten we wel op dat *De Volkskrant* het meeste aantal pagina's brengt en het minste plaats verliest met reclameboodschappen. *De Standaard* en *Le Soir* zijn korter en die eerste is – zeker tijdens het weekend – langer dan de tweede. In *De Standaard* staan vrij veel reclameberichten.

Bij de populaire kranten lijken *Het Laatste Nieuws* en *De Telegraaf* ongeveer even lang. *L'Avenir* is een stuk korter.

Ons aanvoelen is dat – ook na in rekening brengen van het aantal pagina's – *De Volkskrant* meer over Europa bericht dan de Belgische kwaliteitskranten en dat ook *De Telegraaf* meer Europees nieuws brengt dan de Belgische populaire kranten.

Daarnaast is, zoals steeds bij het uitvoeren van een kwantitatieve onderzoeksanalyse, **kritiek op de variabelen** mogelijk. Deze variabelen worden op voorhand vastgelegd, zodat ze tijdens het onderzoek niet kunnen aangepast worden (Wester 1995b).

Voor de variabele *actor* onderscheidde we veertig verschillende waardes, wat veel te veel was. Doel van deze variabele was om na te gaan hoeveel aandacht kranten besteden aan de rol van het land van publicatie bij EU-nieuws. In plaats van veertig waardes op te stellen, lijkt het ons nuttiger om er slechts twee uit te kiezen: *focus op land van publicatie* of *geen focus op land van publicatie*.

Ook de variabele *institutie* zadelde ons met enige problemen op. Doel was na te gaan of kranten eerder over de EU in zijn geheel schrijven of dat ze het specifiek onderscheid maken tussen de Commissie, de Raad, het Parlement,... Ook hier lijkt het ons beter te opteren voor twee waarden: *EU wordt als één institutie beschouwd* of *Er wordt verwezen naar de specifieke institutie*. Anderzijds zou daardoor interessante informatie, zoals bijvoorbeeld 'Welke institutie komt het meest aan bod?' wel verloren gaan.

Tot slot bleek onze keuze voor de Franse populaire krant *L'Avenir* niet de goede te zijn. Doordat de redactie van deze krant geen artikelen, maar foto's op haar voorpagina plaatst, verliest de krant heel wat punten voor de *aandachtsscore*. De door ons gebruikte database liet echter niet toe de eventuele foto's gelinkt aan Europees nieuws te traceren. Voor verder onderzoek wordt beter gebruik gemaakt van een andere populaire Franstalige krant, zoals *La Dernière Heure*.

IV) De toon van de berichtgeving over EU in kranten

a. Wat is toon?

Nieuws is over het algemeen neutraal van toon en het aantal expliciete evaluaties van het nieuws is over het algemeen beperkt (Kepplinger & Weissbecker, 1991). Wordt er echter een evaluatie gemaakt, dan is die in veel gevallen negatief. Dit geldt ook voor politiek nieuws.

Hoe zit dat met de berichtgeving over de EU? Is die in *De Standaard*, *Het Laatste Nieuws*, *De Volkskrant*, *De Telegraaf*, *Le Soir* en *L'Avenir* positief, negatief, neutraal of gemengd van aard? Andere onderzoekers stelden zich deze vraag al eerder, maar nog nooit werden België en Nederland apart behandeld. Ook worden in het meeste onderzoek data gebruikt van halfweg de jaren 2000. Toen werd de berichtgeving over de Europese Unie gedomineerd door de referenda over en de mislukking van de Europese Grondwet, nu door de eurocrisis.

In plaats van alle berichten te analyseren, **concentreren we ons in dit onderzoek op de opiniestukken, columns en de commentaren die de redactie in de krant plaatst**. Ook delen we toon, in navolging van Pfetsch, Adam & Eschner (2008), op in de **(1) toon die een krant aanslaat tegenover de EU als instelling** en de **(2) toon tegenover verdere integratie**. Als beide variabelen negatief zijn, spreken we over euroscepticisme.

Euroscepticisme is een algemene term die wordt gebruikt om de kritiek op de EU en de oppositie tegenover het Europese integratieproces te benoemen. Het betekent niet dat men per definitie vijandig staat tegenover Europa (Leconte, 2005). Eerder is het een verzet tegen de permissieve consensus die er tegenover de Europese Unie heerst, die eventueel wel kan uitmonden in een anti-Europeanisme. Euroscepticisten gaan ervan uit dat men Europese integratie moet zien vanuit een kosten-batenanalyse en dat dit gepaard moet gaan met respect voor de nationale verschillen. Ze weigeren het sui generis karakter van de EU als een unie van staten en burgers te aanvaarden. Voor elke krant zullen we de euroscepticismegraad berekenen.

Uiteindelijk willen we onze bevindingen toetsen aan de houding van elk land tegenover de EU. Van de **Nederlandse kranten** kan verwacht worden dat ze **negatiever** zullen berichten **over de EU dan de Belgische**, omdat de Nederlanders eurokritischer zijn dan de Belgen (Eurobarometer 74, 2011, 18 december). Blijkt dit ook uit de realiteit? Met andere woorden: ligt de toon van de berichtgeving van kranten over de EU in de lijn van hoe de bevolking over de EU denkt?

b. Conclusies eerder onderzoek

Er werd al vaker onderzoek gedaan naar de toon van de berichtgeving over de Europese Unie. Banducci, Karp & Lauf (2002) toonden aan dat, als **pro-Europese actoren meer aandacht krijgen** in de media, **de steun van de bevolking voor de Europese Unie toeneemt**. Ook het **omgekeerde is waar**: hoe meer negatieve berichten er over de EU verschijnen, hoe groter de kans dat de publieke opinie er een negatieve perceptie over de Unie zal op nahouden (Norris, 2000a; 2000b). De manier waarop een nieuwsbericht wordt gecovert, heeft een grote impact op hoe het publiek het bericht zal begrijpen (Valkenburg, Semetko & De Vreese, 1999).

Een onderzoek van Hans-Jörg Trenz (2004) wees uit dat **kwaliteitskranten zeer actief zijn in het promoten van de Europese zaak**. Hij onderzocht de commentaren van kwaliteitskranten uit Duitsland, Frankrijk, Spanje, Italië, Oostenrijk, Verenigd Koninkrijk en de VS tussen 11 mei en eind december 2000. Trenz verwachtte sterke nationale verschillen tussen de verschillende Europese kwaliteitskranten inzake hun beoordeling van de Europese Unie, maar die waren er niet. In de onderzochte commentaren werd via een Europese bril naar de Europese Unie geken. Alle krantenredacties gingen ervan uit dat diepere integratie goed zou zijn voor Europa. Enkel in de Britse kranten werd soms vertrokken uit een nationale logica.

Ook EUROPUB deed onderzoek naar de toon waarop kranten schreven over de Europese Unie. Pfetsch, Adam & Eschner (2008) concentreerden zich daarvoor op de commentaren die verschenen in kranten in Nederland, Spanje, Italië, Frankrijk, Duitsland, Groot-Brittannië en Zwitserland. De onderzoekers kozen ervoor om zich op opiniestukken van journalisten te baseren omdat “...*the single journalist who writes the opinion piece is seen as the claimant in the commentary who speaks in the name of the specific newspaper that he or she represents*”.

Pfetsch, Adam & Eschner (2008) kozen er ook voor om de positieve of negatieve houding van een krant na te meten aan de hand van twee dimensies. Enerzijds keken ze naar de **(1) positie tegenover de rechten en de politieke bevoegdheden van de EU**, anderzijds naar de **(2) positie tegenover de Europese integratie** die in het commentaar werd ingenomen.

De commentaren waarin het ging over de (1) Europese bevoegdheden in Duitsland, Nederland, Frankrijk en Zwitserland waren meer positief dan negatief. In Groot-Brittannië waren de journalistieke opiniestukken in de meeste gevallen negatief van toon. Er verschenen drie keer zo veel negatieve als positieve commentaren. In Spanje maakten heel wat journalisten geen echte keuze en in Italië waren de uitslagen zeer divers: er verschenen ongeveer evenveel positieve als negatieve commentaren.

Kwaliteitskranten (41 percent positief, 43 percent gemixt/ambivalent, 16 percent negatief) schreven **positievere commentaren dan populaire kranten** (32 percent positief, 42 percent gemixt/ambivalent, 26 percent negatief).

De journalisten van de kranten in de onderzochte landen zijn in geen enkel land, op het Verenigd Koninkrijk na, negatief over de Europese integratie. **(2) Nergens is meer dan 10 percent van de commentaren negatief over deze integratie** en behalve in Spanje waren de meerderheid van de commentaren positief over de Europese integratie.

Enige uitzondering daarop was het Verenigd Koninkrijk: daar is 49 percent van de commentaren negatief over de Europese integratie. Opnieuw zijn de commentaren van de kwaliteitskranten (60 percent positief, 35 percent gemixt/ambivalent en slechts 5 percent negatief) positiever van inslag over de Europese integratie dan die van de populaire kranten (47 percent positief, 37 percent gemixt/ambivalent en 16 percent negatief).

c. Hypotheses

***H5:** De toon waarop kwaliteitskranten over de EU berichten zal positiever zijn dan die van populaire kranten*

⇒ ***H5a:** kwaliteitskranten zijn positiever dan populaire kranten voor de toon die de krant aanslaat t.a.v. de werking van de EU-instellingen*

⇒ ***H5b:** kwaliteitskranten zijn positiever dan populaire kranten voor de toon die de krant aanslaat t.a.v. verdere Europese integratie.*

Ons baserend op bovenstaande studies, **verwachten we** dat uit de commentaren, columns en opiniestukken⁴⁶ **van kwaliteitskranten in de door ons onderzochte krantengebieden een positievere houding tegenover de EU zal blijken dan uit die van populaire kranten** en dat zowel voor de houding die de krant aanneemt tegenover de werking van de Europese instellingen als voor de houding tegenover verdere Europese integratie.

Wel vermoeden we dat **de houding tegenover de werking van de Europese instellingen bij beide kranten vaak negatief zal zijn.** Het gebrekkige antwoord van de Europese Unie op de eurocrisis is daarvoor de verantwoordelijke. Als in een opiniërend artikel een negatieve beoordeling van de

⁴⁶ In deze studie beperken we ons, in tegenstelling tot Trenz (2004) en Pfetsch, Adam & Eschner (2008) niet enkel tot commentaren. We nemen ook opiniestukken en columns in onze analyse op.

werking van de Europese instellingen wordt gecombineerd met een negatieve houding tegenover verdere Europese integratie, catalogeren we dat artikel als eurosceptisch.

H6: *De toon van kranten zal positiever zijn in België dan in Nederland*

⇒ **H6a:** *Belgische kwaliteitskranten zijn positiever dan Nederlandse kwaliteitskranten (zowel voor de positie die de krant aanneemt t.a.v. de EU als voor de positie t.a.v. verdere Europese integratie).*

⇒ **H6b:** *Belgische populaire kranten zijn positiever dan Nederlandse kwaliteitskranten (zowel voor de positie die de krant aanneemt t.a.v. de EU als voor de positie t.a.v. verdere Europese integratie).*

De toon waarop een commentaar is geschreven, vertegenwoordigt volgens de onderzoekers van het Europub-team de houding van de krant tegenover de Europese Unie (Pfetsch, Adam & Eschner, 2008). **Doordat Nederlanders eurokritischer zijn dan Belgen, verwachten we dat Nederlandse kranten meer negatieve stemmen aan het woord zal laten dan Belgische kranten dat doen** (Eurobarometer 74, 2011, 18 december). We vermoeden dat dit zowel het geval zal zijn voor de houding tegenover de Europese instelling als voor het streven naar meer Europese integratie.

Ook hier denken we (en om dezelfde redenen) dat de **houding tegenover de werking van de Europese instellingen zowel in België als in Nederland vaak negatief zal zijn**. Als in een opiniërend artikel een negatieve beoordeling van de werking van de Europese instellingen wordt gecombineerd met een negatieve houding tegenover verdere Europese integratie, catalogeren we dat artikel als eurosceptisch.

d. Methodologie

i. Mixes Method-onderzoek

Het tweede deel van dit onderzoek, dat samenvalt met hoofdstuk vier, is een **mixed method-onderzoek**: kwalitatieve en kwantitatieve onderzoekstechnieken gaan hand in hand. Enerzijds passen we een **framingsonderzoek** toe. Berichtgeving van media is immers niet enkel gebaseerd op droge feiten. Opdat het publiek nieuws zou kunnen plaatsen, wordt dat nieuws door de media geframed. Framing gaat over hoe media eenzelfde onderwerp op verschillende wijzen kunnen invullen.

Vervolgens gaan we over op het **kwantitatieve aspect: van elke frame turven we hoeveel keer het voorkomt**. Doordat media berichten framen, kunnen zij een grote impact hebben op hun publiek. Dat

geldt zeker voor die domeinen waarbij het publiek volledig op de media is aangewezen om zich te informeren, zoals de berichtgeving over de Europese Unie (Gross & Goldman, 2003).

Framing is uitgegroeid tot een van de meest gebruikte onderzoeksmethoden in de communicatiewetenschappen (Van Gorp, 2007). Todd Gitlin (1980) definieert framing als “*mechanismen van selectie, nadruk en representatie gebaseerd op onderliggende theorieën over wat bestaat, wat gebeurt en wat belangrijk is*”.

Framing gaat over *selectie* en *saliency*. Entman (1993, p. 54) definieert *saliency* “...als het merkbaarder, betekenisvoller of gedenkwaardiger maken van informatie voor een publiek”. Een toename in *saliency* vergroot de kans dat ontvangers informatie zullen waarnemen, er betekenis aan geven, ze verwerken en opslaan in het geheugen.

Er zijn twee benaderingen om via inhoudsanalyse frames in het nieuws te onderzoeken: op inductieve of op **deductieve wijze** (Semetko & Valkenburg, 2000). Bij deze tweede werkwijze worden **vooraf een beperkt aantal frames gedefinieerd. Vervolgens wordt via coderingen nagegaan in welke mate deze frames in de mediaboodschappen voorkwamen.**

Bij de inductieve werkwijze worden via analyse en interpretatie van het bronnenmateriaal de frames in kaart gebracht die op een bepaald issue betrekking hebben. Deze werkwijze is zeer arbeidsintensief, meestal op een kleine steekproef gebaseerd en moeilijker repliceerbaar. Bij een deductieve zoekstrategie bestaat dan weer de kans dat de frames die de onderzoeker in eerste instantie niet definieerde over het hoofd worden gezien. In **deze studie** maken we, omwille van de repliceerbaarheid, gebruik van **deductieve framing**.

ii. Selectie van artikelen

In wat volgt onderzoeken we de toon van de commentaren, opiniestukken en columns die in *De Standaard*⁴⁷, *Het Laatste Nieuws*⁴⁸, *Le Soir*⁴⁹, *L'Avenir*⁵⁰, *De Volkskrant*⁵¹ en *De Telegraaf*⁵² verschenen in de periode van 17 oktober tot 18 december 2011.

⁴⁷ In *De Standaard* werden tijdens de door ons onderzochte periode 47 opiniestukken, columns en commentaren over de Europese Unie gepubliceerd.

⁴⁸ In *Het Laatste Nieuws* werden tijdens de door ons onderzochte periode 20 opiniestukken, columns en commentaren over de Europese Unie gepubliceerd.

⁴⁹ In *Le Soir* werden tijdens de door ons onderzochte periode 47 opiniestukken, columns en commentaren over de Europese Unie gepubliceerd.

⁵⁰ In *L'Avenir* werden tijdens de door ons onderzochte periode geen opiniestukken, columns en commentaren over de Europese Unie gepubliceerd.

⁵¹ In *De Volkskrant* werden tijdens de door ons onderzochte periode 110 opiniestukken, columns en commentaren over de Europese Unie gepubliceerd.

De keuze voor commentaren werd ons ingegeven door Pfetsch, Adam & Eschner (2008) van het Europub-team. Zij baseerden zich voor hun onderzoek over de toon van de berichtgeving over de Europese Unie in Nederland, Spanje, Italië, Frankrijk, Duitsland, Groot-Brittannië en Zwitserland enkel op commentaren omdat “...*the single journalist who writes the opinion piece is seen as the claimant in the commentary who speaks in the name of the specific newspaper that he or she represents*”.

In dit onderzoek zullen we ons niet enkel op commentaren baseren, maar ook op opiniestukken en columns. Daarbij horen ook lezersbrieven. We zijn ervan overtuigd dat de keuze van een redactie om een opiniestuk, column, commentaar (of een lezersbrief) al of niet te publiceren, de houding van een krant tegenover de Europese Unie verraaft.

We zijn benieuwd of deze opiniërende artikelen een verlengde zijn van hoe de bevolking over de Europese Unie denkt. Mocht dat het geval zijn, zou dat betekenen dat opiniestukken en columns in België vooral positief van inslag zullen zijn en dat er in Nederland naast pro-Europese opiniemakers, ook heel wat eurokritische stemmen aan bod zullen laten.

Onze cases worden geselecteerd uit de lijst die we voor vorig hoofdstuk gebruikten. Alle opiniestukken, commentaren en columns uit die lijst worden opnieuw onderzocht en gecodeerd. (zie III.d.ii. en annex 2). De geselecteerde artikelen werden in annex 2 in het vet aangeduid.

iii. Operationalisering

Onderzoek wees uit dat **nieuwsframes die een waardeoordeel bevatten** – positief of negatief – in **grote mate invloed hebben op de steun van het publiek voor het beleid** (De Vreese & Boomgaarden, 2003). Als een nieuwsfeit over beleid positief geframed wordt, leidt dat tot meer steun voor dat beleid. Als een nieuwsfeit over beleid negatief geframed wordt, zal er minder steun zijn voor dat beleid.

In deze studie passen we (in navolging van Menéndez Alcaron, 2010) drie mogelijke frames toe op de geanalyseerde opiniestukken, columns en commentaren. Die kunnen *positief*, *neutraal* (of geen toon) of *negatief* zijn van toon. Op aangeven van De Vreese et al. (2006) voegen we daar nog een frame bij. Berichtgeving kan immers ook positief noch negatief noch neutraal zijn. In dat geval spreken we over *gemengde* berichtgeving.

⁵² In *De Telegraaf* werden tijdens de door ons onderzochte periode 47 opiniestukken, columns en commentaren over de Europese Unie gepubliceerd

Bovenstaande vier frames – *positieve, negatieve, neutrale en gemengde berichtgeving* – passen we toe op twee domeinen: (1) de in het artikel aangenomen **houding tegenover de EU als instelling** en (2) **de houding tegenover diepere integratie**. Deze opdeling werd eerder gemaakt door Pfetsch, Adam & Eschner (2008).

Toon t.a.v. EU als instelling

Bij Pfetsch, Adam & Eschner (2008) staat de variabele *toon t.a.v. de EU als instelling* voor de “...evaluations by the media of European actors as compared to the evaluations of actors from the other EU countries and the own country”. We gebruiken voor deze categorie de indeling van Menéndez Alcaron (2010). Hij maakte geen onderscheid tussen de toon t.a.v. de EU als instelling en t.a.v. integratie, maar zijn invulling lijkt ons de meest geschikte om op deze variabele toe te passen.

Volgens Menéndez Alcaron (2010) neemt een schrijver van een commentaar, opiniestuk of column een **negatieve houding tegen de EU als instelling aan als hij in zijn stuk een negatieve evaluatie maakt van het EU-beleid of van het gedrag van EU-vertegenwoordigers**, zoals leden van de Commissie of het Parlement. Volgende passage van Paul Goossens in *De Standaard* (zie nr. 329) is een duidelijk voorbeeld van een negatieve evaluatie (in dit geval van het gedrag van de Europese Raad):

“De Europese leiders kregen het weer niet voor elkaar. Wat een definitief reddingsplan voor de euro moest worden, werd een zoveelste gemiste kans”.

Logischerwijs staat het frame *positieve berichtgeving* voor het tegenovergestelde van *negatieve berichtgeving* (Menéndez Alcaron, 2010). Bij *positieve berichtgeving* ten opzichte van de Europese instellingen wordt in opiniestukken, columns of commentaren **gefocust op de positieve gevolgen van het EU-beleid of van acties van de Europese Unie en op positieve gedragingen van EU-vertegenwoordigers of –instellingen**. Volgend fragment van Peter Vanham (zie nr. 236) is een duidelijk voorbeeld van een positieve evaluatie. Van Ham bejubelt in een opiniestuk het uitwisselingsproject voor studenten *Erasmus* van de Europese Commissie:

“Maar doordat ik zelf in vijf verschillende EU-landen heb gestudeerd, weet ik hoe succesvol het Erasmus-project kan zijn. (...) Ik ben een ware Europeaan geworden, met vrienden in alle Europese uithoeken”.

Neutrale berichtgeving kan bij geen van beide worden ondergebracht (Menédez Alcaron, 2010). Het zijn berichten die, ofwel neutraal van toon zijn, ofwel geen toon bevatten. Voorbeelden zijn berichten waarin bijvoorbeeld over België wordt geschreven en waarbij wordt vermeld dat de Europese Commissie dreigt met sancties. Zulke vermeldingen bevatten geen waardeoordeel over de Commissie als institutie. Een voorbeeld van Guy Tegenbos in *De Standaard* (zie nr.164):

“Europees commissaris Ollie Rehn zei het vrijdag nog. België moet niet één, maar zes aanbevelingen uitvoeren”.

Als een bericht in meerdere categorieën thuis te brengen is, werd het bericht ondergebracht bij **gemengde berichtgeving** (De Vreese et al., 2006). **Deze berichten bevatten zowel negatieve als positieve evaluaties van de Europese Unie als instelling.** Een voorbeeld hiervan geeft Bart Sturtewagen in *De Standaard* (zie nr. 124):

“Wat Europa en de eurozone winnen aan efficiëntie, verliezen ze aan democratische legitimiteit. Die paradox opheffen wordt de grote uitdaging. De verhoogde slagkracht is een zegen op de korte termijn, maar op de langere termijn is deze toestand niet houdbaar”.

Een precieze invulling vindt u in het codeboek (annex 3).

Toon t.a.v. Europese integratie

De variabele **toon t.a.v. verdere Europese integratie** blijkt volgens Pfetsch, Adam & Eschner (2008) uit de “...media opinion about whether the EU should be granted more responsibilities and competences and the subjective attitude of the commentators in terms of positive or negative sentiments towards European integration”. Ook in dit geval kan die houding positief, negatief, neutraal of gemengd zijn.

Negatief ten opzichte van diepere integratie zijn die columns, opiniestukken en commentaren waarin gepleit wordt voor desintegratie (Pfetsch, Adam & Eschner, 2008). Daaronder valt onder meer het hernationaliseren van bepaalde bevoegdheden, het verwerpen van het Europees project of het invoeren van de euro, het opdoeken van de euro en de wens om bepaalde landen uit de eurozone of de Europese Unie duwen. Een voorbeeld hiervan vonden we in *De Telegraaf* (zie nr. 1206).

“Onze welvaart was op geen enkele manier gediend met de invoering van de euro. Niet alleen hebben we minder euro's voor onze guldens ontvangen dan de kracht van de gulden op dat

moment verdiende, we zijn aan een tocht begonnen die enkel en alleen in een crisis kon ontaarden”.

Positief ten overstaan van verdere integratie zijn die columns, opiniestukken en commentaren waarin gepleit wordt voor meer Europese integratie (Pfetsch, Adam & Eschner, 2008). Het gaat daarbij bijvoorbeeld over het versterken van de euro, over verdieping⁵³ of uitbreiding⁵⁴ van de EU. In volgend fragment roept de Duitse minister van Buitenlandse Zaken Guido Westerwelle bijvoorbeeld op voor meer Europese integratie (zie nr. 248).

“De verdere ontwikkeling van de Verdragen is zeker geen gemakkelijke keuze, maar zij is de enige weg die ons zal leiden naar een Unie van stabiliteit en groei”.

Neutrale berichtgeving kan bij geen van beide worden ondergebracht omdat het column, opiniestuk of commentaar geen waardeoordeel bevat (Menédez Alcaron, 2010). Het kan ook zijn dat het bericht eenvoudigweg geen toon bevat. Een voorbeeld vonden we in *De Volkskrant* (zie nr. 715).

“Wat is vernederender? a) Met de pet in de hand naar China om te bedelen om geld voor het euro-reddingsfonds. Terwijl Europa rijk genoeg is om zichzelf te redden, maar dat liever aan anderen overlaat, omdat onze regeringsleiders als de dood zijn voor hun kiezers (of hun gedogers), die schuimbekkend dingen roepen als 'geen cent meer naar Griekenland!'”.

Als berichtgeving in meerdere categorieën thuis te brengen is, werd het bericht ondergebracht bij **gemengde berichtgeving** (De Vreese et al., 2006). Onderstaand fragment, een samenraapsel van lezersredacties in *Het Laatste Nieuws*, is daar een voorbeeld van (zie nr. 470).

“Dan kan men de ultieme droom van Verhofstadt waarmaken en een Europese minister van Financiën aanstellen en euro-obligaties uitgeven”.

“Sinds de invoering van de euro is het leven een stuk duurder geworden, de staatsschuld groter, de criminaliteit stijgt en de economie boert stelselmatig achteruit”.

Een precieze invulling vindt u in het codeboek (annex 3)

⁵³ Verdieping: meer bevoegdheden op supranationaal vlak – wat staat voor het uitbreiden van de communautaire beslissingsprocedure of het overhevelen van bevoegdheden naar de Europese Unie (Dinan, 2004, p. 128).

⁵⁴ Toelaten van meer staten tot de Europese Unie (Dinan, 2004, p. 128).

iv. Methodologische controle

Net zoals in Hoofdstuk III zullen we onze resultaten testen op hun **betrouwbaarheid**. Wederom kampen we met het probleem dat we niet over de middelen beschikken om meerdere codeurs op te leiden. Het codeerwerk werd enkel door de onderzoeker zelf verricht, waardoor de toets op betrouwbaarheid en validiteit wegvalt. We hebben enkel de **stabiliteit** van de gegevens kunnen controleren. Dat deden we door elk vijfde⁵⁵ column, opiniestuk of commentaar van elke krant opnieuw te coderen voor de variabelen *houding tegenover de EU als instelling* en *houding tegenover verdere integratie*.

De resultaten werden met behulp van het programma SPSS vergeleken met de oorspronkelijke gegevens. Dit gebeurde opnieuw op basis van *Cohen's kappa* (zie III.d.iv.)

Tabel 18: Resultaten Cohen's kappa:

Houding t.o.v.	Alle kranten samen
EU-instellingen	0,974
Verdere integratie	1

Voor **elke variabele lag de Cohen's kappa boven 0,80** voor wat de stabiliteit van de data betreft. De data werden door dezelfde codeur op verschillende momenten op dezelfde wijze gecodeerd, wat betekent dat we **over elke variabele betrouwbare uitspraken doen**.

e. Analyse

H5: *De toon waarop kwaliteitskranten over de EU berichten zal positiever zijn dan die van populaire kranten*

⇒ **H5a:** *kwaliteitskranten zijn positiever dan populaire kranten voor de toon die de krant aanslaat t.a.v. de werking van de EU-instellingen*

⇒ **H5b:** *kwaliteitskranten zijn positiever dan populaire kranten voor de toon die de krant aanslaat t.a.v. verdere Europese integratie.*

⁵⁵ Voor *De Standaard* waren dit artikels 34, 58, 86, 109, 144, 164, 195, 220, 244, 277, 319 en 339 (in totaal 12 artikelen). Voor *Het Laatste Nieuws* waren dit artikels 439, 463, 506 en 595 (in totaal 4 artikels). Voor *De Volkskrant* waren dit artikels 659, 667, 684, 696, 715, 727, 745, 755, 764, 803, 812, 827, 848, 859, 876, 889, 914, 924, 952, 959, 976, 993 (in totaal 23 artikels). Voor *De Telegraaf* waren dit 1036, 1067, 1088, 1127, 1168, 1195, 1256, 1288, 1348 (in totaal 9 artikels). Voor *Le Soir*: 1450, 1471, 1499, 1533, 1583, 1594, 1654 en 1710 (in totaal 9 artikels). In *L'Avenir* vonden we geen columns, opiniestukken of commentaren over Europa terug.

H6: De toon van kranten zal positiever zijn in België dan in Nederland

⇒ **H6a:** Belgische kwaliteitskranten zijn positiever dan Nederlandse kwaliteitskranten (zowel voor de positie die de krant aanneemt t.a.v. de EU als voor de positie t.a.v. verdere Europese integratie).

⇒ **H6b:** Belgische populaire kranten zijn positiever dan Nederlandse kwaliteitskranten (zowel voor de positie die de krant aanneemt t.a.v. de EU als voor de positie t.a.v. verdere Europese integratie).

Bij het bestuderen van onderstaande tabel valt meteen op dat de kwaliteitskranten van elk krantengebied meer opiniërende artikels publiceren dan de populaire kranten van elk krantengebied. Dit ligt in de lijn met wat we in het vorige hoofdstuk vaststelden: **(H1)** kwaliteitskranten uit elk krantengebied schenken meer aandacht aan de Europese Unie dan populaire kranten.

Tabel 19: Aantal opiniestukken, columns en commentaren in onderzochte kranten

	DS	HLN⁵⁶	DV	DT	LS	LA
Opiniestukken	40	6	90	31	32	0
Columns	7	0	11	3	7	0
Commentaren	15	15	10	13	8	0
Totaal	62	21	111	47	47	0

Vooraf de cijfers van *L'Avenir* springen in het oog: deze Franstalige populaire krant brengt geen enkel opiniestuk, column of commentaar over de Europese Unie (en wordt daarom in de tabellen van dit hoofdstuk niet vermeld)⁵⁷. Niemand brengt zo veel opiniestukken als *De Volkskrant*. Met 111 opiniërende artikelen brengt deze Nederlandse kwaliteitskrant er minstens dubbel zo veel als alle andere kranten. Ook opvallend is dat *De Telegraaf* beter scoort dan de Belgische populaire kranten. De Nederlandse populaire krant publiceert evenveel opiniërende artikelen als *Le Soir*.

⁵⁶ Soms plaatst *Het Laatste Nieuws* de mening van de Vlaming op haar opiniëringpagina. Die stukken, die meerdere korte opinies bevatten, werden als één artikel gecodeerd.

⁵⁷ Het idee om een kwantitatieve analyse op opiniestukken, editoriaals en columns uit te voeren, kwam er pas na het vastleggen van de krantentitels. Andere onderzoekers raden we aan om een andere krant te kiezen.

i. Toon in EU-berichtgeving in populaire & kwaliteitskranten

Zoals eerder aangehaald, maken we wat toon betreft een onderscheid tussen de toon tegenover de werking van de EU-instellingen en de toon tegenover diepere Europese integratie. We vermoeden dat de kwaliteitskranten zowel een (H5a) positievere toon tegenover de werking van de EU-instellingen als een (H5b) positievere toon tegenover verdere Europese integratie zullen aanslaan dan populaire kranten.

Toon tegenover werking van de EU-instellingen (H5a)

In onderstaande tabel valt het lage aantal positieve beoordelingen op van de werking van EU-instellingen op. Dat hadden we verwacht. Tijdens ons onderzoek bevond de eurocrisis zich op zijn hoogtepunt. Initiatieven van de EU-lidstaten bleken steeds *too little and to late* te zijn, wat zich uit in een vaak negatieve beoordeling van de werking van de instellingen van de Unie.

Tabel 20: Toon t.o.v. werking EU-instellingen (percent tegenover totale aantal)

	DS	HLN	DV	DT	LS
Positief	18	20	19	9	4
Negatief	34	30	33	60	51
Gemengd	14	20	10	5	5
Neutraal/geen toon	34	30	37	26	40

In Vlaanderen is ongeveer een derde van de opiniërende artikelen in zowel de kwaliteitskrant als de populaire krant negatief over de werking van Europa. In *Le Soir* is dat maar liefst in de helft van de gevallen zo. Geen enkele krant brengt minder positieve evaluaties over de werking van de Europese instellingen dan de onderzochte Franstalige kwaliteitskrant. Dat betekent dat **de hypothese (H5a) dat kwaliteitskranten een positievere toon aanslaan tegenover de werking van de EU-instellingen voor België niet opgaat.**

In Nederland is er wel een verschil merkbaar tussen de kwaliteitskrant en de populaire (H5a): **de columns, commentaren en opiniestukken in de *De Volkskrant* zijn vaker positief en minder vaak negatief over de werking van de Europese instellingen dan die in de populaire krant *De Telegraaf***

In *De Volkskrant* is een op de drie opiniërende artikelen negatief over de werking van de EU-instellingen. In *De Telegraaf* is dat maar liefst zestig percent. Ook is die **negatieve toon** in deze

krant **harder** dan die in de andere onderzochte kranten. We selecteerden een aantal **quotes** die deze hardheid illustreren:

“Nu is het ook niet verwonderlijk dat u niet warm loopt voor Brussel. Europa kost ons handenvol geld en u bent de leugenachtige praktijken meer dan beu” (artikel 1087)

“Die hele Brusselse bende mogen ze van mij voor een groot volkstribunaal brengen om hun falen aan de burger te verantwoorden” (artikel 1088)

“De euro moest een nieuw Europa kweken. Welnu, dat is gelukt. Een Europa van bedrog” (artikel 1126)

De Telegraaf is samen met *Le Soir* de enige onderzochte krant waarin het aantal negatieve evaluaties de grootste groep vormt. Het verschil met de andere categorieën is in *Le Soir* wel kleiner dan in de Nederlandse populaire krant. Bij de andere kranten waren de meeste opiniërende artikelen neutraal van toon tegenover de Europese instellingen (of misten ze elke vorm van toon).

Toon tegenover Europese integratie (H5b)

Een negatieve evaluatie van de werking van de EU-instellingen staat niet gelijk aan euroscepticisme. Deze negatieve evaluatie lijkt vooral een gevolg te zijn van de eurocrisis: de staats –en regeringsleiders slaagden er maar niet in om tot een duidelijke oplossing te komen om deze crisis op te lossen. **Om van euroscepticisme te spreken, moet een negatieve evaluatie van de werking van de EU-instellingen gepaard gaan met een negatieve houding tegenover verdere Europese integratie.**

Tabel 21: Toon t.o.v. verdere integratie (percent tegenover totale aantal)

	DS	HLN	DV	DT	LS
Positief	48	30	18	2	21
Negatief	0	5	9	19	2
Gemengd	0	10	4	0	0
Neutraal of geen toon	52	55	69	79	77

In *De Standaard* werd in ongeveer de helft van de gepubliceerde stukken gepleit voor meer Europese integratie om aan bestaande problemen tegemoet te komen (zie bv. artikel 182 of 204). De andere helft was neutraal. Dat wil zeggen dat *De Standaard* geen enkel opiniestuk, commentaar of column publiceerde dat anti-Europees van inslag was. De euroscepticismegraad ligt op nul.

Tabel 22: Aantal eurosceptische berichten (in percent tegenover totale aantal)

	DS	HLN	DV	DT	LS
Negatief t.o.v. werking	34	30	33	60	51
Negatief t.o.v. integratie	0	5	9	19	2
Euroscepticismegraad	0	5	6	17	2

Voor *Het Laatste Nieuws* komen we tot een gelijkaardige vaststelling. In dertig percent van de gevallen pleit de auteur van een opiniestuk voor diepere integratie, terwijl slechts in vijf percent van de gevallen wordt gepleit voor desintegratie. Ook de euroscepticismegraad ligt op vijf percent, maar dat percentage wordt gehaald met slechts een artikel. Dat wil zeggen dat *De Standaard* en *Het Laatste Nieuws* beide pro-Europese kranten zijn. Toch ondergraaft deze bevinding onze stelling dat Europese een eliteproject is, niet. *De Standaard* schenkt immers veel meer aandacht aan Europa dan *Het Laatste Nieuws*.

In Vlaanderen wordt pleiten opiniemakers steeds voor meer Europese integratie. Tegenstanders van het Europese project komen niet aan het woord. Hetzelfde geldt voor *Le Soir*. Het grote aantal negatieve evaluaties over de werking van de EU-instellingen betekent niet dat *deze krant* eurosceptisch is. In slechts een van de 47 gepubliceerde opiniërende artikels wordt stellinggenomen tegen verdere Europese integratie. Daarmee haalt *Le Soir* een euroscepticismegraad van twee percent.

Uit de gegevens die we verzamelden voor *De Volkskrant* blijkt dat de toon tegenover verdere integratie in 69 percent van de gevallen neutraal was (of is er geen toon aanwezig). Dat wil zeggen dat er weliswaar vaak een negatieve evaluatie wordt gemaakt van het beleid van de EU in die periode, maar dat die negatieve evaluatie daarom niet leidt tot euroscepticisme. De euroscepticismegraad ligt op zes percent.

Voor *De Telegraaf* komen we tot een heel andere vaststelling: in deze Nederlandse populaire krant is een op de vijf opiniërende artikelen eurosceptisch. 78 percent is neutraal en in slechts in één opiniestuk (twee percent van het totale aantal) wordt opgeroepen voor meer Europese integratie. De euroscepticismegraad ligt op zeventien percent, een pak hoger dan bij de andere kranten.

Dit staat in schril contrast met wat we vaststelden voor de Vlaamse kranten: daar werd nauwelijks een opiniërend artikel geplaatst dat Europese integratie in twijfel trekt. Wat *De Telegraaf*, in tegenstelling tot *De Volkskrant*, niet doet, is positieve stemmen aan bod laten. Daarmee maakt het dezelfde fout als de Vlaamse kranten: (negatieve in Vlaanderen, positieve in *De Telegraaf*) tegenstemmen worden niet of nauwelijks aan bod gelaten. **In Nederland (H5b) slaat *De Volkskrant* wel degelijk een positievere toon aan tegenover verdere Europese integratie dan *De Telegraaf*.**

ii. Toon EU-berichtgeving in België dan in Nederland

Ook deze hypothese valt uiteen in twee delen: **(H6a)** Belgische kwaliteitskranten zijn positiever dan Nederlandse kwaliteitskranten (zowel voor de positie die de krant aanneemt t.a.v. de EU als voor de positie t.a.v. verdere Europese integratie) en **(H6b)** Belgische populaire kranten zijn positiever dan Nederlandse kwaliteitskranten (zowel voor de positie die de krant aanneemt t.a.v. de EU als voor de positie t.a.v. verdere Europese integratie).

Toon tegenover werking van de EU-instellingen (H6a)

Tabel 23: Toon t.o.v. werking EU-instellingen (percent tegenover totale aantal)

	DS	HLN	DV	DT	LS
Positief	18	20	19	9	4
Negatief	34	30	33	60	51
Gemengd	14	20	10	5	5
Neutraal/geen toon	34	30	37	26	40

In de Nederlandse populaire krant *De Telegraaf* bevat 60 percent van de opiniestukken, columns en commentaren een negatieve analyse over de werking van de Europese instellingen. Daarmee is de Nederlandse populaire krant **opvallend negatiever dan de Belgische populaire krant *Het Laatste Nieuws***. Die krant is maakt slechts in 30 percent van de gevallen een negatieve evaluatie.

De Standaard en *De Volkskrant* publiceren ongeveer even veel positieve (beide ongeveer 18 percent) als negatieve evaluaties (beide ongeveer 33 percent) over de werking van de EU-instellingen.

De Franstalige kwaliteitskrant *Le Soir* is een stuk kritischer: de opiniestukken, columns en commentaren van die krant zijn in 51 percent van de gevallen negatief; slechts vier percent is positief. Daarmee zit de krant in de buurt van *De Telegraaf*. **Belgische kwaliteitskranten berichten dus niet positiever over de EU dan Nederlandse kwaliteitskranten.**

Toon tegenover Europese integratie (H6b)

Tabel 24: Toon t.o.v. verdere integratie (percent tegenover totale aantal)

	DS	HLN	DV	DT	LS
Positief	48	30	18	2	21

Negatief	0	5	9	19	2
Gemengd	0	10	4	0	0
Neutraal of geen toon	52	55	69	79	77

In de Nederlandse populaire krant *De Telegraaf* wordt slechts in twee percent van de opiniestukken, columns en commentaren een oproep gedaan voor meer Europese integratie. In negentien percent van de opiniërende artikelen wordt diepere integratie zelfs als negatief aanzien. *De Telegraaf* haalt een euroscepticismegraad van 17 percent en torent daarmee boven alle andere onderzochte kranten uit.

Tabel 25: Aantal eurosceptische berichten (in percent tegenover totale aantal)

	DS	HLN	DV	DT	LS
Negatief t.o.v. werking	34	30	33	60	51
Negatief t.o.v. integratie	0	5	9	19	2
Euroscepticismegraad	0	5	6	17	2

Eenzelfde beeld blijkt uit de dertien commentaren die *De Telegraaf* in de 53 onderzochte edities publiceerde. De redactie van *De Telegraaf* roept nooit op voor diepere Europese integratie. Daar waar andere kranten meer Europa als enige oplossing voor de eurocrisis zien, doet deze Nederlandse populaire krant dat niet. Volgend fragment staft deze stelling:

“Tegelijk moet er voor worden gewaakt dat de aanhangers van een politieke unie met de crisis aan de haal gaan. Hun pleidooi voor de realisatie van een Verenigde Staten van Europa is een stap te ver” (artikel 1184)

Ook op dit vlak is **de Nederlandse populaire krant opvallend negatiever dan de Belgische**. In *Het Laatste Nieuws* wordt in slechts vijf percent van de opiniestukken, commentaren en columns Europese integratie als iets negatiefs gezien. In een op de drie opiniërende artikelen wordt er net voor meer Europese integratie gepleit. *Het Laatste Nieuws* is een pro-Europese krant en dat blijkt ook uit de commentaarstukken. In de veertien verschenen commentaren wordt vier keer gepleit voor diepere Europese integratie, terwijl de redactie een desintegratie van de Unie nooit als een oplossing ziet.

Belgische kwaliteitskranten laten meer opiniemakers die pleiten voor diepere Europese integratie aan het woord dan Nederlandse kwaliteitskranten. In *De Standaard* wordt in maar liefst de helft van de opiniestukken, columns en commentaren geijverd voor diepere Europese integratie. In *Le Soir* is dat met in 21 percent van de gevallen heel wat minder, maar nog steeds net iets meer dan in *De Volkskrant* (achttien percent).

Eveneens opvallend is dat Belgische kwaliteitskranten in de onderzochte periode bijna geen enkele tegenstander van diepere Europese integratie aan het woord laten. *De Volkskrant* doet dit in een op de tien artikelen. De pro-Europese houding van de Belgische kwaliteitskranten blijkt nog sterker uit de commentaren die in elk van deze kranten werd gepubliceerd. Een negatieve evaluatie over de werking van de EU-instellingen werd in *De Standaard* steeds gelinkt aan een oproep voor meer Europese integratie en in zowel *Le Soir* als in *De Standaard* is geen enkel commentaar eurosceptisch.

De Volkskrant laat een ruimer pallet aan opiniemakers aan het woord komen dan *De Standaard*. *De Volkskrant* laat, in tegenstelling tot de Belgische kwaliteitskranten, wel eurosceptische stemmen aan bod komen. In een op de tien van de gepubliceerde opiniestukken, commentaren of columns stond de schrijver negatief tegen verdere Europese integratie. Het gaat in totaal om negen artikelen; zeven daarvan krijgen de noemer eurosceptisch mee. Dat is zes percent van het totale aantal. In achttien percent van de gevallen ijverde de auteur net wel voor verdere integratie. De redactie van *De Volkskrant* lijkt een zeker evenwicht te zoeken tussen pro- en anti-Europese stemmen.

Uit de commentaren van de krant blijkt wel dat *De Volkskrant* een pro-Europese krant is. Nooit werd een commentaar gepubliceerd waarin de krant zich negatief uitlaat over verdere Europese integratie. In de meeste commentaren (acht) wordt geen of een neutrale houding aangenomen tegenover verdere integratie. In twee commentaren werd geijverd voor verdere Europese integratie.

f. Conclusies

i. Conclusie Toon

Voor België lijkt de hypothese dat kwaliteitskranten positiever berichten over de EU dan populaire kranten niet op te gaan. Er is weinig verschil tussen de populaire en de kwaliteitskranten voor zowel de houding tegenover (H5a) de werking van de EU-instellingen als (H5b) voor de houding tegenover verdere Europese integratie

Zowel de kwaliteitskranten *Le Soir* en *De Standaard* als de populaire Vlaamse krant *Het Laatste Nieuws* zijn zeer pro-Europese kranten. Tegenstanders van verdere Europese integratie komen niet aan het woord. Deze hypothese konden we niet toetsen voor Franstalig België, doordat er in *L'Avenir* geen opiniërende artikelen gepubliceerd worden.

In Belgische kranten werd tijdens de onderzochte periode nauwelijks gedebatteerd over welk Europa we eigenlijk willen. Dat is ook wat de Belgische politicologe Chantal Mouffe (2005) vindt. Meestal

vervalt een discussie over Europa in een debat tussen de voor –en tegenstanders van Europa, zonder dat er alternatieven worden aangeboden. Maar ook dat debat wordt in de Belgische kranten niet aangegaan.

Onze hypothese (H5) lijkt dan wel weer **te kloppen voor de Nederlandse kranten**: *De Volkskrant* is meer pro-Europees dan *De Telegraaf*. De Nederlandse kwaliteitskrant probeert een zo ruim mogelijk pallet aan stemmen aan het woord te laten, maar uiteindelijk domineren de voorstanders van verdere integratie op de tegenstanders.

In *De Telegraaf* is dit niet zo: de krant maakt zeer veel negatieve beoordelingen van de werking van de Europese instellingen en laat daarenboven vooral stemmen aan het woord die tegen verdere Europese integratie zijn. De opiniestukken, columns en commentaren van de krant zijn vrij eenzijdig: bijna nooit komt een pro-Europese stem aan het woord. In bijna een op de vijf opiniërende artikels kwam daarentegen een eurosceptische stem aan bod.

Belgische populaire kranten berichten zowel qua (H6a) toon tegenover de werking van de EU-instellingen als qua (H6b) toon tegenover diepere Europese integratie positiever als hun Nederlandse tegenhangers. Dat was ook wat we verwacht hadden: Belgen koesteren het Europese project meer dan Nederlanders; zeker populaire kranten zitten daarmee op dezelfde lijn als hun doelpubliek (Eurobarometer 74, 2011, 18 december).

Voor de kwaliteitskranten is het moeilijker om conclusies (H6) te trekken. Op het vlak van toon tegenover de werking van de EU-instellingen zijn geen veralgemeenbare uitspraken te doen. Belgische kranten berichten iets positiever over diepere Europese integratie. Toch lijkt vooral de stelling van Hans-Jörg Trenz (2004) dat **kwaliteitskranten zeer actief zijn in het promoten van de Europese zaak bevestigd te worden**. Kwaliteitskranten gaan ervan uit dat diepere Europese integratie goed zou zijn voor Europa, ongeacht in welk land ze worden uitgegeven.

ii. Kritiek op het onderzoek

Ook voor het tweede deel van ons onderzoek is een van de grootste kritieken dat **het codeerproces door slechts één codeur werd uitgevoerd**. Daardoor kunnen de data niet op interbetrouwbaarheid en accuraatheid getest worden. Wel werd de stabiliteit van de gegevens nagegaan. De *Cohen's kappa* lag daarbij steeds boven de 0,8. Dat wil zeggen dat het codeerwerk wel over voldoende intrabetrouwbaarheid beschikt.

L'Avenir, de Franstalige populaire krant uit België, publiceerde **geen opiniestukken, columns of commentaren**. Dat is jammer, want het zou interessant geweest om vast te stellen of deze krant, net zoals de andere Belgische kranten, ook pro-Europees van inslag is. Dat zou onze conclusie nog versterkt hebben. Bij volgende onderzoeken maakt men beter gebruik van andere populaire Franstalige kranten die wel opiniërende artikelen publiceren.

Door ons te **beperken tot vier frames**, zijn we onvermijdelijk **voorbij gegaan** aan een aantal subtiele **nuanceverschillen** (Van Gorp, 2007). De keuze van het aantal frames en hun inhoud is de achilleshiel van elk framingonderzoek. De onderzoeker maakt een hele reeks keuzes, waardoor er onvermijdelijk subjectiviteit in het onderzoek sluipt. Voor dit onderzoek leek het ons echter geloofwaardiger om slechts voor vier frames te kiezen. Daardoor ligt de wetenschappelijke betrouwbaarheid van ons onderzoek hoger dan mochten we ervoor geopteerd hebben meer frames te gebruiken.

V) Slotconclusie

In deze studie gingen we na **hoeveel aandacht kranten in België en Nederland besteden aan de Europese Unie en op welke toon ze dat doen**. Daarvoor selecteerden we telkens een populaire en een kwaliteitstitel uit Vlaanderen (*De Standaard* en *Het Laatste Nieuws*), Franstalig België (*Le Soir* en *L'Avenir*) en Nederland (*De Volkskrant* en *De Telegraaf*).

Uit deze kranten selecteerden we alle berichten die over de Europese Unie handelden voor de **periode van 17 oktober tot 18 december 2011**. Tijdens die twee maanden van onderzoek woedde de eurocrisis in alle hevigheid. Het **meeste EU-nieuws** viel, zoals ook in eerder onderzoek werd vastgesteld, te rapen **(H4) ten tijde van de twee Europese Topontmoetingen** die tijdens deze periode georganiseerd werden.

Geen enkele krant lijkt goed te weten waar het Europees nieuws geplaatst moet worden. Naargelang het thema verschijnt het vooraan in de krant of in de katernen binnenland, buitenland of economie. Een aparte rubriek *Europa* zou hier aan kunnen verhelpen. De Unie zou ook meteen een stuk herkenbaarder door worden voor de bevolking.

We stelden vast dat **(H1) zowel in Vlaanderen, in Franstalig België als in Nederland kwaliteitskranten meer berichten over de Europese Unie dan populaire kranten**. Wel is deze **vaststelling niet toepasbaar over de grenzen heen**: de populaire Nederlandse krant *De Telegraaf* besteedde nauwelijks minder aandacht aan Europa dan de Belgische kwaliteitskranten. Maar die krant moffelt berichten over Europa wel vaak weg in het economisch katern van de krant, waardoor de artikelen een pak minder zichtbaar zijn.

Ook opvallend is dat **(H3) de kloof tussen Nederlandse populaire en kwaliteitskranten** inzake aandacht voor Europa **kleiner** is dan die tussen de **Belgische kranten**. Met Vlaanderen bleek het verschil echter beperkt, met Franstalig België heel groot. Verder onderzoek (met andere kranten dan *L'Avenir*) moet uitwijzen of dit altijd het geval is.

Populaire kranten uit België en Nederland besteden daarenboven meer aandacht aan Europa als er een link is tussen het Europese nieuws en het eigen land. Voor de kwaliteitskranten (met als uitzondering *Le Soir*) blijkt dit een minder belangrijk selectiecriteria te zijn.

Tegen onze verwachtingen in ontdekten we dat **(H2) Nederlandse kranten meer aandacht** besteden aan de Europese Unie dan **Belgische kranten**. De kwaliteitstitel *De Volkskrant* kwam **als beste** uit ons onderzoek. Deze krant besteedt opvallend meer aandacht aan de EU dan de andere onderzochte kranten. De krant zet meer dan de anderen in op opinie, analyse en achtergrondverhalen. Dat

Nederlanders kritischer zijn over Europa dan Belgen wordt weerspiegeld in hun kranten. Hoewel *De Volkskrant* een pro-Europese krant blijkt te zijn, laat de redactie wel ruimte aan voor –en tegenstanders van Europa. Dat zou voor elke krant een streefdoel moeten zijn.

De **Belgische kranten**⁵⁸ zijn uitgesproken **pro-Europees**, *De Telegraaf* eerder **euroseptisch**. In *De Telegraaf* komen **pro-Europese stemmen weinig aan bod**. Dit heeft een aantal serieuze gevolgen. Onderzoek wees uit dat hoe **meer negatieve berichten** er over de Unie verschijnen, hoe groter de kans dat de publieke opinie er een **negatieve perceptie op de EU** zal op na houden (Norris, 2000a, 2000b). Dagelijks verschijnen er 650.000 exemplaren van *De Telegraaf*. Doordat de krant een groot aantal negatieve berichten over Europa publiceert, zal het dagblad een groot aantal Nederlanders beïnvloeden in hun denken over Europa. **De golf van euroscepticisme die het land overspoelt, lijkt daarmee in verband te staan.**

Eerder onderzoek wees uit dat kwaliteitskranten positiever over Europa oordelen dan populaire kranten (**H5**), maar in **Vlaanderen** blijkt dat niet te kloppen. Zowel de **populaire als de kwaliteitstitels houden er een opvallend positieve houding** tegenover Europa op na. **Tegenstemmen worden nauwelijks aan bod gelaten**, waardoor de berichtgeving zelfs eenzijdig wordt.

In België en Nederland bestaat er een zekere **unity** in de **manier** waarop **kwaliteitskranten over Europa berichten (H6)**. Wel verschillend – en dus behorend tot de categorie **diversity** – is de **manier** waarop de **populaire kranten over Europa berichten**. Hiermee wordt een van de clichés over Europa bevestigd: het is een eliteproject. Kwaliteitskranten uit elk krantengebied - die vaker gelezen worden door hoger opgeleiden - steunen het Europese project. Populaire kranten (maar niet in België), die vaker door lager opgeleiden worden gelezen, doen dat veel minder. Zolang verdere Europese integratie in kranten als *De Telegraaf* als iets negatiefs wordt gezien, zal een groot deel van het volk het project niet omarmen en blijft de Europa leuze – *Unity in Diversity* – een onbereikbaar doel.

Kranten zijn het ideale medium om het Europese debat open te trekken. Wat voor Europa willen we eigenlijk? Een liberaal, sociaal, democratisch of technocratisch Europa? Geen enkele onderzochte krant waagt zich aan dat debat. Toch is zo'n discussie volgens auteurs als Habermas (1991), Mouffe (2005) en Hix & Follesdal (2006) nodig om het democratisch deficit waarmee de Europese Unie kampt af te bouwen. **Kranten zouden moeten afwijken van de permissieve consensus van dat wat Europa zegt, wet is.** Ook Europese beslissingen mogen gecontesteerd worden. **Wil Europa democratischer worden, moet het gepolitiseerd worden.** Kranten kunnen daarbij pioniers zijn. Door

⁵⁸ Beter is: de Vlaamse kranten en *Le Soir*. Omdat de populaire Franstalige krant *L'Avenir* geen columns, opiniestukken of commentaren publiceert, hebben we voor die krant geen analyse kunnen uitvoeren.

meer debat over Europa, zullen meer mensen Europa omarmen. In die optiek zijn de bedenkingen van federaal minister van Overheidsbedrijven en Ontwikkelingsamenwerking Paul Magnette (PS) interessant. Wie is (Europees commissaris voor Economische en Monetaire zaken, *red.*) Olli Rehn dat hij zich met interne Belgische zaken mag bemoeien, vroeg Magnette zich af (De Standaard, 2012, 12 januari). Het kwam de PS'er op heel wat kritiek van collega-politici te staan. Maar eigenlijk legde hij de vinger op de wonde. Wat mag Europa doen, wat niet? Waar willen we heen met het Europese project? En wat is het einddoel? Kranten gaan ons inziens veel te weinig in op deze vragen.

Ten slotte rest enkel de vraag wie door wie wordt beïnvloed. Er bestaat een **verband tussen hoe de bevolking denkt over de Europese Unie en de manier waarop kranten over dat topic berichten**. Belgen laten zich positiever dan Nederlanders over Europa uit; zeker in de populaire kranten is eenzelfde tendens merkbaar. Zijn het de kranten die de lezers beïnvloeden of de lezers die kranten beïnvloeden? Een antwoord geven daarop is moeilijk, maar het lijkt ons aannemelijk dat beide groepen elkaar beïnvloeden.

VI) Bronvermelding

Wetenschappelijke uitgaves

- Banducci, S.A. & Semetko, H.A. (2003) Media and Mobilization in the 1999 European Parliamentary Election. In M. Bond (Ed.), *Europe, Parliament and the Media*, pp. 189–204. London: Federal Trust.
- Berelson, B. (1971). *Content Analysis in Communication*. New York: Hafner.
- Beyers, J. & Bursers, P. (2006). *Europa is geen buitenland. Over de relatie tussen het federale België en de Europese Unie*. Leuven: Acco.
- Deutsch, K. (1953). *Nationalism and social communication*. New York: Technology Press of the Massachusetts Institute of Technology and Wiley.
- Dinan, Desmond (2004). *Europe recast: a history of European Union*. Boulder: Lynne Rienner.
- Gitlin, T. (1980). *The Whole World is Watching: Mass Media in the Making & Unmaking of the New Left*. Londen: Berkeley.
- Habermas, J. (1991). *The structural transformation of the Public Sphere: an Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology.
- Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology: 2nd Edition*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Kussendrager & Van der Lugt (2007). *Basisboek Journalistiek*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.
- Leconte, C. (2010). *Understanding Euroscepticism*. Hampshire: Palgrave MacMillan.
- Merrill, J.C. & Fisher, H.A. (1980). *The World's great Dialects: Profiles of fifty newspapers*. New York: Hastings House.
- Mouffe, C. (2005). *On the Political*. London: Routledge.
- Neuendorf, K. (2002). *The Content Analysis Guidebook*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Norris, P. (2000b). *A Virtuous Circle: Political Communications in Postindustrial Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Popping, R. (1988). On Agreement Indices for Nominal Data. In W.E. Saris & I.N. Gallhofer (Eds): *Sociometric Research: Volume 1, Data Collection and Scaling* (pp. 90-105). New York: St Martin's.
- Risse, T. (2010). *A Community of Europeans? Transnational Identities and Public Spheres*. Ithaca: Cornell University Press.
- Van Gorp, B. (2006) *Framing asiel: indringers en slachtoffers in de pers*. Leuven: Acco.
- Vos, H. (2011). *Besluitvorming in de Europese Unie: een survival kit*. Leuven: Acco.

- Wester, F. (1995a). Inhoudsanalyse als kwalitatief-interpreterende werkwijze. In H. Hüttner, K. Renckstorf & F. Wester (Eds.): *Onderzoekstypen in de Communicatiewetenschap* (pp. 624-650). Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- Wester, F. (1995b). Inhoudsanalyse als systematisch-kwantificerende werkwijze. In H. Hüttner, K. Renckstorf & F. Wester (Eds.) *Onderzoekstypen in de communicatiewetenschap* (pp. 113-162). Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- Wester, F. (Ed.) (2006). *Inhoudsanalyse: theorie en praktijk*. Alphen aan den Rijn: Kluwer.

Wetenschappelijke artikelen

- Banducci, S.A., Karp, J. & Lauf, E. (2002). *Elite Leadership, Media Coverage, and Support for European Integration*. Working Paper. Amsterdam School of Communications Research.
- Beyers, J. (2012). *De anti-Europese trend is een kans voor Europa*. Geraapleegd op 8 maart 2012 op <http://www.google.be/url?sa=t&rct=j&q=anti-europese%20partijen%20nederland&source=web&cd=9&ved=0CFEQFjAI&url=http%3A%2F%2Fwww.uantwerpen.be%2Fdownload.aspx%3F%3D.EIP%26n%3D79873%26ct%3D73673%26e%3D225773&ei=77ZYT8PsJdDB8QPsy4yWDw&usg=AFQjCNEGHggGx5T7Yai6Jd-bDZgCOX3IbA>
- Billiet, J. Maddens, B. & Frogner, A.P. (2008). Does Belgium (still) exist? Differences in political culture between Flemings and Walloons. *West-European Politics*, 29 (5), 912-932.
- Boomgaarden, H.G. & De Vreese, C.H. (2006). Media effects on public opinion about the enlargement of the European Union. *Journal of Common Market Studies*, 44 (2), 419-436.
- Boomgaarden, H.G. & De Vreese, C.H. (2007). News, Political Knowledge and Participation: The Differential Effects of News Media Exposure on Political Knowledge and Participation. *Acta Politica 2006*, 41, 317-341.
- De Vreese, C. H. & Boomgaarden, H. (2003). Valenced news frames and public support for the EU: Linking content analysis and experimental data. *The European Journal of Communication*, 3(4) 261-281.
- De Vreese, C.H., Peter, J. & Semetko, H.A. (2001). Framing politics at the launch of the euro: A cross-national comparative study of frames in the news, *Political Communication*, 18 (2), 107-122.
- De Vreese, C.H. & Semetko, H.A. (2004) News Matters: Influences on the Vote in the Danish 2000 euro referendum campaign. *European Journal of Political Research*, 43 (5), 699-722.
- De Vreese C.H., Banducci S.A., Semetko H.A., Boomgaarden H.G. (2006). The News Coverage of the 2004 European Parliamentary Election Campaign in 25 Countries. *European Union Politics*, 7, 477-504.

- Entman, R. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. In *Journal of Communication*, 43 (4), 51-58.
- Follesdal, A. & Hix, S. (2006). Why there is a Democratic Deficit in the EU: A Response to Majone and Moravcsik. *Journal of Common Market Studies*, 44 (3), 533-562.
- Gross, K. & Goldman, S. (2003). Framing Hate: A Comparison of Media Coverage of Anti-Gay Hate Crime in the Washington Post and Washington Blad. *Paper presented at the annual meeting of the American Political Science Association Philadelphia Marriott Hotel*. Geraagdpleegd op 24 januari 2012 op http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/6/2/5/1/pages62510/p62510-1.php
- Hooghe, L., Bakker, R., Brigevich, A., de Vries, C., Edwards, E., Marks, G., Rovny, J. & Steenbergen, M. (2010). Reliability and Validity of Measuring Party Positions: The Chapel Hill Expert Surveys of 2002 and 2006. *European Journal of Political Research* (4), 684-703.
- Kepplinger, H.M. & Weissbecker, H. (1991). Negativity as News Ideology. *Publizistik* 36 (3), 330-342.
- Koopmans, R. (2004). *The Transformation of Political Mobilisation and Communication in European Public Spheres. Integrated Report: Cross-National, Cross-Issue, Cross-Time*. Geraadpleegd op 5 januari 2012 op <http://europub.wzb.eu/Data/reports/WP2/D2-4%20WP2%20Integrated%20Report.pdf>
- Majone, G. (1994). The rise of the regulatory state in Europe. *West European Politics*, 17 (3), 77-101.
- Marks, G. & Hooghe, L. (2008). A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus. *British Journal of Political Science*, 39 (1), 1-23.
- Menéndez Alarcón, A.V. (2010). Media Representation of the European Union : Comparing Newspaper Coverage in France, Spain, and the United Kingdom. *International Journal of Communication*, 4, 398-415.
- Meyer, J.H. (2008). *An Emerging Transnational Network of Communication on European Affairs? The European Public Sphere at EC Summits 1969-1991*. Paper presented at the 7th European Social Science History Conference, Lisbon 26th February – 1st March 2008. Geraadpleegd op 5 januari 2012 op http://aei.pitt.edu/7802/01/MEYER_2008_Network_of_transnational_communication.pdf
- Moravcsik, A. (1993). Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach. *Journal of Common Market Studies*, 31 (4), 473-524.
- Norris, P. (2000a) Blaming the Messenger? Political Communications and Turnout in EU Elections. *Citizen Participation in European Politics, Demokratiutredningens skrift*; 32. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.
- Norris, P. (2002). Political Communications. In L. LeDuc, R. Niemi and P. Norris (Eds.). *Comparing Democracies 2: New Challenges in the Study of Elections and Voting*. London: Sage Publications.

- Peter, J., Lauf, E. & Semetko, H.A. (2004). Television Coverage of the 1999 European Parliamentary Elections. *Political Communication*, 21, 415-433.
- Pfetsch, B., Adam, S. and Eschner, B. (2008). The Contribution of the Press to Europeanization of Public Debates: A Comparative Study of Issue Salience and Conflict Lines of European Integration. *Journalism. Theory, Practice & Criticism*, 9 (4), 465-492.
- Reif, K. & Schmitt, H. (1980). Nine Second-Order National Results. *European Journal of Political Research*, 8 (1), 3-44.
- Semetko, H.A., De Vreese, C.H. & Peter, J. (2000). Europeanised politics - Europeanised media? European integration and political communication. *West European Politics*, 23 (4), 121-141.
- Semetko, H.A. & Valkenburg, P.M. (2000). Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News. In *Journal of Communication*, 50 (2), 93-109.
- Spencer-Thomas, O. (2012). *News Values*. Geraadpleegd op 12 januari 2012 op <http://www.owenspencer-thomas.com/journalism/newsvalues>
- Trenz, H. (2004). „*Quo vadis Europe?*“ *Quality newspapers struggling for European unity*. Paper presented at the Workshop "One EU - Many Publics?", Stirling 5 - 6 February 2004. Geraadpleegd op 5 januari 2012 op <http://www.sv.uio.no/arena/english/research/projects/cidel/old/WorkshopStirling/PaperTrenz.pdf>
- Valkenburg, P., Smetko, H. & De Vreese, C. (1999). The Effects of News Frames on Readers Thought and Recall. *Communication Research*, 26, 550-569.
- Van Gorp, B. (2007). The Constructionist Approach To Framing: Bringing Culture Back. *Journal of Communication*, 57 (1), 60-87.
- Walgrave, S., Soroka, S. & Nuytemans, M. (2008). The Mass Media's Political Agenda Setting Power. A longitudinal Analysis of Media, Parliament and Government in Belgium (1993-2000). *Comparative Political Studies*, 41, 814-832.

Andere bronnen

- Cebuco (2011). *Oplage dagbladen 2010*. Geraadpleegd op 15 december 2011 op http://www.cebuco.nl/dagbladen/artikel/hoi_gecertificeerde_jaarcijfers_2010/
- CIM (2011). *Résultats publiques*. Geraadpleegd op 15 december 2011 op <http://www.cim.be/fr/media/presse/authentication/r%C3%A9sultats/r%C3%A9sultats-public>
- Consilium (2012). *Hoge Vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid*. Geraadpleegd op 13 januari 2012 op <http://www.consilium.europa.eu/policies/council-configurations/foreign-affairs/high-representative-of-the-union-for-foreign-affairs-and-security-policy?lang=n>

- De Morgen (2012). *Oekraïens Hof van beroep bevestigt veroordeling Timosjenko*. Geraadpleegd op 12 januari 2012 op <http://www.demorgen.be/dm/nl/990/Buitenland/article/detail/1367569/2011/12/23/Oekraïens-hof-van-beroep-bevestigt-celstraf-Timosjenko.dhtml>
- De Standaard (2012). *Paul Magnette: 'Wie kent Ollie Rehn?'* Geraadpleegd op 12 januari 2012 op http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20120112_026
- De Standaard (2012). *35,1 percent van de Vlaamse stemmen voor N-VA in nieuwe peiling*. Geraadpleegd op 8 maart 2012 op http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20111204_083&word=politieke+peiling
- Eurolex (2011). *Geconsolideerde versie van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie*. Geraadpleegd op 19 december 2011 op <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:nl:PDF>
- Europese Raad (2011). *Documents submitted to the European Council*. Geraadpleegd op 15 december 2011 op <http://www.european-council.europa.eu/council-meetings/documents-submitted-to-the-european-council?lang=en>
- Eurobarometer 62 (2011). *Eurobarometer 62: Public Opinion in the European Union: Report*. Geraadpleegd op 19 december 2011 op http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf
- Eurobarometer 74 (2011). *Eurobarometer 74: Public Opinion in the European Union: Report*. Geraadpleegd op 18 december 2011 op http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb74/eb74_publ_en.pdf
- Europe.eu (2012). *European Stability Mechanism (ESM): Q&A*. Geraadpleegd op 16 maart 2012 op <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/10/636>
- Europub (2011). *The Transformation of Political Mobilisation and Communication in European Public Spheres*. Geraadpleegd op 5 januari 2012 op <http://europub.wzb.eu/Default.htm>
- Ipsos Nederland (2012). *PvdA kan meeste kiezers terugwinnen met Samsom*. Geraadpleegd op 8 maart 2012 op <http://www.ipsos-nederland.nl/content.asp?targetid=621>
- LDD (2012). *LDD aan doopvond van 'Eurorealistische' partij*. Geraadpleegd op 8 maart 2012 op <http://www.ddd.be/nl/ddd-aan-doopvont-van-eurorealistische-partij-1522.htm>

VII) Annex

a. Annex 1: De EU: wat er gebeurde tussen 17 oktober en 18 december 2011

In deze annex wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste gebeurtenissen tijdens de door ons onderzochte periode. We hebben gepoogd deze olijsting zo summier mogelijk te houden. Uit de zes onderzochte kranten haalden we de belangrijkste onderwerpen:

Datum	Feit
20/10/2011	Crisisberaad in Frankfurt tussen Duits bondskanselier Merkel, de Franse president Sarkozy, Commissievoorzitter Barroso, toenmalige ECB-voorzitter Trichet en diens opvolger Draghi en IMF-voorzitter Lagarde over het aanpakken van de eurocrisis
23/10/2011	Formele Europese Top in Brussel
26/10/2011	Informeel Europese Top en Eurotop in Brussel
27/10/2011	Leiders van de eurozone komen tot akkoord: <ul style="list-style-type: none"> Griekse staatschulden (in handen van de private sector) worden met vijftig percent gekort EFSF wordt opgetrokken tot 1000 miljard euro Eigen vermogen Europese banken moet met 16 miljard euro worden versterkt
31/10/2011	Griekse premier Papandreou kondigt totaal onverwacht een Grieks referendum aan over het Europese steunpakket en de daaraan verbonden bezuinigingen.
3/11/2011	Papandreou laat na heel wat Europese druk het referendum varen. De EU en het IMF hadden de uitbetaling van verdere steun opgeschort, waardoor een Grieks faillissement onvermijdelijk zou worden zijn.
3-4/11/2011	Vergadering G20 in Franse Cannes: <ul style="list-style-type: none"> De niet-Europese grootmachten lijken geen zin te hebben om de EU hulp te geven waarop de Europese landen hadden gehoopt. De Italiaanse premier Berlusconi aanvaardde onder grote druk dat het IMF toezicht zou doorvoeren bij de bezuinigingen van zijn land. Italië kwam op de obligatiemarkten onder vuur te liggen, vooral door de figuur van Berlusconi.
6/11/2011	De Griekse regering en de oppositiepartij ND bereikten overeenstemming over het vormen van een overgangsregering en vervroegde verkiezingen. Lucas Papademos, een voormalige ECB-bestuurder, werd premier
8/11/2011	Italiaans premier Berlusconi kondigt aan te zullen aftreden zodra het parlement een bezuiningsplan, dat al lange tijd op tafel lag, zou aannemen. De Italiaanse rente op

	<p>staatsleningen was in bijzonder korte tijd geëxplodeerd. Voor een tienjarige lening betaalde Italië een rente van bijna 7,5 percent. Toen Griekenland, Spanje en Portugal eerder de grens van zeven percent passeerden, moesten ze ‘gered’ worden door de andere Europese lidstaten.</p> <p>Intussen koopt de ECB massaal staatsobligaties van probleemlanden op.</p>
12/11/2011	<p>Berlusconi stapt op als premier van Italië nadat het bezuiningspakket werd goedgekeurd. De Italiaanse rente is intussen fors gedaald. Berlusconi wordt opgevolgd door de technocraat en voormalig EU-Commissaris Mario Monti. Die presenteerde op 16 november zijn nieuwe regering, die gehaal uit niet-politici bestond.</p> <p>De ECB blijft massaal staatsobligaties aankopen.</p>
18/11/2011	<p>Griekenland lanceert nieuwe begroting: de Grieken willen hun begrotingstekort afbouwen van 9 percent in 2011 tot 5,4 percent in 2012.</p>
23/11/2011	<p>Ook Duitsland heeft moeite om kapitaal aan te trekken. De rating van België, Portugal en Hongarije werd verlaagd. De Belgische rente piekte op 5,5 percent. België leek even de volgende dominosteen in de rij te worden.</p>
3/12/2011	<p>De eerste dagen van december ontspanden de financiële markten. Duitsland en Frankrijk groeiden naar elkaar toe met betrekking tot het verscherpt toezicht op de begrotingsdiscipline van de lidstaten en de centrale rol van de Europese Commissie daarbij. Dit was een Duitse eis. De Fransen eisten een grotere rol voor de ECB.</p>
8-9/12/2011	<p>Europese top van 8 en 9 december: overeenstemming over nieuw verdrag – enkel tussen de zeventien landen van de eurozone waarbij de tien andere lidstaten zich konden aansluiten. Doel was om een stengere begrotingsdiscipline op te leggen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verplichting tot begrotingsevenwicht in grondwet opnemen • Bij overtreden Europese normen zouden automatisch sancties worden opgelegd – toezicht door Europees Hof van Justitie • Oprichting ESM⁵⁹ werd vervroegd tot juli 2012: grote stap richting Europese politieke Unie.
9/12/2011	<p>De Britse premier Cameron verwerpt het nieuwe verdrag en isoleert daarmee zichzelf van de rest van Europa.</p>

⁵⁹ Het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM) is “The ESM is a crisis mechanism set up to safeguard financial stability in the euro area. Its main features will build on the existing European Financial Stability Facility (EFSF). The ESM will complement the new framework for reinforced economic surveillance in the EU. This new framework, which includes in particular a stronger focus on debt sustainability and more effective enforcement measures, focuses on prevention and will substantially reduce the probability of a crisis emerging in the future” (Europe.eu, 2012, 16 maart).

b. Annex 2: Geselecteerde artikelen

	Nr	Datum	Titel artikel	P.
<i>De Standaard</i>				
DS	1	17/10/11	Ziel van de Turkse natie staat op het spel	18
DS	2		Erdogan erkent EU-voorzitterschap Cyprus niet	19
DS	3		Europa's welbegrepen eigenbelang	24
DS	4		G20 zet Europa onder druk	44
DS	5	18/10/11	Voedselbanken trekken aan de alarmbel	13
DS	6		Meer macht voor de Europese Commissie?	16
DS	7		Donderwolken boven regionale ontwikkeling	26
DS	8		Duitsers stoppen beursfeest	39
DS	9	19/10/11	President Janoekovitsj is niet welkom in Brussel	18
DS	10		Eurotop zal geen definitieve oplossing opleveren	35
DS	11		Innovatiekracht valt terug	39
DS	12		Wordt noodfonds een verzekeraar?	43
DS	13	20/10/11	Europa vergeefs in crisisberaad	3
DS	14		Dexia Frankrijk wist niet welke risico's het nam	33
DS	15		Twee leiders, twee visies	38-39
DS	16		Berlijn verlaagt groeiverwachting	39
DS	17		Europa valt binnen in bankkantoren	40
DS	18		Aftellen tot de eurotop	43
DS	19		Miljarden voor netwerken	44
DS	20		Een eigen navigatiesysteem voor Europa	D10
DS	21		21/10/11	Extra eurotop door Frans-Duits gekibel
DS	22	Houdini in Europa		36
DS	23	EU wil ratings verbieden		36
DS	24	Duurste soap aller tijden		39
DS	25	Gekibbel duurt voort		40
DS	26	22/10/11	Europese banken zijn failliet	1
DS	27		Eerst de ramp afwenden	2
DS	28		Wil de schuldige opstaan?	8
DS	29		We gaan landen uit de EU jagen	28-29
DS	30		Voor het eerst ben ik echt bang	60-61
DS	31		Europeaan somberder over voortduren crisis	64
DS	32		Alternatieven voor de euro	68
DS	33	24/10/11	Europa staat verdeeld voor laatste horde	1
DS	34		Politieke moed	3
DS	35		Klok tikt voor redding euro	14-15
DS	36		Mogelijk 100 miljard nodig voor banken	15
DS	37		Kuifje, redder van de eurozone?	15
DS	38		Griekse put nog veel dieper dan gedacht	15
DS	39	25/10/11	Eurojuk weegt op leiders	16-17
DS	40		Europese campagne melk op school is nutteloos	13

DS	41		Berlusconi is irrealistisch	16
DS	42		Parlement moet bondskanselier zegen geven	17
DS	43		Cameron tussen twee vuren	17
DS	44		Maffia treft ons allemaal	19
DS	45		De vele crisissen van Europa	24
DS	46		ECB breidt aankopen staatspapier uit	36
DS	47		Beleggers blijven naar boven kijken	39
DS	48	26/10/11	Te traag, te snel	2
DS	49		Europa houdt adem in	3
DS	50		De Eurotop van de laatste kans	14-15
DS	51		EU kritisch voor alternatief plan Hedwigepolder	17
DS	52		Land zonder stuurman	22
DS	53		België verdacht van geknoei met data	35
DS	54		Nog een dagje nagelbijten	39
DS	55	27/10/11	Veel hoop, weinig cijfers	1
DS	56		Onder de waterlijn	2
DS	57		Waar markten Europa op afrekenen	4
DS	58		Wat de burgers van Europa verwachten	28-29
DS	59		Hopen op genade van 'de markt'	47
DS	60	28/10/11	Europa koopt kostbare tijd	1
DS	61		Soevereiniteit kwijt	2
DS	62		Europa sabelt Nederland neer	3
DS	63		Schiet niet op de pianist	26
DS	64		Is de euro nu gered?	40-41
DS	65		KBC tankt niet bij, restbank Dexia mogelijk wel	40-41
DS	66		Merkel ontkent excuses	40
DS	67		Bankiers tussen pest en cholera	41
DS	68		Speciaal comité voor noodfonds	41
DS	69		Berlusconi botst met vakbonden	42
DS	70		Redder' China wordt voorzichtiger	43
DS	71		Beleggers geven eurozone een kans	47
DS	72	29/10/11	Europa wordt piramidespel	18-20
DS	73		Made in Germany	50
DS	74		Meer Europa is onze enige redding	50-51
DS	75		Chinese hulp aan noodfonds nog niet rond	72-73
DS	76		Duits Hof zet comité noodfonds in wachtkamer	73
DS	77		Voor Trichet is euro geen camembert	74-75
DS	78		Een Duitser in een Italiaans lichaam	74-75
DS	79		Koersen (veel) hoger, sentiment lager	79
DS	80		Bank Degroof over eurotop	79
DS	81		Italiaanse staat moet recordrente betalen	80
DS	82	31/10/11	Palestijnen ambiëren lidmaatschap UNESCO	3
DS	83		Armoede bannen is onbetaalbaar	9
DS	84		Palestijnen spelen hoog spel met aanvraag...	15
DS	85	2/11/11	Europa in chaos	1
DS	86		Euro dood zonder politieke unie	2

DS	87		Papandreou overrompelt iedereen	4
DS	88		Griekse gok legt Europa's zwakte bloot	5
DS	89		Grieken spelen met vuur	6
DS	90		De wijsheid van het volk	23
DS	91		Schiet niet op Europa	25
DS	92		Chinese groeimotor sputtert onder invloed Europa	35
DS	93		Alarmsignalen op rood in Italië	36
DS	94	3/11/11	EU zet Papandreou onder extreme druk	1
DS	95		Grieks krediet is op	2
DS	96		Grieken en EU pokeren met euro als inzet	4
DS	97		Beurzen pauzeren en hopen op ECB	5
DS	98		Banken waarschuwen voor weerslag kapitaaleisen	5
DS	99		Voorlopig geen vers geld voor Grieken	5
DS	100		Politieke zelfmoord of Griekse meesterzet?	6&7
DS	101		Italiaans anticrisisdecreet behoort tot...	6
DS	102		Duitse pers gematigd kritisch	6
DS	103		Grieks referendum toch nog dit jaar	7
DS	104		Populariteit politici	7
DS	105		Zwijgen in het belang van Europa?	24
DS	106		Alle ogen gericht op Draghi en de ECB	43
DS	107		Nog geen vers geld voor noodfonds	44
DS	108	4/11/11	Grieken gijzelen G20	1
DS	109		Na het Griekse schokeffect	2
DS	110		Democratie	3
DS	111		Griekse drama duurt voort	4&5
DS	112		De woorden waren hard, de stemming somber	4
DS	113		De man met de rotste job op aarde	5
DS	114		Papandreou dringt G20 in bijrol	6
DS	115		Geen akkoord... <i>(inzet bij niet-geselecteerd artikel)</i>	7
DS	116		Eendrachtige eurozone zet verlies om in winst	7
DS	117		Politiek dood en vlegellam	8
DS	118		Euro-exit betekent ook EU-exit voor Griekenland	8
DS	119		China niet bereid EFSF te steunen	8
DS	120		Zes kogels voor de Grieken	26
DS	121		Draghi debuteert met knaller	38-39
DS	122		Eurozone vecht tegen Griekse gekte	43
DS	123	5/11/11	Op weg naar de uitgang	1
DS	124		De volgende horde	2
DS	125		Geen akkoord over IMF-inbreng	10
DS	126		Hij heeft er zelf om gevraagd	10
DS	127		Wat na Papandreou?	11
DS	128		De slapelozen van de macht	12&13
DS	129		We waren furieus!	14
DS	130		Wij worden nooit als Duitsland	14-15
DS	131		De eurocrisis in sportprenten	16-17
DS	132		Tegen de mat	77

DS	133		Wereld wikt, Berlusconi beschikt	79
DS	134	7/11/11	Duitsers woedend om aanval op Bundesbank	32
DS	135	8/11/11	Zakenbank somber over België	3
DS	136		Sarkozy spaart Franse gezinnen niet	12
DS	137		Markten laten Berlusconi geen keus	11
DS	138		Rechts-populistische partijen winnen aanhang	12
DS	139		Nieuwe rijken willen meer macht in IMF	30-31
DS	140		EFSF haalt alsnog geld op	31
DS	141		Johan Van Overtveldt	33
DS	142		9.500.000.000	33
DS	143		België wordt probleemgeval	36
DS	144	9/11/11	Eindelijk verlost van Berlusconi	2
DS	145		Europa eist geld land van ooit terug	8&9
DS	146		Vorming nieuwe interimregering loopt niet van...	17
DS	147		Op zoek naar 570.000 nieuwe banen	32-33
DS	148		Europees water blijft veel te diep voor Tobintaks	36
DS	149		Kartelonderzoek bij toeleveranciers autosector	36
DS	150		Red het reddingsfonds	40
DS	151		10/11/11	Lessen uit eurodrama
DS	152	x 40		3
DS	153	Klaar voor de ultieme clash		4&5
DS	154	Eurocrisis doet koppen rollen		17
DS	155	Idee kleinere eurozone niet langer taboe		18
DS	156	Europa op verkeerde weg met eenzijdige focus op...		18
DS	157	Griekse soap blijft duren		18
DS	158	12/11/11	Europa voert druk op onderhandelaars op	4
DS	159		Euro of gulden	32
DS	160		Papademos moet vertrouwen herstellen	33
DS	161		De kuif van de president	42
DS	162		Schaakbord Europa	47
DS	163		Blunder van S&P wekt Franse toorn op	72
DS	164	14/11/11	Vernederend en duur voor burgers	2
DS	165		Europa plant nieuwe sancties tegen Syrië	2
DS	166		Concurrentie	3
DS	167		Di Rupo staat voor uitstel te veel	6
DS	168		Technocraten grijpen de macht	16
DS	169		Valkuil 1: Europese verdragen weer op tafel	17
DS	170		Valkuil 2: Markten zoeken nieuwe zwakke schakel...	17
DS	171		Valkuil 3: Europa gaat door met beperkte groep...	17
DS	172		Euro versus gulden	17
DS	173	15/11/11	Leipzig, 14 november 2011	2
DS	174		Arbeidsmarkt wordt kapotgemaakt	6
DS	175		Weer Europees geld voor voedselhulp	9
DS	176		Grieks ministerie telt 439 afdelingen	12&13
DS	177		Ierse economie herstelt	33
DS	178		Vreugde ruimt plaats voor twijfel	35

DS	179	16/11/11	België in het nauw	1
DS	180		Puurste vorm van cocaïne in België gevonden	3
DS	181		Ook in Europa wordt occupy-beweging ontmanteld	15
DS	182		Migratiebeleid werkt illegale tewerkstelling in...	24
DS	183		België is zijn krediet kwijt	32-33
DS	184		EU-Parlement bezorgd over bezuinigingen	32
DS	185		Duitse economen willen actieve rol voor ECB	33
DS	186		Europa blaft, maar bijt niet	36
DS	187		Ook speculeren tegen euro wordt (iets) moeilijker	36
DS	188	17/11/11	Er dreigt een systeemcrisis	14
DS	189		Rijken uit eurozone kopen vastgoed in Londen	15
DS	190		Eurocrisis zet democratie op stand-by	22-23
DS	191		Technofiesta	23
DS	192		Waarom de ECB zich afzijdig moet houden	32
DS	193		Waarom de ECB voluit moet gaan	33
DS	194		Wachten op Godot of Wallstreet?	39
DS	195	18/11/11	Di Rupo moet springen	1
DS	196		PS en formateur zijn kop van jut	4
DS	197		60 miljard euro aan belastingen nog niet geïnd	15
DS	198		Akkoord over bescherming van vliegtuigpassagiers	17
DS	199		Links mist realiteitszin	21
DS	200		Europa en VS zijn verzwakt	39
DS	201		Rente-jojo doet bankaandelen pijn	43
DS	202		Rentepaniek in Europa zet ECB onder enorme druk	44
DS	203	19/11/11	Als 200 klontjes in je mond	21
DS	204		Spreekt Europa Duits, Engels, of kletspraat?	44-45
DS	205		Een debat als afscheid	62
DS	206		Kans op ECB-hulp: 1 op 2	63
DS	207	21/11/11	Arm Europa	3
DS	208		Droogte veroorzaakt pieken van fijn stof	10
DS	209		EU bereikt akkoord over begroting	15
DS	210		Het is al tien over twaalf voor het milieu	20-21
DS	211	22/11/11	Euro-obligaties logische stap	12&13
DS	212		Cameron en Merkel dicht bij deal over Europese...	13
DS	213		Eurocrisis neemt banken in de tang	30-31
DS	214		8.000.000.	30
DS	215		Bel20 duikt naar laagste punt sinds 2009	35
DS	216	23/11/11	De truc met Europa	4
DS	217		Sarkozy en Merkel bereiden samen...	15
DS	218		Akkoord over sancties Iran	15
DS	219		Europese druk op Grieken neemt toe	16-17
DS	220		Oorlog om de Europese Bank	22-23
DS	221		Griekse rente	32
DS	222		Markten zien geen licht in eurotunnel	39
DS	223		Portugal heeft mogelijk nog 25 miljard nodig	39
DS	224		Commerzbank zoekt 5 miljard extra	39

DS	225		Rente nadert gevarenzone	40
DS	226	24/11/11	De laatste troef	2
DS	227		Erasmus krijgt duw in de rug	7
DS	228		Berlijn botst met Brussel	12
DS	229		Europa wil de teugels strakker aanhalen	12
DS	230		Het medicijn is zo sterk dat de patiënt sterft	13
DS	231		Marketier in Europa	21
DS	232		Beleggers geloven euroverhaal niet meer	31
DS	233		Amerikaanse banken getest op blootstelling aan...	30
DS	234	25/11/11	Luchtvervuiling kost ruim 100 miljard euro	16
DS	235		Geen directe problemen bij kerncentrales	16
DS	236		Europa redden dankzij Erasmus	27
DS	237		Nakend offensief voor redding euro	38-39
DS	238		Merkel en Sarkozy raken niet aan ECB	39
DS	239		Belgische vakantiewet ligt onder vuur	44
DS	240	26/11/11	Dit is niet langer een Grieks drama	14-17
DS	241		Commissie luidt alarmbel over Europees luchtruim	19
DS	242		In China blijf je een buitenstaander	40-41
DS	243		Dogmatisme drijft eurozone naar afgrond	42
DS	244		De euro vergaat, de president denkt	44
DS	245		Zorgwekkend en hoopgevend tegelijk	71
DS	246		Als Italië bezwijkt, is er geen euro meer	72
DS	247	28/11/11	Het gevaar zit in een klein cijfertje	2
DS	248		Stabiliteit en groei: pasmont voor Europa	22
DS	249		Strikter Europees pact op komst	36
DS	250	29/11/11	Di Rupo mikt op regering tegen Europese Top	4
DS	251		Alleen een tandem klimt uit de crisis	20
DS	252		Europa. Europa!	21
DS	253		Euro tussen hoop en vrees	30-31
DS	254		Nieuwe vraagtekens rond noodfonds	31
DS	255		Eurozone in recessie, maar slechts mild	31
DS	256		België en Europa samen hoger	35
DS	257		Belgische rente daalt	36
DS	258	30/11/11	Facebook zit met Europees probleem	33
DS	259		Europese bazooka maar half zo groot	34
DS	260		Grieken slepen Duits weekblad voor de rechter	34
DS	261	1/12/11	De top van alles of niets	2
DS	262		Buigen of barsten	3
DS	263		België zet toon in Europa	36
DS	264		Maystadt opgevolgd door Duitser	37
DS	265		Fluxis is twee gassnelwegen rijker	37
DS	266		Bankiers pompen dollars naar Europa	39
DS	267		EU wil auditbedrijven opsplitsen	39
DS	268	2/12/11	Te veel vrouwen sterven aan borstkanker	10
DS	269		Graag en gretig	16
DS	270		Tegen wil en dank	17

DS	271		Het cijfer: 1,7	16
DS	272		Zeker 4000 doden	18
DS	273		Duits veto tegen EU-kandidatuur dreigt	18
DS	274		Gedragscode na corruptieschandaal	18
DS	275		Draghi voor leeg EU-parlement	39
DS	276	3/12/11	Merkel scheidt Nieuw Europa naar Duits model	1
DS	277		EGBS	3
DS	278		In Vlaanderen en Europa leider worden	6
DS	279		Klein Europa in groot Europa	31
DS	280		EU zet Syrische oliebedrijven op zwarte lijst	31
DS	281		Laat de ECB maar geld bijdrukken	64
DS	282		When Nico meets Angie	69
DS	283		Zonder euro 10 procent armer	72
DS	284	5/12/11	Karel De Gucht in aanvaring met de fiscus	9
DS	285		Servië en Kosovo bereiken grensakkoord	17
DS	286		Zuidelijke eurolanden te traag	17
DS	287		Eindspel rond Europa	44
DS	288	6/12/11	S&P twijfelt aan de rating van 15 eurolanden	2
DS	289		Merkel legt Europa Duitse discipline op	16-17
DS	290		Besparen in Europa	17
DS	291		Rente duikt in (bijna) hele eurozone	37
DS	292		Bedrijven vrezen einde van euro	39
DS	293	7/12/11	Potjesvlees uit de Westhoek gaat voor Europese...	13
DS	294		Eurolanden moeten echte economische unie...	21
DS	295		Banken plaatsen 333 miljard bij ECB	38
DS	296		Tijdelijke Dexia-waarborg rond	38
DS	297		S&P bedreigt reddingsplan euro	40-41
DS	298		Ambitieuze btw-hervormingen nodig	40
DS	299		Beleggers niet onder de indruk van zwartepiet	41
DS	300		Kartelonderzoek naar e-books	42
DS	301		Economie in eurozone groeit 0,2 procent	45
DS	302		Minder geruchten, meer fundamenten	47
DS	303	8/12/11	Kredietwaardigheid van heel de Europese Unie en...	2
DS	304		Crisis bezweren, verdrag niet wijzigen	16-17
DS	305		Vloeken van Deauville tot Parijs	17
DS	306		Vijf heikele punten voor de Europese leiders	17
DS	307		Het cijfer: 135	18
DS	308		Koers met hindernissen	24
DS	309		Genoeg tijd verspilt	25
DS	310		Roep De Gucht tot de orde	35
DS	311		Société Générale	39
DS	312		EU, ECB en banken komen uit de kast	39
DS	313	9/12/11	Nooit was gevaar voor Europa zo groot	1
DS	314		Nu onze welvaart redden	2
DS	315		Armworstelen met Merkel	2&3
DS	316		Einde euro geen taboe	4

DS	317		Vzw's moeten straks alles aanbesteden	9
DS	318		EU buigt zich over Servië	19
DS	319		Een toffe crisis voor Duitsland	24
DS	320		De Zweedse kroon ontbloot	39
DS	321		Zeg nooit meer bank tegen Dexia	39
DS	322		Mario Draghi zet in op Europese leiders	43
DS	323		ECB soepel voor banken, keihard voor overheden	44
DS	324		Europese banken moeten 115 miljard bijtanken	44
DS	325	10/12/11	Europa lijkt België wel	2
DS	326		Britten splijten Europese Unie	4
DS	327		Cameron slaat twee vliegen in een klap	5
DS	328		Kroatië tekent verdrag voor toetreding EU	29
DS	329		Barst	44
DS	330		Meer discipline dan solidariteit	58-59
DS	331		Triest schouwspel dat welvaart van alle...	59
DS	332		Europa vergeet opnieuw de centen	60-61
DS	333		Financiële markten reageren positief	60
DS	334		Di Rupo overleeft Europese vuurdoop	61
DS	335		Eurotop doet niets aan grootste bedreiging...	61
DS	336		De top van de Europsychose	71
DS	337	12/12/11	Nick Clegg komt tot inkeer	17
DS	338		De EU zal nooit meer dezelfde zijn	24-25
DS	339		Heeft Cameron gelijk?	24-25
DS	340		De erfzonde van de euro	25
DS	341		De bazooka staat in Londen	42
DS	342	13/12/11	Cameron verdedigt Brits veto	3
DS	343		We blijven een volwaardig EU-lid	13
DS	344		Europa begeeft zich in een mijnenveld	14
DS	345		Waar zou Cameron nu aan denken?	21
DS	346		Markten ontwaken uit korte eurodroom	30-31
DS	347		ECB koopt minder	31
DS	348	14/12/11	Anne Van Lancker verlaat politiek	9
DS	349		Geef het geld van onze burgers terug	16
DS	350		Groei vertraagt in heel Europa	32-33
DS	351		Europa vereenvoudigt jaarrekening	33
DS	352		Vlaamse ondernemersgraad benadert EU-...	34
DS	353		EFSF haalt met succes 2 miljard op	35
DS	354		Euro lager, beurzen hoger?	39
DS	355		Euro op laagste peil sinds januari	39
DS	356		Nieuwe toegevingen voor beursfusie	39
DS	357		Europeana zit aan twintig miljoen items	D3
DS	358	15/12/11	Turkije lacht met het zieke Europa	19
DS	359		Bpost verwacht mogelijk financiële klap	34
DS	360		Duitse economie groeit nauwelijks in 2012	35
DS	361		Spaanse banken lenen bijna 100 miljard bij ECB	36
DS	362	16/12/11	Europa vult leemte op	20-21

DS	363		Rusland wil helpen bij stabilisering eurozone	44
DS	364		Het kan nog goed komen	47
DS	365		Geen bezwaar tegen beursexit Omega-Pharma	47
DS	366		ECB vreest kredietschaarste	48
DS	367	17/12/11	Europol rolt kinderpornonetwerk op	19
DS	368		De Londense city is dé echte baas	30-31
DS	369		Spaanse rente daalt verrassend snel	60
DS	370		Financial Times blijft eurozone bestoken	60

Het Laatste Nieuws

HLN	371	17/10/11	Geen vrijbrief voor banken	2
HLN	372		Optocht loopt uit de hand: 150 gewonden	2
HLN	373		China helpt eurolanden met schulden	4
HLN	374		België is meest vervuilende land van heel Europa	7
HLN	375	18/10/211	Van Rompuy en Barroso begrijpen betogers	12
HLN	376		Merkel sluit snelle oplossing eurocrisis uit	12
HLN	377		Europees bankenplan steunt op drie pijlers	41
HLN	378		KBC vindt nieuwe eigenaar voor Fidea	41
HLN	379	19/10/11	Oekraïense president even niet welkom in Brussel	13
HLN	380		Europa moet besparen maar baas bouwt paleis	13
HLN	381		Kortsluiting bij GDF Suez nekt Bel20	22
HLN	382		UCB investeert het meest in innovatie	22
HLN	383		S&P verlaagt rating van 24 Italiaanse banken	22
HLN	384		Europa ziet heil in Dexia-oplossing voor eurocrisis	23
HLN	385	20/10/11	Katia (26) mogelijks strafste spionne sinds WOII	14
HLN	386		Weer gekibbel om uitbreiding noodfonds	44
HLN	387		Sombere analisten wegen op Bel20-index	44
HLN	388	21/10/11	Belgische krijgt topfunctie in Palestijns gebied	15
HLN	389		Europese gps tot op een meter correct	16
HLN	390		Geloof in EU-leiders deemstert weg bij beleggers	41
HLN	391		EU overweegt verbod op landenratings	41
HLN	392		EU-top krijgt vervolg op woensdag	41
HLN	393	22/10/11	Europa is de enige oplossing	2
HLN	394		Hoofdrospelers	6
HLN	395		Twee maal EU-Top: Wat staat er op het spel?	7
HLN	396		10 jaar nodig om uit deze crisis te raken	7
HLN	397		Europa lanceert haar eerste gps-satelliet	12
HLN	398		Belg minst tevreden over gas, telefoon en spoor	12
HLN	399		Restbank Dexia torst 12 miljard crisispapier	42
HLN	400		De Belgische banken hebben geen extra kapitaal...	47
HLN	401		Beurzen leven op eurohoop	47
HLN	402	24/10/11	Kan Kuijfe de euro redden?	2
HLN	403		Woensdag erop of eronder	2
HLN	404		Van Rompuy roept Berlusconi tot de orde	2
HLN	405		Het zal niet bij Dexia blijven	6
HLN	406		Banken voor 670 miljard euro blootgesteld aan...	6

HLN	407		Overheden verstrikt in schulden en tekorten	7
HLN	408	25/10/11	Buitenlandse verpleegsters kennen te weinig...	8
HLN	409		Iedereen nu al geraakt in portemonnee	12
HLN	410		Goochelen met miljarden	12
HLN	411		Britse parlementariërs wijzen referendum over...	17
HLN	412		EU zit Berlusconi achter de veren	41
HLN	413		China geeft beleggers vertrouwen	40
HLN	414		EU zit Berlusconi achter de veren	41
HLN	415		ECB koopt meer staatspapier op	41
HLN	416	26/10/11	D-Day voor de euro	1
HLN	417		Plannen om wachtrijen te verkorten op luchthavens	1
HLN	418		Ommekeer of dag des oordeels?	2
HLN	419		Solvay ontsnapt aan kartelboete	40
HLN	420		Tijd voor actie voor eurozone	41
HLN	421	27/10/11	Wordt het 700 of 1000 miljard?	1
HLN	422		Angela beschikt	2
HLN	423		Overal aan de top	2
HLN	424		Koffieklets met petitfours en veel loze beloftes	3
HLN	425		Ten minste wél lekker gegeten	3
HLN	426		Beleggers kijken kat uit de boom	3
HLN	427		China en Brazilië lopen niet warm voor extra steun	3
HLN	428		Berlusconi's besparingen te zwaar voor eigen...	3
HLN	429		Ozondrempel slechts een keer overschreden	15
HLN	430		Bibberend naar EU-top	44
HLN	431	28/10/11	Van Rompuy redt euro (voorlopig)	1
HLN	432		Beurs euforisch, economen sceptisch	1
HLN	433		Eerste stap voor de euro is gezet	2
HLN	434		Een stap in de goede richting maar finish nog lang...	2&3
HLN	435		Berlusconi krijgt geen sorry van Merkel	2
HLN	436		Van Rompuy domineerde mee de besprekingen	3
HLN	437		Europese Unie trekt 105 miljoen uit voor...	10
HLN	438		Bijna 60% meer klachten van vliegreizigers	15
HLN	439		Tegen welke prijs zal China de euro steunen?	23
HLN	440		Opluchtingsrally op de markten	41
HLN	441	29/10/11	Minder steun voor asielzoekers	15
HLN	442		Gammel eurobootje dobert van de ene crisis...	22
HLN	443		Geen toeval	22
HLN	444		Greenpeace vindt stresstest ontoereikend	39
HLN	445	2/11/11	Grieken doen euro weer wankelen	1
HLN	446		Terug naar af door een roekeloze leider	3
HLN	447		Schotland wil al eerste in Europa een...	12
HLN	448		Griekenland wisselt hele legertop	13
HLN	449		Werkloosheid in eurozone piekt	20
HLN	450		Griekse premier veroorzaakt bloedbad	20
HLN	451		Chinese economie op lager toerental	20
HLN	452		ECB heeft nieuwe president	21

HLN	453	3/11/11	Grieken voor ultimatum: in of uit eurozone	1
HLN	454		Italiaanse regering neemt crisismaatregelen	1
HLN	455		Er is een Marshallplan nodig	2
HLN	456		Steun reddingsplan of geen geld	9
HLN	457		Griekse exit uit eurozone niet onoverkomelijk	9
HLN	458		Helpt Duitsers lust Merkel niet meer	9
HLN	459		Aandelen herstellen lichtjes	9
HLN	460		Willen wij de Grieken er nog wel bij?	16
HLN	461		Europees noodfonds stelt uitgifte obligaties uit	40
HLN	462	4/11/11	Papandreou trekt referendum in	1
HLN	463		Waar de tijd bleve stillestaan	2
HLN	464		Duitse krant wil volksraadpleging om Grieken...	8
HLN	465		Bookmakers gokken op exit uit eurozone	8
HLN	466		Alleen daden tellen voor ons	8
HLN	467		Gegokt en verloren	8
HLN	468		Super Mario verrast met renteverlaging	41
HLN	469		Alleen Dexia ontgoochelt in dolle beursrally	41
HLN	470		Belgen zouden in referendum ook nee tegen...	47
HLN	471	5/11/11	Het rijk van Silvio is uit	2
HLN	472		Paus ontvangt Herman Van Rompuy	3
HLN	473		Berlusconi krijgt IMF als schoenmoeder	15
HLN	474		Drijfnaat Obama stop Europa geen geld toe	15
HLN	475		Besluitloze G20 nekt beurzen	47
HLN	476	7/11/11	Leterme zet Di Rupo mes op de keel	1
HLN	477		Hak nu knopen door	2
HLN	478		Nog tien magere jaren	11
HLN	479		IMF in 2009 al op de hoogte van Griekse problemen	11
HLN	480		ECB stopt voorlopig niet met obligatie-inkopen	21
HLN	481	8/11/11	Ontslag Berlusconi is nu onafwendbaar	1
HLN	482		Bankier Papademos favoriet voor Grieks...	10
HLN	483	9/11/11	Beurzen calculeren vertrek Berlusconi al in	36
HLN	484	10/11/11	Drie (on)mogelijke oplossingen	6
HLN	485		Oorlog om Europa hier en nu beslist	7
HLN	486		Waar zit al die schuld?	7
HLN	487		Hoog tijd voor een nieuw Europa	8
HLN	488		Imagoconsulent moet ons beeld van Polen bij...	16
HLN	489		Vreugde van korte duur	44
HLN	490	12/11/11	De Europese klok is aan het tikken	2
HLN	491		Europa dreigt met monsterboete van 708 miljoen...	2
HLN	492		Alle hoop gericht op Supermario's	5
HLN	493		Scusa, wij zijn wereldtop. En jullie?	6
HLN	494		Fraudezaak na vier jaar uit doofpot	12
HLN	495	14/11/11	Van Rompuy brengt verslag uit bij paus	6
HLN	496		Zoetmiddel Stevia mag van Europa	12
HLN	497		Voor de zoveelste keer haalt Di Rupo zijn deadline...	16
HLN	498	15/11/11	Europa verplicht zelfdovende sigaret	1

HLN	499		Europees Parlement eert Willy De Clercq	11
HLN	500		Gebruik van additieven in voeding wordt nog...	11
HLN	501		Europa verlengt dan toch steun aan voedselbanken	12
HLN	502		Nieuwe Europese sancties tegen Syrië	16
HLN	503		Europa overweegt schorsing van rating eurolanden	21
HLN	504		Beurzen wantrouwen Rome en Athene	21
HLN	505	16/11/11	Europees drugsrapport: zuiverste cocaïne in België	1
HLN	506		Kom, Europa, red ons uit de nood	2
HLN	507		Pure paniek	10
HLN	508		Verhofstadt wil fonds voor schuldaflossing	10
HLN	509		Beleggers wantrouwen eurozone	44
HLN	510	17/11/11	Lijst met veilige landen voor asielzoekers...	2
HLN	511		Europa staat voor een systeemcrisis	40
HLN	512		Vivendi top, Afga-Gevaert flop	40
HLN	513	18/11/11	Europese Commissie waarschuwt ons land...	6
HLN	514		Belgische rente flirt met 5%	41
HLN	515		ECB en IMF werken aan noodplan	42
HLN	516		Onrust door duur Spaans staatspapier	42
HLN	517	19/11/11	ECB moet nu ingrijpen	47
HLN	518		Deutsche Börse en NYSE doen toegevingen aan...	47
HLN	519	21/11/11	Europa wil meer migranten aantrekken	6
HLN	520		Fijnstofvervuiling ergste in jaren	24
HLN	521	22/11/11	Een zéér zéér slecht signaal	2
HLN	522		Schuldencrisis besmet EU-kernlanden	40
HLN	523		Hongarije klopt aan bij IMF en Europa	41
HLN	524		Nieuwe dreun voor beurzen	41
HLN	525	23/11/11	Het is voor onszelf dat het moet	2
HLN	526		Geen bazooka, geen herstel	44
HLN	527	24/11/11	Publieke vingertik van Europa	2
HLN	528		Nederland ziet ons al aankloppen bij noodfonds	2
HLN	529		Financial Times vindt Reynders vierde beste...	3
HLN	530		400.000 euro voor onderzoek naar overstromingen	14
HLN	531		Veilig-flop breekt beurzen zuur op	40
HLN	532		Euro op laagste peil in 1,5 maand	40
HLN	533		Europa blijft denken aan euro-obligaties	41
HLN	534	25/11/11	België moet vakantieregeling aanpassen	9
HLN	535		Brandweer doet interventies op de noordzee	19
HLN	536		Teleurstellende top verjaagt koopjesjagers	41
HLN	537		Merkel blijft nein zeggen	41
HLN	538	26/11/11	Wat moest gebeuren, is gebeurd	2
HLN	539		Europese luchtruim niet klaar voor verkeers...	18
HLN	540		Kleinste land, dikste mannen	21
HLN	541		Tijdelijke oplossing voor Dexia in de maak	23
HLN	542		Bel20 boekt eerste winst in 10 dagen	23
HLN	543		Euro zakt verder weg	23
HLN	544	28/11/11	Eindelijk geland ... maar de vakbonden snappen...	1

HLN	545		Di Rupo praat met Europa	4
HLN	546		Topdag voor beurzen	40
HLN	547	29/11/11	OESO: Enkel Europese Centrale Bank kan crisis...	40
HLN	548		Moody's: Crisis bedreigt rating alle EU-landen	40
HLN	549	30/11/11	Arabische lente en eurocrisis bepalen ons reis...	13
HLN	550		EU-noodfonds: geen 1000 miljard aan munitie	40
HLN	551		Europa eist extra besparingen van Italië	41
HLN	552	1/12/11	Rente valt terug naar 5%	1
HLN	553		Franse minister vreest explosie van geweld...	12
HLN	554		Nog 10 dagen om schulden crisis te ontmantelen	12
HLN	555		Centrale banken pompen extra geld in...	12
HLN	556		Verhofstadt noemt Merkel en Sarkozy obstakels	12
HLN	557		Record: 23,5 miljoen Europeanen werkloos	12
HLN	558		Centrale banken ontketenen koopgolf	40
HLN	559	2/12/11	Super Mario hint op grotere rol ECB in eurocrisis	41
HLN	560		Frankrijk pleit impliciet voor aankoop staatspapier	41
HLN	561		Bank of England waarschuwt voor aankomende...	41
HLN	562		Wantrouwen tussen banken op hoogste peil...	47
HLN	563		Economie eurozone kampt met krimp 0,8%	47
HLN	564	3/12/11	Nummerplaat 10 euro duurder	2
HLN	565		Brussel kent beste week sinds mei 2009	46
HLN	566		IMF krijgt mogelijks 200 miljard om crisis te helpen...	47
HLN	567		Opdoeken eurozone veel duurder dan samenblijven	47
HLN	568	5/12/11	Brugpensioen heet voortaan werkloosheid met...	2
HLN	569	6/12/11	Vandaag om 15 uur eefaflegging in Laken	4
HLN	570		Nationalisering dreigt voor Commerzbank	40
HLN	571		Aandeel van de dag	41
HLN	572		Beurzen in de ban van Merkozy	41
HLN	573		Dit mag nooit meer gebeuren	41
HLN	574		S&P dreigt met nieuwe ratingknip voor België	41
HLN	575		Banken plaatsen recordbedrag bij ECB	41
HLN	576	7/12/11	Wereld verwonderd zich over eerste homo...	3
HLN	577		Potjesvlees vraagt Europese bescherming	7
HLN	578		Ook alarmbel rond noodfonds	45
HLN	579	8/12/11	S&P dreigt rating grote Europese banken te...	5
HLN	580		Privacycommissie fluit De Gucht terug	6
HLN	581		Metallica weldra te duur voor Europa	13
HLN	582		Duits nein nekt beurzen	40
HLN	583	9/12/11	Laatste kans voor euro	1
HLN	584		Hard tegen onzacht	2
HLN	585		Is dit het begin van het einde?	3
HLN	586		De Europese première van Di Rupo	3
HLN	587		Topman Deutsche Bank krijgt bombrief	13
HLN	588		ECB draait geldkraan open voor banken	41
HLN	589		Draghi slaat hoop de kop in	41
HLN	590		BNP Paribas en Dexia moeten bijtanken	41

HLN	591		France Telecom	42
HLN	592		Dit jaar 20% minder bedrijven naar de beurs	42
HLN	593	10/12/11	Blij als een kind met vulpen	1
HLN	594		Akkoord op Top maar euro niet gered	1
HLN	595		Het gelijk van De Gaulle	2
HLN	596		Geen cruciale top meer... toch niet dit jaar	4
HLN	597		Kroatië 28ste lid van EU	4
HLN	598		Britten zeggen 'No thanks' tegen redding euro	5
HLN	599		Markten geven EU-leiders voordeel van de twijfel	47
HLN	600		Europa toont zich kritisch over Arco-regeling	47
HLN	601	13/12/11	Domeinnaam sex.eu na 5 jaar toegekend	11
HLN	602		We wachten met wintervakantie maar boeken...	11
HLN	603		Beleggers zijn vertrouwen alweer kwijt	45
HLN	604		Ratingbureaus laken EU-akkoord	45
HLN	605	14/12/11	Europa in shock	8
HLN	606		450 Belgische soldaten naar Europese Battle Group	12
HLN	607		Geen verplichte jaarrekening meer voor KMO's	44
HLN	608		Deutsche Börse en NYSE doen nieuwe toegeving	44
HLN	609		Brusselse beurs blijft nipt uit het rood	44
HLN	610		Europees noodfonds haalt 2 miljard op	45
HLN	611		Merkel praat euro omlaag	45
HLN	612	15/12/11	Europese kritiek op overwinning Kabila	15
HLN	613		Bpost anticipeert op terugbetaling staatssteun	44
HLN	614		Fed ontnemt beleggers alle zin in aandelen	44
HLN	615		Euro zakt door grens van 1,30 dollar	44
HLN	616		Koopjes op de markt	44
HLN	617	16/12/11	België heeft hoogste aantal jonge verkeersdoden	10
HLN	618		Belgische luchtkwaliteit in 20 jaar fel verbeterd	12
HLN	619		Sociale zekerheid duurder in België dan Europees...	12
HLN	620		Van Rompuy wil extra EU-top begin 2012	41
HLN	621		Banken hebben (even) vleugels	41
HLN	622		Crisis escaleert	41
HLN	623		Morgan Stanley	42
HLN	624	17/12/11	Europa schorst staatssteun Arco-groep op	1
HLN	625		Europees pedonetwerk opgerold: ook Belg...	23
HLN	626		Dexia duwt Bel20 boven 2000 punten	46

De Volkskrant

DV	627	17/10/11	Verhagen: controle op economie elk EU-land	1
DV	628		G20 verdeeld over bedstrijding van eurocrisis	17
DV	629		Na waterpistool zoekt eurozone naar bazooka	17
DV	630		Een nieuw verdrag voor een Europa met lef	21
DV	631		Wij kiezen voor het Europa van de plichten	23
DV	632	18/10/11	Referendum tegen massa-integratie	15
DV	633		Duitsland tempert verwachtingen top	22

DV	634		De eurocrisis op Twitter: wie zijn het volgen waard?	22
DV	635		EU-steun is slechts een meevallertje	24
DV	636		Zes vragen over landbouwsubsidie Europese Unie	25
DV	637		Negatieve stemming na waarschuwendende woorden...	26
DV	638	19/10/11	Brussel zegt afspraak met Oekraïne af	15
DV	639		Boetes voor Nederland om melkquota	25
DV	640	20/10/11	Bruni bevalt van dochter, Sarkozy in Frankfurt	1
DV	641		Voedselbanken EU in gevaar	3
DV	642		Zonder het resto zat ik in de caca	3
DV	643		Menselijke embryo's worden beter beschermd	12
DV	644		Patstelling Merkel en Sarkozy	21
DV	645		50 Miljard voor wegen, internet en energie	22
DV	646		Banken verdacht van manipuleren rente	22
DV	647		Europa heeft weer een dagje hoop, Amerika...	26
DV	648		Tot nader orde is er geen reden tot paniek	28
DV	649		Schengen deugt maar de criteria zijn fout	30
DV	650	21/10/11	Tweespalt eurocrisis noopt tot extra top	10
DV	651		Snoeihard op de afgrond af	10
DV	652		Europa vreest uitstel top, Amerikanen hebben...	26
DV	653		Een nieuwe Pieter Lieftinck, dat is wat Europa...	28
DV	654	22/10/11	Merkel beveelt en de makke schapen buigen	3
DV	655		Cruciale top over redding euro	3
DV	656		Wetenschappers boos om uitspraak EU-Hof...	12
DV	657		Wij hebben de sleutel van de eurotop in handen	25
DV	658		Beleggers zijn vol vertrouwen over goede afloop...	28
DV	659		Te veel Europese tongen	30
DV	660		Bazooka	30
DV	661		Eurocrisis vraagt om politiek antwoord	31
DV	662		Europa is een ambtenaar	31
DV	663		Desinteresse	V2
DV	664		Verraden door Europa	V3
DV	665		Europa kan de Sovjet-Unie achterna	V4
DV	666	24/10/11	Euroleiders bijna eens over redding euro	1
DV	667		AAA	2
DV	668		Nog veel meer geld nodig voor Grieken	4
DV	669		Eurolanden in cijfers	4
DV	670		Tweeënhalve dag om euro te redden	4
DV	671		Debatteren zonder gespreksstof	6
DV	672		Anti-EU-sentiment bij conservatieven last voor...	22
DV	673	25/10/11	Dreiging	2
DV	674		De te nemen hordes voor de big bazooka	7
DV	675		Kijvende leiders	7
DV	676		Berlusconi: we gaan vergaand bezuinigen	7
DV	677		Cameron: macht uit Brussel terughalen	13
DV	678		EU-landen weten zelf wat goed voor hen is	28
DV	679		Ander commentaar	28

DV	680	26/10/11	D-Day in Europa: als Rome brandt, brandt iedereen	1
DV	681		Wat als het niet lukt?	4
DV	682		Algemene politieke beschouwingen Eerste Kamer	9
DV	683		Bleker immuun voor EU-kritiek op milieubeleid	11
DV	684		Is de weg naar de superstaat ingeslagen?	21
DV	685		EU-regels tegen corruptie en belastingontduiking	25
DV	686		Dow 200 punten onderuit vanwege onzekerheid...	26
DV	687		Blufpoker van de PvdA	28
DV	688		Euro dwingt Grieken tot Colijn-scenario	29
DV	689	27/10/11	Weifelende in plaats van krachtdadige eurotop	1
DV	690		Geen problemen Nederlandse banken	1
DV	691		ECB blijft obligaties van zwakke landen opkopen	2
DV	692		Crisis in Europa leidt tot chaos in politiek landschap...	3
DV	693		Beleggers wachten met armen over elkaar op witte...	26
DV	694		Een overval op klaarlichte dag	31
DV	695		Schadevergoeding	31
DV	696	28/10/11	Misplaatst optimisme in Brussel	1
DV	697		Opluchting na nacht van Brussel	3
DV	698		Op het nippertje	4
DV	699		Waarom Rutte plots fan is van Europa	7
DV	700		Archetype: dwarsverbanden tussen kunst en...	17
DV	701		Feestvreugde over 'het' akkoord en dan komen de...	26
DV	702		Eurocrisis is niet voorbij	28
DV	703		Ander commentaar	28
DV	704	29/10/11	Italië zakt voor eerste grote test	1
DV	705		Europa, de troste viervoeter	21
DV	706		Breuklijnen en verzet in Italië	22
DV	707		Geen snel akkoord met China verwacht	24
DV	708		Taaie onderhandelaars die geen haast hebben	24
DV	709		Duits hoogerechtshof dwarsboomt Merkel	25
DV	710		Banken die spekken, zullen minder uitlenen	25
DV	711		Euforie over succes Europese top smet weg door...	26
DV	712		Verliezen oliefonds door eurocrisis	27
DV	713		Wat betekent Europa voor u?	V4
DV	714		Gaat Europa uiteenvallen of groeien?	V8
DV	715	31/10/11	Liever Chinees	2
DV	716		EU-fonds kwetsbaar voor tegenvallers	6
DV	717		PvdA-econoom: stem tegen euro-akkoord	7
DV	718		EU smeekt G20 om hulp	7
DV	719		Ander commentaar	20
DV	720		Het democratisch tekort	20
DV	721		Als de brand in huis Europa is geblust	21
DV	722	2/11/11	EU-akkoord wankelt door Papandreou	1
DV	723		Papandreou poogt vooral tijd te rekken	2
DV	724		Kamer onthoudt goedkeuring euro-akkoord	3
DV	725		Is een referendum over Europa noodlottig?	25

DV	726		Beurzen wereldwijd diep in het rood door actie...	26
DV	727		Griekse manoeuvres	28
DV	728		Kritiek op eurotop in Brussel is onterecht	28
DV	729		Ander Commentaar	28
DV	730	3/11/11	EU zet Griekse noodhulp in de wacht	1
DV	731		Wat de Grieken doen, is helemaal niet gek	4
DV	732		Extra mini-top met Zapatero en Berlusconi	4
DV	733		Papandreou's list: een goede zet of niet?	5
DV	734		Griek laks met vluchtelingen	7
DV	735		Ambitieuus, gedreven en energiek	23
DV	736	4/11/11	Grieks referendum afgeblazen	1
DV	737		De premier en het referendum: meesterzet of...	2
DV	738		Als de euro ontploft, ontploft Europa	3
DV	739		ECB verlaagt onverwachts belangrijkste rentetarief	5
DV	740		Debuut van Draghi als ECB-orakel	5
DV	741		Rusland wordt eindelijk WTO-lid	24
DV	742		Beleggers opgelucht na bericht dat Grieks...	26
DV	743		Grieks bochtenwerk	28
DV	744		Geacte redactie	31
DV	745		En de goden stuurden Evangelos	31
DV	746	5/11/11	Italië is op eigen verzoek onder toezicht IMF gesteld	1
DV	747		Het is de politieke crisis, stomkop!	18
DV	748		G20 komt door eurocrisis tot weinig concreets	21
DV	749		Referendum betekent niet automatisch nee	24
DV	750		Democraat of technocraat: wie redt de euro?	24
DV	751		Lagere afzet voor mkb-metaal	27
DV	752		Griekse onzekerheid drukken beurzen, vooral...	28
DV	753		Bijstand voor Berlusconi	30
DV	754		Ommekeer in de eurocrisis	30
DV	755		De EU lijkt meer op de USSR dan de bestuurders...	32
DV	756		Eendracht	34
DV	757		Metaforen	35
DV	758	7/11/11	Wij praten bezorgde mensen niet naar de mond	9
DV	759		Duitsland verlaagt belastingen voor groei	18
DV	760		De weg naar een duurzaam Europa is nog lang en...	18
DV	761		Ander commentaar	20
DV	762		Toenadering tot China mag Taiwan niet schaden	21
DV	763		Europa valt nog in de smaak bij Chinezen zolang het...	26
DV	764	8/11/11	Enquête	2
DV	765		Ministers EU eisen garanties op papier	5
DV	766		Griekse Kennedy en toch een outsider	5
DV	767		Technocraat en gerespecteerde econoom met...	5
DV	768		Griekse coalitie is niet meer dan tijdelijk lapmiddel	5
DV	769		BRICS: steun euro in ruil voor invloed	7
DV	770		Regering-Berlusconi zwaar in het nauw	7
DV	771		Camerons bemoeienis met Europa wekt irritatie in...	14

DV	772		Welke leider zou eigenlijk moeten opstappen	21
DV	773		Alom nervositeit vanwege verwachte politieke...	26
DV	774	9/11/11	Italië is te groot voor Europees noodfonds	4
DV	775		Griekse ministers maken weg vrij voor een interim...	5
DV	776		Europa laat het gas stromen	23
DV	777		Beurzen	26
DV	778	10/11/11	Supercommissaris voor financiële discipline	6
DV	779		Brief van de EU aan Italië: 68 vragen	6
DV	780		Italië	6
DV	781		Wat heeft Italië allemaal in de aanbieding	21
DV	782		Zelfs General Motors wordt geraakt door de...	26
DV	783	12/11/11	Europa tussen afbraak en doorbraak	2
DV	784		Syrië kan olieconcerns niet betalen	15
DV	785		Creatief met hypotheekschuld	21
DV	786		Als ook Frankrijk het loodje legt	23
DV	787		De ECB blijft niet helpen	23
DV	788		We weten dat het goed komt, maar niet wanneer	24
DV	789		Niet Brussel, maar Den Haag wilde die grens	27
DV	790		Brussel als huurbaas	30
DV	791		Herstel Italië vraagt offer	30
DV	792		Doe nou maar wat Berlijn wil	V3
DV	793	De kring rondom De jager	V3	
DV	794	14/11/11	Steun ECB aan Italië is niet onbeperkt	1
DV	795		Griekenland slecht van start	4
DV	796		Geen last hebben van natuur staat centraal	11
DV	797		Maatregelen Berlusconi waren goed, maar hij holde...	20
DV	798	15/11/11	Brits bureau doet onderzoek gulden	3
DV	799		Zes cruciale Europese problemen	4
DV	800		Nieuwe leiders hebben volk nodig	6
DV	801		Toenemende druk op België om strengere...	6
DV	802		EU-steun voedselbanken over twee jaar afgeschaft	17
DV	803		Migranten hebben recht op gezinsleven	28
DV	804	De Malmström-richtlijn	28	
DV	805	De onbetaalbare gulden	31	
DV	806	16/11/11	Rutte voelt zich thuis in London en citeert gretig...	8
DV	807		Grensbewaking met mobiele camera's	15
DV	808		Moeten economen in deze crisis doemdenken?	21
DV	809		Nervositeit kenmerkt beurzen in Europa	26
DV	810		De Malmström-richtlijn	28
DV	811		Draghi-norm	28
DV	812		Zuid-Europa moet zijn ziel inleveren	28
DV	813		Stop met al die zinloze bezigheidstherapietjes	29
DV	814	17/11/11	Barroso vreest voor einde van de euro	1
DV	815		Barosso vreest openlijk voor einde euro	7
DV	816		Meer migranten na Arabische Lente	16
DV	817		Verdachten hebben recht op vertaling	16

DV	818		Dit jaar al bijna 200 duizend banen gesneuveld in...	26
DV	819		Geen. Eerste zin: 'Het is een versie van Europese...'	28
DV	820		Geen. Eerste zin: 'Eerst zou het een partijdag over...'	28
DV	821		Laten we ons bij Duitsland aansluiten	31
DV	822	18/11/11	Spanje moet record-hoge rente betalen op lening	5
DV	823		PVV'er Fritsma: Europese Commissie werkt...	7
DV	824		Eurolanden strepen onderlinge schulden tegen...	22
DV	825		The Matheo Solution: een wisselkoers in de euro...	22
DV	826		Merkels Robin Hood Tax zal bij Cameron geen kans...	23
DV	827		Niet bezuinigen in het zuiden, Duitsland moet...	23
DV	828		Opkomende landen moeten via het IMF bijspringen	23
DV	829		Landbouwsubsidies kunnen veel lager	25
DV	830		Hoge Spaanse rente drukt beurzen	26
DV	831	19/11/11	Geweldig als dichter, gezakt voor inburgering	13
DV	832		EU wil kustwacht van Somalië gaan opleiden	19
DV	833		Noodfonds ook onder vuur van financiële markten	22
DV	834		Akkoord over sobere EU-begroting voor 2012	27
DV	835		Europese indices naar laagste peil in zes weken;...	28
DV	836		Fiscale proefballon	30
DV	837		Waarom zijn we zo bang voor einde euro?	32
DV	838		In 2029 krijgt Izmir een nieuwe burgemeester	V2
DV	839	21/11/11	Het sociale systeem in Europa heeft mensen lui...	8
DV	840		Economen roepen Rutte op tot actie	18
DV	841		Europese Commissie wil euroblok in IMF	18
DV	842		Wees nu eens eerlijk over soevereiniteitsoverdacht	20
DV	843	22/11/11	Zondaars in eurozone verliezen EU-subsidies	1
DV	844		Een overlever met het mes op de keel	14
DV	845		Er is geen fantsoenlijke munt meer op de wereld	22
DV	846		Iets meer inflatie zou EU wel varen	29
DV	847	23/11/11	Adempauze voor beurshandelaren duurde nog...	26
DV	848		Nederland beter af met EU-diplomatie	28
DV	849		Ander commentaar	28
DV	850	24/11/11	Zonder Duitse discipline in Europa blijft Merkels...	4
DV	851		Zelfs Duitsland raakt obligaties niet meer kwijt	5
DV	852		Al vijf dagen achtereen verliezen omdat er maar...	26
DV	853		De EU zal veranderen of eerloos verdwijnen	28
DV	854	25/11/11	Doem	2
DV	855		Merkel: grotere rol ECB is onbespreekbaar	5
DV	856		Nederlanders zijn niet de lomperen van EU	5
DV	857		Terwijl politici steggelen over crisis staan beleggers...	24
DV	858		Goed idee voor later	26
DV	859		Ander commentaar	26
DV	860	26/11/11	Noodfonds EU krijgt geen oorlogskas van 1.000 mld	2
DV	861		Belgische burgers stappen volop in staatsobligaties	2
DV	862		Euro-obligaties en de volgorde der dingen	21
DV	863		Alleen nog oog voor slecht nieuws	21

DV	864		Duitsland mist visie, Frankrijk geld	24
DV	865		Ierland, onvrijwillig rolmodel	25
DV	866		Eindelijk nog eens wat winsten te noteren na...	28
DV	867		Ander commentaar	30
DV	868		Wil je een zakdoekje?	31
DV	869	28/11/11	Eindelijk regeerakkoord in België	1
DV	870		Terug naar Venus graag	23
DV	871	29/11/11	Duits-Frans plan geeft beurzen hoop	4
DV	872		Directeur Griekse statistiek verdacht	4
DV	873		Hulp van IMF zal niet per se sneller zijn	5
DV	874		Thuis bij de man met de macht	8
DV	875		Obama wil helderheid over zieke eurozone	9
DV	876		Wanneer wordt het volk weer redeloos?	21
DV	877		Google: uitsluitel nodig over Motorola	22
DV	878		Plotseling heerst op alle beurzen een vrijwel...	26
DV	879		Duitsland aan zet	28
DV	880		Alleen een enorme defaitist denkt dat het Westen...	29
DV	881		In je eentje houd je de opwarming niet tegen	31
DV	882	30/11/11	Mark waagt zich niet aan 'Barack'	3
DV	883		Alleen Duitsland kan euro redden	7
DV	884		Voortbestaan euro onzekerder dan ooit	9
DV	885		De Jager een tikje optimistischer	21
DV	886		Italië moet opnieuw recordrentes bieden om...	26
DV	887		Griekse exportproducten	28
DV	888	1/12/11	Duitsland kwaad over grenscamera's	11
DV	889		Polen wil ondanks oorlogstrauma nu een sterk...	17
DV	890		IMF-route biedt Berlijn en Parijs uitkomst, maar de...	22
DV	891		Eurocrisis kan tot oorlog leiden	22
DV	892		China stimuleert krediet	23
DV	893		Kamer steunt grotere rol IMF bij eurocrisis	23
DV	894		Euro verloren, rampspoed geboren	29
DV	895		2/12/11	Sarkozy pleit voor nieuw EU-verdrag
DV	896	EU: nieuwe sancties Iran en plan voor olieboycot		16
DV	897	De geldpers is nodig om de crisis op te lossen		24
DV	898	Beurzen nemen gas terug na euforie over ingrijpen...		28
DV	899	Uitwijkplaatsen voor de happy few		29
DV	900	3/12/11	Opeens is de kloof tussen Berlijn en Parijs weer...	4
DV	901		Duitsland en Frankrijk botsen over EU-discipline	5
DV	902		Crisis mede gevolg van fouten bij constructie van...	5
DV	903		We zijn heel trots en heel koppig	17
DV	904		Europa gaat niet plots het licht zien	18
DV	905		Shell staakt werk in Syrië op bevel EU	21
DV	906		Centrale bank bepaalt het tijdstop	21
DV	907		Europa zit gevangen in een trilemma	27
DV	908		Hoe de euro kapseisde	30
DV	909		...en nog niet is gereed	30

DV	910		De Europese Unie geeft een signaal af aan Iran	V2
DV	911		Een vergiftigde vrucht	V3
DV	912		Telkens overwon het 'mechanisme van Brussel'	V4
DV	913		We kunnen prima tegen een kwakkel-economie	W2
DV	914	5/12/11	Geldsector is gebaat bij een permanente crisis	20
DV	915		Ander commentaar	20
DV	916		Met euro-obligaties gaat Titanic sneller ten onder	21
DV	917	6/12/11	Verlies triple-A dreigt zelfs voor sterkste eurolanden	2
DV	918		Frankrijk eens met Duitsland: EU-verdrag wijzigen	4
DV	919		Duitsers niet zo blij met nieuwe macht	4
DV	920		Fransen vrezen soevereiniteit te verliezen	4
DV	921		Standard & Poor's bederft opgeruimd aangevangen...	26
DV	922		Waarom China niet in noodfonds stapt	28
DV	923		Straf de beulen van het Iraanse volk	29
DV	924		Er was wel degelijk debat over de euro	30
DV	925	7/12/11	Baas	2
DV	926		EU-president eist eurodiscipline	21
DV	927		Beleggers kunnen geen richting kiezen na...	26
DV	928		Europa's eerste violist	28
DV	929	8/12/11	PvdA: verkiezingen bij meer macht EU	2
DV	930		Leiders oneens over weg naar redding euro	3
DV	931		Hopeloos? Een berg oplossingen om twee...	3
DV	932		Wat vraagt dat van de politiek?	5
DV	933		PVV'er keer terug in parlement EU	10
DV	934		Vrije pers in Macedonië? Haha!	17
DV	935		Kroes stelt zich boven de wet van Nederlandse...	22
DV	936		Berlijns pessimisme laat handelsdag toch weer in...	26
DV	937	9/12/11	Democraat Ronald	2
DV	938		Unilever geeft eigen kartel aan in Frankrijk	6
DV	939		SNS: Bank zakt toch voor Europese kapitaaltest...	7
DV	940		Strikte begrotingsdiscipline voor alle landen eurozone	8
DV	941		Cameron zit met een probleem: de euro is goed voor...	9
DV	942		Rutte probeert iedereen te vriend te houden	9
DV	943		ECB schiet royaal te hulp	21
DV	944		Zuinige ECB-president Mario Draghi boort hoop...	26
DV	945		Schot voor de boeg	28
DV	946	10/12/11	EU-plan kost Nederland 14 miljard	1
DV	947		Te weinig om de euro te redden, te veel om 'm te...	4
DV	948		Vier hoogleraren: is het een goed akkoord?	4
DV	949		Oppositie zeer kritisch over akkoord in Brussel	5
DV	950		Even lijkt het of Thatcher spreekt	5
DV	951		In Kroatië ruikt het overal naar corruptie	18
DV	952		De Britten flikken het vasteland een kunstje	21
DV	953		VS willen sancties vanwege Airbus	27
DV	954		Beurzen omhoog na eurotop, maar handelaars...	28
DV	955		Verkiezingseis PvdA zal als een boemerang naar...	30

DV	956		Britten aan de zijlijn	30
DV	957		Europees stapje vooruit	30
DV	958		Dure democratie	31
DV	959		Iedereen had de ramp kunnen zien aankomen	V2
DV	960		Waarom de Europese Unie niet uit elkaar zal vallen	V6
DV	961	12/12/11	Liberalen woedend op Cameron	1
DV	962		Best wel klein	2
DV	963		Hoe 'splendid' is het nieuwe isolement van de Britten?	4
DV	964		Schauble: afspraken gaan crisis oplossen	4
DV	965		Mijden risico's door banken gevaarlijk	4
DV	966		Groter noodfonds verhuult problemen	4
DV	967		VVD pro-Europa, dus wint gaat naar PVV	5
DV	968		Weer wordt Europa de rug toegekeerd	5
DV	969		VS dreigen EU met sancties	18
DV	970		Ander commentaar	20
DV	971		Een bazooka tegen het electortaat	23
DV	972	13/12/11	Identiteit	1
DV	973		Mijn eisen waren bescheiden	4
DV	974		Kroes haalt omstrede Guttenberg naar Europa	14
DV	975		Enthousiasme over eurotop verdwenen, banken...	26
DV	976		Londen lijkt meer op Dubai dan op Berlijn	28
DV	977		Ander commentaar	28
DV	978		Europese zelfknechting	31
DV	979		14/12/11	President: koop geen Nederlandse producten
DV	980	Huurdiplomaat voor stemlozen		16
DV	981	Polen heeft opgehouden een Europees...		17
DV	982	Overname Motorola: eerst meer informatie		24
DV	983	Veem belangstelling voor obligaties EFSF		25
DV	984	Gemend beeld in Europa, Wall Street in de min na...		26
DV	985	15/12/11	Mobiele bendes Oost-Europa massaal richting westen	1
DV	986		Cameron scoort met veto bij Britse kiezers	13
DV	987		Corruptie kost EU-lidstaten jaarlijks 120 miljard euro	14
DV	988		Euro zakt onder 1,30 dollar, beurzen lijden forse...	21
DV	989		Uitblijvende steun en dalende euro maken beleggers..	26
DV	990	16/12/11	Weelde	2
DV	991		Bleker wilde Brusselse boetes doorschuiven	9
DV	992		Marokko boos op EU	16
DV	993		Archetype	17
DV	994		Kamer steunt zwak europakket	21
DV	995		Groei vertraagt	23
DV	996	17/12/11	Nederland maakt Polen en Roemenië woedend	6
DV	997		De eurocrisis maakt niet alles vloeibaar	18
DV	998		Noodfonds Europa bevat 600 miljard	27
DV	999		Ruzie over status van centrale bank	27
DV	1000		Optimisme over Amerika's economie wedijvert met...	30

<i>De Telegraaf</i>				
DT	1001	17/10/11	Griekse afschrijving hoger	13
DT	1002		APF hoopt op duwtje	13
DT	1003	18/10/11	Hobbyhok	13
DT	1004		Week van waarheid aan stakende Griek voorbij	22
DT	1005		Duurzaamheid via het buitenland	23
DT	1006		AEX weer onder 300	24
DT	1007		Nederland heeft veiligste pc's	24
DT	1008	19/10/11	Snoepreisje Griekenland	1
DT	1009		Er is gegokt dat Europa de risico's wel zou afdekken	6
DT	1010		Fransen in mangel om eurotop te laten slagen	19
DT	1011		Short selling aan banden	19
DT	1012		EU te weinig innovatief	21
DT	1013	20/10/11	Worden wij als zo naïef beschouwd?	6
DT	1014		Bulgaarse stem voor een prikke	13
DT	1015		Thijs en Natalia als eerste de lucht in	13
DT	1016		EU-kartelpolitie speurt naar Euribor-afspraken	28
DT	1017		Totaalpakket op euro te redden nog ver weg	29
DT	1018		Hoop stuwt Damrak	30
DT	1019	21/10/11	Visco nieuwe gouverneur Italiaanse bank	23
DT	1020		Frans-Duits treintje dreigt te ontsporen	25
DT	1021		Brussel wil muilkorf kredietbeoordelaars	26
DT	1022		Brussel wil strikter toezicht op troebele financiële...	26
DT	1023		AEX in ban eurotop	26
DT	1024		New York gespannen	26
DT	1025	22/10/11	Groen licht voor lening Griekenland	1
DT	1026		Eurotop	3
DT	1027		EU-ambtenaren zijn rupsjes-nooit-genoeg	3
DT	1028		Vies landje	7
DT	1029		Duitsers en Fransen zetten hak in zand	23
DT	1030		Griekenland is bodemloos gat	23
DT	1031		Rivaliteit	23
DT	1032		Griekse veerstaking treft wegtransport	23
DT	1033		EU: Rusland WTO-klaar	23
DT	1034		Beurs hard omhoog	27
DT	1035		Beurzen VS maken spurt	27
DT	1036		Brusselse normen	R14
DT	1037	24/10/11	Succesje bij crisis	1
DT	1038		Meer vet op botten banken	15
DT	1039		Nederland kan strenge eis aan	15
DT	1040		Van Rompuy is nu ook Mister Euro	15
DT	1041	25/10/11	Zalm getipt als eurowaakhond	1
DT	1042		Brussel wijst polderplan af	1
DT	1043		Te weinig en vooral te laat	6
DT	1044		Merkel moet alles uit de kast halen in Bondsdag	23
DT	1045		Vetes laaien op tussen regeringsleiders EU	23

DT	1046		Hoog tijd	23
DT	1047		Goede start Damrak	24
DT	1048		Positieve sfeer op de beurzen	24
DT	1049	26/10/11	Laatste kans Europa	1
DT	1050		Cameron tussen twee vuren	1
DT	1051		Dan Haag wil politieschool	1
DT	1052		Bemoeien	3
DT	1053		Kabinet: nu grote stappen	7
DT	1054		Burger draait op voor eurocrisis	7
DT	1055		Polderplan verliest draagvlak	9
DT	1056		Nobelprijswinnaar voorziet einde euro	22
DT	1057		Schatrijk Noorwegen kan Grieken in eentje redden	22
DT	1058		Berlusconi met vaag plan naar Brussel	23
DT	1059		Verzekeraars in het rood	23
DT	1060		Europa wil lotgenoten bij verdeling van pijn	23
DT	1061		Eén voor twaalf	23
DT	1062		Beleggers nevens	25
DT	1063		Beurzen VS in mineur	25
DT	1064		Kort financieel	25
DT	1065	27/10/11	Eurotop treuzelt	1
DT	1066		Eurobruggen tijdens crisis	3
DT	1067		Laten we een keer onze poot stijf houden	6
DT	1068		Ezelsburggen	11
DT	1069		Iedereen is Silvio beu	13
DT	1070		Details nieuw noodfonds pas eind november klaar	29
DT	1071		Berlusconi belooft top harde ingrepen	29
DT	1072		China geeft geld in ruil voor macht in IMF	29
DT	1073		Parlement wil 5% meer	29
DT	1074		Voorzichtigheid troef	31
DT	1075		EU-top brengt belegger hoop	31
DT	1076	28/10/11	Operatie	2
DT	1077		Akkoord	3
DT	1078		Scepsis over euo	6
DT	1079		Opluchting en scepsis om perfecte eurodeal	23
DT	1080		Merkozy hakt banken in de pan	23
DT	1081		Papandreou: Griekenland boekt succes	23
DT	1082		Chinezen komen!	23
DT	1083		Vitaal Europa ook goede voor Moskou en Peking	25
DT	1084		Europa polst animo China	25
DT	1085		Rode draak stort niet zomaar in eurofonds	25
DT	1086		Beuzen blij met akkoord	26
DT	1087	29/10/11	Winstpunt van Europa: vrij reizen	13
DT	1088		Vakantienormen	13
DT	1089		Biljoen	23
DT	1090		Griekse groeitijger moet uit kooi worden bevrijd	23
DT	1091		Boer op voor Chinees geld	23

DT	1092		Deutsche bank moet gat dichten	24
DT	1093		Berlusconi in maag met Bini Smaghi	25
DT	1094		Betonnen Breton zwaait af	25
DT	1095		De nieuwe ECB-toren: doorzichtig of van ivoor	25
DT	1096		AEX doet stap terug	29
DT	1097		Beurzen doen het rustig aan	29
DT	1098	31/10/11	Draghi softer dan Trichet	15
DT	1099	2/11/11	Grieks bedrog tergt Europa	1
DT	1100		Chaos	3
DT	1101		Niks hosanna, wat rest is een grote berg ellende	6
DT	1102		Berlusconi maakt haast	19
DT	1103		Schokgolf door Europa om Grieks referendum	19
DT	1104		Hoog spel	19
DT	1105		Draghi meteen voor de leeuwen gegooid	19
DT	1106		Papandreou treft AEX	22
DT	1107	3/11/11	Geldkraan dicht voor Grieken	1
DT	1108		Borssele slaagt, Zweden lijkt nucleair zorgenkind	28
DT	1109		Voorlopig geen rust voor pensioenfondsen	29
DT	1110		Chinees geld naar Parijs	30
DT	1111		Rabobank haalt twee miljard op	30
DT	1112	4/11/11	Papandreou haalt bakzeil	1
DT	1113		Gevolgen	3
DT	1114		Papandreou zoekt steun in alle hoeken	23
DT	1115		Papandreou stapt op in ruil steun hulppakket	23
DT	1116		Afblazen referendum geeft beurzen moed	23
DT	1117		Soros: Griekse banken redden	23
DT	1118		Supermario verrast meteen met rentestap	25
DT	1119		Sterke opmars AEX	26
DT	1120		Winst beurzen bij diepe crisis	26
DT	1121	5/11/11	Griekse revolte tegen noodplan	1
DT	1122		Papandreou mag blijven	1
DT	1123		Papandreou maakt plaats	1
DT	1124		Laat ons met rust	5
DT	1125		Zee	7
DT	1126		Geen einde aan tragedie euro	9
DT	1127		Referendum	23
DT	1128		Collectebus voor de eurozone blijft leeg	23
DT	1129		AEX zet stap terug	29
DT	1130		Beleggers in de piepzak	29
DT	1131		Brussel versus Samsung	29
DT	1132	7/11/11	EU kan alleen groeien	7
DT	1133		Investeren in energie-infra	13
DT	1134		Ondernemers temmen crisis	13
DT	1135		Grieken buigen voor EU	13
DT	1136	8/11/11	Berlusconi onder vuur	1
DT	1137		Chinopa	6

DT	1138		PvdA blaft maar weigert te bijten	9
DT	1139		Geldkraan blijft nog dicht	21
DT	1140		Speculanten richten hun pijlen op Italië	21
DT	1141		EU onderzoekt grotere rol EIB	23
DT	1142		Italië drukt damrak	24
DT	1143		Kort financieel	24
DT	1144	9/11/11	Nieuwe regering	1
DT	1145		Berlusconi vertrekt	1
DT	1146		Berlusconi	3
DT	1147		Onzin over Europa	6
DT	1148		Keerpunt eurocrisis door opruimbeurt	21
DT	1149		Rating banken Cyprus omlaag	21
DT	1150		Gas uit Rusland zonder omweg in West-Europa	22
DT	1151		Dakram hoopt weer	24
DT	1152	10/11/11	Eurogevaar nu uit Italië	1
DT	1153		Rosenthal: Druk op Iran opvoeren	9
DT	1154		Roep om hardere sancties	13
DT	1155		Plucheklever Berlusconi brengt Italië aan afgrond	29
DT	1156		Hervormingen moeten zaterdag door parlement	29
DT	1157		Vele Nederlandse miljarden in laars	29
DT	1158		New York huiverig	33
DT	1159		Dakram fors omlaag	33
DT	1160	12/11/11	Gulden	3
DT	1161		Een droom die een nachtmerrie werd	7
DT	1162		Geopolitieke catastrofe	9
DT	1163		Westerse jihadi's te slap	11
DT	1164		Het hoofd boven water	13
DT	1165		Italië pakt door met bezuinigingspakket	23
DT	1166		Angst bij noodfonds	23
DT	1167		Poetin: ECB moet ingrijpen	23
DT	1168		Schulden verlagen	23
DT	1169		Kroes: vrouwen moeten meepraten en doordouwen	24
DT	1170		Brussel kapittelt S&P	24
DT	1171		Stemming in VS aarzelend	29
DT	1172	14/11/11	Italië vertrouwt op Super Mario	1
DT	1173		Super Mario: dé man die Italië nodig heeft	7
DT	1174	15/11/11	Europa	3
DT	1175		PVV-onderzoekers pleiten voor neuro	3
DT	1176		Eurojust wil toch praten	9
DT	1177		Ergernis over slakkengang Di Rupo	11
DT	1178		CPB: Slecht beleid én hoge kredieten aan wortel crisis	25
DT	1179		Rente in Italië klimt ook na komst Super Mario	25
DT	1180		Banken moeten meer afboeken	25
DT	1181		Luchtvaart in Europa aan verliezende hand	27
DT	1182		Vrees voor recessie	28
DT	1183		Flinke terugval AEX	28

DT	1184	16/11/11	Sprinkhanen	3
DT	1185		Ik voel me nog steeds nul procent Europeaan	6
DT	1186		Eens spreekt heel Europa Duits	11
DT	1187		Chine heeft zijn eigen Griekenland en Italië	20
DT	1188		Erin of eruit	21
DT	1189		Zonnecellenpark Afrika groeit	21
DT	1190		Eurocrisis rukt op naar het noorden	21
DT	1191		Philips heeft veel baat gehad van komst euro	21
DT	1192		VS-beurzen licht hoger	22
DT	1193		AEX slikt bittere pil	22
DT	1194	17/11/11	Econosport	2
DT	1195		Populisme troef	6
DT	1196		Architect komt met alternatief Eurojust	11
DT	1197		Treuzelend België bang voor snelle speculanten	29
DT	1198		Laatste strohalm	29
DT	1199		Barroso trapt tegen Duits zere been met eurobonds	29
DT	1200		Britten hebben tabak van as Parijs-Berlijn	31
DT	1201		Fitch maakt belegger bang	33
DT	1202	18/11/11	Nieuwe veilige zoetstof	19
DT	1203		ECB en IMF zoeken uitweg uit eurocrisis	21
DT	1204		Beurs in ban van schulden	26
DT	1205	19/11/11	Europersen staan klaar	1
DT	1206		Het wordt allemaal nog veel erger	9
DT	1207		Hoe maak je gratis geld	25
DT	1208		Geldpers ECB laatste redmiddel voor euro	25
DT	1209		Noodkreet in Cyprus	25
DT	1210		Akkoord EU-budget	25
DT	1211		Getouwtrek rond EU-budget	25
DT	1212		Alleen IMF kan munt uit gevarenzone halen	25
DT	1213		De Jager: geen schrik	25
DT	1214		Italië heeft antwoord op de crisis al in huis	28
DT	1215		Roep om Europese arbeidsvoorwaarden	28
DT	1216		Telecomreus snijdt extra	28
DT	1217		Damrak in ban crisis	31
DT	1218	21/11/11	Voorstel voor euroblok IMF	17
DT	1219		Economen manen Rutte tot snelle Europese actie	17
DT	1220	22/11/11	Laat de EU daar ns naar kijken!	6
DT	1221		Grondwet blokkeert snelle start Rajoy	23
DT	1222		Beurs maagt slagzij	24
DT	1223		Financieel kort	24
DT	1224		EU-fonds mag bank zijn	24
DT	1225		Belegger ziet geen uitweg	24
DT	1226	23/11/11	Risikant vliegen in verre landen	9
DT	1227		EU-sancties tegen Iran	13
DT	1228		Sterke eurolanden zetten Griekse lening op scherp	21
DT	1229		Oude liefde	21

DT	1230		EU/IMF willen meer grip op eurozone	21
DT	1231	24/11/11	Duitsland in nood	1
DT	1232		Uitdijende eurocrisis bereikt nu ook Berlijn	29
DT	1233		Euro van voetstuk	29
DT	1234		Fed test bank op EU-stress	29
DT	1235		Juridische storm rond paraplu verergert	30
DT	1236		Weer tik voor AEX	31
DT	1237		Kort financieel	31
DT	1238		25/11/11	Grote drie laten crisis ongemoeid
DT	1239	Engeland vluchtoord		13
DT	1240	Brandblussers crisis blijven buiten bereik		25
DT	1241	Britten: scenario klaar voor eurocrash		25
DT	1242	Rabo gaat helft minder ophalen		25
DT	1243	Hyperinflatie het grote trauma van de Duitser		27
DT	1244	Energielabel vlot trekken door financiële prikkel		27
DT	1245	AEX opnieuw lager		28
DT	1246	26/11/11	Zalm wil waakhond begrotingen in EU	25
DT	1247		De Jager ziet rol voor IMF bij optuigen noodfonds EU	25
DT	1248		Hongaars truckgevaar	27
DT	1249		AEX eindigt op winst	31
DT	1250		Air France-KLM baart markt louter kopzorgen	31
DT	1251	28/11/11	Europa houdt adem in om rentes	1
DT	1252		Den Haag stelt teleur	6
DT	1253		Europese schuldencrisis bereikt een cruciale fase	17
DT	1254		Duitse topeconoom vreest ramp	17
DT	1255	29/11/11	Zorgvliet vreest nu politieeschool	9
DT	1256		Op tijd	9
DT	1257		Facebook aan banden	21
DT	1258		Hongarije alweer op rand van de afgrond	23
DT	1259		Krachtig herstel AEX	24
DT	1260		Beleggers VS goedgemutst	24
DT	1261		Witte Huis belooft Europa steun bij bestrijding crisis	24
DT	1262	30/11/11	Brussel opent aanval op grote accountants	21
DT	1263		Eurolanden verhogen slagkracht noodfonds	28
DT	1264		Koortsachtig gesleutel aan oplossen eurocrisis	28
DT	1265		Moody's zoomt in op garantielingen	28
DT	1266	1/12/11	Oplossing	3
DT	1267		Krijgsmachten Europa samen	9
DT	1268		Europa zint op wraak	13
DT	1269		Banen drogen snel op voor alle Europeanen	28
DT	1270		Nederland gespist op innovatiegeld EU	28
DT	1271		Centrale banken grijpen samen in op geldmarkten	30
DT	1272		Wall Street opgetogen	30
DT	1273	2/12/11	Hoop gloort voor euro	1
DT	1274		Mag ik even hard lachen?	2
DT	1275		Topklus voor Hartman	4

DT	1276		Het land van Gekke Henkie en Malle... (tweede deel)	6
DT	1277		Juiste poppetjes	25
DT	1278		ECB schuift op in rol van laatste redmiddel	25
DT	1279		Spanjaard uit ECB wippen	25
DT	1280		Draghi trekt geen volle zaal	25
DT	1281		Clash DNB en Europese Commissie over ING	27
DT	1282		Ieren slikken bittere pil weg met viagra en botox	27
DT	1283		Opmars AEX stukt	28
DT	1284	3/12/11	Redding	3
DT	1285		1969	5
DT	1286		Sarkozy klem door eurocrisis	11
DT	1287		De euro valt	13
DT	1288		Concurrentiekracht	25
DT	1289		Geboorte fiscale unie in eurozone op stapel	25
DT	1290		Run op korte lening ECB	25
DT	1291		Fiscus overspeelt hand met kansspelbelasting pokeren	26
DT	1292		Sociale onrust dreigt in België	26
DT	1293		Shell stopt met activiteiten in Syrië	27
DT	1294		Kort financieel	31
DT	1295		AEX weer boven 300	31
DT	1296	5/12/11	Mogelijke scenario's als top mislukt	17
DT	1297		Geithner zet EU onder druk	17
DT	1298	6/12/11	Brussel de baas	1
DT	1299		S&P waarschuwt Europa	27
DT	1300		Merkozy effent weg voor redding van euro	27
DT	1301		Ierse regering kondigt harde maatregelen aan	29
DT	1302		Beurzen VS hoopvol	30
DT	1303		AEX vol goede hoop	30
DT	1304	7/12/11	Financiële bazooka moet euro redden	1
DT	1305		Eurozorgen in Londen	4
DT	1306		Winkeliers zuchten onder plunderende roversbendes	7
DT	1307		Falende eurolanden gaan onder curatele	23
DT	1308		Oekraïne ziet in EK brug naar Europa	25
DT	1309		Ook Metallica bezorgd om de euro	25
DT	1310		Kort financieel	26
DT	1311		Klein verlies Damrak	26
DT	1312	8/12/11	Eurotop wordt uitputtingsslag	1
DT	1313		Genant	3
DT	1314		Kamer wil make-up geheel proefdiervrij	7
DT	1315		IATA: op oorlogspad	31
DT	1316		Standard	31
DT	1317		Duitsland zet druk op rest eurolanden	33
DT	1318		Britten steeds meer buitenbeentje in EU	33
DT	1319		Eurohoop smelt weg	35
DT	1320	9/12/11	Hoopt daagt op eurotop	1
DT	1321		Tweespalt bom onder de eurotop	1

DT	1322		Kleine truckers zijn Poolse rijder zat	3
DT	1323		Terroristengevangenis CIA ontdekt	13
DT	1324		Leiders Europa kijken smachtend naar IMF	25
DT	1325		Schone overhemden mee	25
DT	1326		SNS Bank gezakt na stress-update	25
DT	1327		Eurozorg Russen	25
DT	1328		ECB houdt poot stijf en legt bal in hoek politiek	25
DT	1329		Van Dale maakt crisisdictee	25
DT	1330		Octrooi: toptarief in EU, koopje in VS	25
DT	1331		Europese luchtvaart doelwit nieuwkomers	27
DT	1332		Woestijnstroom komt nu ook naar ons land	27
DT	1333		Zege Rotterdam in RDM-zaak	28
DT	1334		AEX weer onder 300	28
DT	1335		Beurzen fors in de min	28
DT	1336	10/12/11	De Britten doen niet mee. Nou en?	2
DT	1337		Invullen	3
DT	1338		Begrotingsdiscipline	25
DT	1339		Eurolanden leggen zich op pijnbank	25
DT	1340		Kans op Iers referendum	25
DT	1341		Toch nog twee snelheden	25
DT	1342		De Britten staan tot hun verbazing geïsoleerd	25
DT	1343		Knot: Burger ziet geld terug	26
DT	1344		Turken willen erkenning bijdrage economie	26
DT	1345		VS: Sancties wegens Airbus	30
DT	1346		Beurzen VS fors hoger	30
DT	1347	12/12/11	Bulldog Cameron is Europa-regie kwijt	7
DT	1348		Le Snob	7
DT	1349		Schotten boos op Cameron	11
DT	1350		Britten in de ban van veto	15
DT	1351		Waarschuwing bankgedrag	15
DT	1352	13/12/11	Logisch Brits nee	21
DT	1353		Kroes trekt Zu Googleberg aan	21
DT	1354		Europhoop brokkelt langzaam alweer af	23
DT	1355		Moody's blijft kijken naar EU	23
DT	1356		Britten betalen zeer hoge prijs voor isolationisme	23
DT	1357		Rivalen Sakrozy zien akkoord niet zitten	23
DT	1358		Beurzen VS in een dip	24
DT	1359		Moody's vloert Dakram	24
DT	1360	14/12/11	Van der Stoep alleen verder	7
DT	1361		Nederland hervormen gaat voor bezuiniging	25
DT	1362		Portugal dicht begrotingsgat	25
DT	1363		VNO: Grote gevolgen transactietaks	25
DT	1364		Kort financieel	27
DT	1365		Amsterdam dreigt deel optiehandel te verliezen	27
DT	1366		AEX wint dankzij Shell	27
DT	1367	15/12/11	Bedrijven zien Russen graag in WTO-familie	30

DT	1368		Den Haag voelt niets voor plan Brusselse Tobintaks	31
DT	1369		Crisis spekt beurs pensioenfondsen	31
DT	1370		Handelaren teleurgesteld in voorstellen NYSE Euronext	31
DT	1371		Onbalans exportmodel aanpassen	31
DT	1372		Crisis raakt ict-sector deze keer wel degelijk	31
DT	1373		Schuldencrisis raakt beurzen	33
DT	1374		Zorgen over europact stuwen dollar omhoog	33
DT	1375	16/12/11	Miljarden voor IMF	1
DT	1376		Brussel stuurt aan op eeuw van elektriciteit	27
DT	1377		Lage euro is goed en slecht nieuws	27
DT	1378		Koersdalingen BRIC's miskennen groeiocracht	29
DT	1379		Crisis FDP bedreiging voor Duitse eurokoers	29
DT	1380		Russen storten voor eurozone	30
DT	1381	17/12/11	Nederlanders verdachten in pornozaak	9
DT	1382		Geen groei, wel rijk	25
DT	1383		Berlijn blijft achter ESM staan	25
DT	1384		Op de plaats rust in NY	31

Le Soir

LS	1385	17/10/11	l'Europe veut régler sa dette	6
LS	1386		Les Indignés visent Athènes	8
LS	1387		La Belgique polluée	10
LS	1388	18/10/11	Vol au-dessus d'un isoloir	9
LS	1389		Dexia plonge, malgré le oui de l'Europe	19
LS	1390		Conjoncture Etude Unizo-DHL	21
LS	1391	19/10/11	Europe: plainte des laïques auprès du médiateur	1
LS	1392		La Wallonie hors corridors européens	21
LS	1393	20/10/11	L'UE mobilisée mais pas alarmée	11
LS	1394		Le rêve mis sur orbite à Transinne	20
LS	1395		Les euro-obligations sont nées	21
LS	1396		La note de l'Espagne dégradée	21
LS	1397		L'Allemagne prend acte de la crise	23
LS	1398		Un train plus sûr, c'est 3,7 milliards	23
LS	1399		Soyouz va s'envoler de Guyane	27
LS	1400	21/10/11	L'Europe patauge face à la dette	1
LS	1401		Il faut une réponse forte pour éviter la fin de l'euro	13
LS	1402		Deux jours pour sauver l'euro	23
LS	1403		Les quatre chantiers du weekend-européen	23
LS	1404		La Commission veut moraliser la finance	26
LS	1405		Feu vert anglais au rachat de Chi-X Europa par BATS	26
LS	1406	22/10/11	C'est l'Europe qu'on assassine	2
LS	1407		L'UE existe: elle invente les sommets à répétition	2
LS	1408		Dexia, le premier domino	2
LS	1409		Des agences toutes-puissantes	2
LS	1410		Paris-Berlin: une querelle de Fonds	2
LS	1411		Anne Demelenne: "Un recul social!"	2

LS	1412		Les libéraux haussent le ton, ça coince, fort	4
LS	1413		Trouver 230 millions malgré la crise	5
LS	1414		Galileo: cette fois, c'est parti!	11
LS	1415		Poussée de fièvre anti-Europe au coeur du pouvoir...	15
LS	1416		Il est minuit, docteur Merkel	26
LS	1417	25/10/11	Le buzz du monde	11
LS	1418		Van Rompuy, homme de la situation?	12
LS	1419		Seule la BCE a la clef	19
LS	1420		Intervention du fonds de stabilité en faveur d'Italie	19
LS	1421	26/10/11	Commission anti-mafia	9
LS	1422		Une nuit pour sauver l'euro	10
LS	1423	27/10/11	Sarkozy et Merkel au finish pour sauver l'euro	1
LS	1424		Leterme: Au moins 1000 milliards	1
LS	1425		Tout l'enfer est dans les détails	2
LS	1426		Comment éteindre l'incendie	2
LS	1427		Le malade Berlusconi sur le départ	4
LS	1428		Les Allemands font bloc derrière Angela Merkel	4
LS	1429		Un sommet très médiatique	4
LS	1430		L'ambulancier Pékin au chevet de l'empire européen...	4
LS	1431		On pensionne même les gourous	14
LS	1432	28/10/11	L'euro sauvé? L'Europe fait ce qu'elle peut	2
LS	1433		Cette fois, l'optimisme des marchés, sera-t-elle...	2
LS	1434		106 milliards, une injection suffisante?	2
LS	1435		Un "pare-feu" efficace contre la contagion?	2
LS	1436		1000	2
LS	1437		Une solution vraiment "définitive"?	2
LS	1438		Ils ont fait le sommet européen	4
LS	1439		Demain, les pays seront tous gérés "à l'allemande"	4
LS	1440		Croatie: le parti au pouvoir dans le collimateur de...	9
LS	1441		Un hiver rude? Que les spéculateurs se taisent!	11
LS	1442		On a évité le scénario du pire	11
LS	1443		Vous verrez dans deux semaines	11
LS	1444		L'Union au bout du GPS	20
LS	1445	29/10/11	Après Trichet, voici Draghi le marathonien	1
LS	1446		Willy De Clercq était un "monument politique"	4
LS	1447		Jean-Claude Trichet, le banquier qui est allé trop loin?	22
LS	1448		Mario Draghi, le marathonien de la finance	22
LS	1449		La flamme de l'espoir reste ténue	26
LS	1450		Comment faire le malin en société ce samedi soir?	31
LS	1451	31/10/11	Europe sera verte ou déclinera	16
LS	1452	2/11/11	Papandréou embrase l'Europe et les Bourses	1
LS	1453		Prato, la ville italienne qui préfigure l'Europe chinoise	1
LS	1454		Jamais coupable d'exès de démocratie	2
LS	1455		Le référendum grec provoque un mini-krach	2
LS	1456		Le quitte ou double de Georges Papandréou	2
LS	1457		En Italie, une journée très dramatique	2

LS	1458		Souvenirs	2
LS	1459		Une sortie de la Grèce ne résoudrait rien	4
LS	1460		Didier Reynders: "La Surprise..."	4
LS	1461		Achat de votes en Bulgarie?	10
LS	1462		Sombres nuages sur la finance	21
LS	1463		OGM: BASF mise sur Fortuna	21
LS	1464		3%	22
LS	1465	3/11/11	Pour les Grecs, ce sera l'euro ou le chaos	2
LS	1466		Le scénario noir	2
LS	1467		Le référendum: démocratie ou traîtrisme?	4
LS	1468		Les Belges en faveur de subsides aux aliments sains	8
LS	1469		Les Grecs ont bien conscience qu'ils n'ont pas le...	12
LS	1470		Georges Papandréou, un ovni dans le ciel grec	13
LS	1471	4/11/11	Panandréou et la fragilité des européens	2
LS	1472		Merkel et Sarkozy, putschistes à la tête de l'Europe	8
LS	1473		Toute la zone euro y perdrait	11
LS	1474		L'Etat grec ferait défaut sur sa dette	11
LS	1475		La VCE monte enfin au front	21
LS	1476		L'Europe va imposer sa taxe carbone	22
LS	1477	5/11/11	Sarkozy et Obama unis face à la tempête financière	1
LS	1478		Comment aimer cette Europa-là?	2
LS	1479		Athènes se prépare au retour de la droite	15
LS	1480		Obama rassuré	15
LS	1481		Cameron irrité	15
LS	1482		Sikorski menaçant	15
LS	1483		Rutte lâche les Grecs	15
LS	1484		La crise contamine notre vie	19
LS	1485		Halloween hellénique	23
LS	1486		Encore un peu de retsina?	29
LS	1487		Florissant, le pays dépasse l'Angleterre	32
LS	1488		Un miracle de vitalité économique	32
LS	1489		L'empire à la rescousse de l'Europe	32
LS	1490		Fierté face à la crise de l'euro	32
LS	1491	7/11/11	Vers une sortie de crise en Grèce sans Georges...	1
LS	1492		15 novembre, dernier délai	4
LS	1493		Une coalition sans Papandréou	8
LS	1494		Ils on dit...	8
LS	1495	8/11/11	Un nouveau tour de vis pour "éviter la faillite"	8
LS	1496		Huit milliards contre un nouveau gouvernement	8
LS	1497		L'après-Papandréou	8
LS	1498		L'extrême droite a le vent en poupe	10
LS	1499		L'Europe, combien de divisions?	12
LS	1500		La zone euro doit envoyer un message crédible...	12
LS	1501		La contagion gagne l'Italie	19
LS	1502		Réunion des ministres de Finances de l'euro	19
LS	1503		Prévisions	19

LS	1504		Nord Stream ouvre les vannes	21
LS	1505	9/11/11	Ciao Berlusconi	1
LS	1506		Le roi est tout nu: fin de partie pour le Cavaliere	2
LS	1507		Profil d'un job impossible	10
LS	1508		L'Europe déjugée par le marché	19
LS	1509		Les ministres des finances à Bruxelles	19
LS	1510	10/11/11	L'Italie s'enfonce, l'Europe panique	1
LS	1511		Qui après Berlusconi	1
LS	1512		Nos banques moins exposées	1
LS	1513		Europe: changer de politique ou s'étouffer	2
LS	1514		L'Italie perd la confiance des marchés	2
LS	1515		Hausse des vershils	2
LS	1516		Comment désamorcer la crise et stopper la contagion?	2
LS	1517		La BCE, prêteur en derniers recours	2
LS	1518		Di Rupo travaille, De Wever se produit	15
LS	1519		Après Berlusconi, "la morale générale est à plat"	17
LS	1520		Grand délestage dans les banques	27
LS	1521		Il faut réguler les nouveaux arrivants	28
LS	1522		L'Allemagne donne des signes de faiblesse	30
LS	1523		Croissance quasi nulle en Wallonie en 2012	30
LS	1524	12/11/11	Puisqu'il est strictement interdit d'échouer...	4
LS	1525		Les marchés aiment les technocrates	12
LS	1526		La dette publique grecque atteignait 127% du PIB...	12
LS	1527		Les pays fragiles entraînés dans un cercle infernal	12
LS	1528		La Chine tremble pour ses clients	21
LS	1529		Wall Street souffre	22
LS	1530		Les temps sont durs pour l'EuroStoxx 50	24
LS	1531		L'euro, au point-limite zéro	26
LS	1532		Comment faire le malin en société ce samedi soir?	33
LS	1533		Putôt des technocrates que les politiques?	33
LS	1534	La crise qui nous met l'eau à la bouche	33	
LS	1535	14/11/11	La stévia est autorisée	6
LS	1536	15/11/11	Le grand écart des taux montre que la crise s'étend	1
LS	1537		Monti demande du temps	9
LS	1538		Merkel mobilise ses troupes	9
LS	1539		L'UE renforce ses sanctions	9
LS	1540		Trouver 11,3 milliard. 22 milliard d'ici 2015. C'est...	12
LS	1541		Les taux font le grand écart	19
LS	1542		Le plan anti-crise du 27 octobre a vécu	19
LS	1543		L'Europe propose d'encadrer les agences de notation	19
LS	1544		Aegis veut s'étendre en Belgique	20
LS	1545		Deutsche Bank: Ackermann renonce à diriger le...	21
LS	1546	Feu vert européen pour les scanners corporels	21	
LS	1547	16/11/11	Van Rompuy doit s'expliquer à Strasbourg	1
LS	1548		Marchés: la démocratie fait la loi	2
LS	1549		Un programme européen contre la pauvreté	6

LS	1550		Mettre la démocratie entre parenthèses?	8
LS	1551		La grande volte-face de Merkel	9
LS	1552		Faut-il écarter les politiques pour sortir de la crise?	11
LS	1553		On est en train de détruire la démocratie	11
LS	1554		Hymne à la joie: le tempo de l'Europe	12
LS	1555		Pas de budget avant fin 2011	12
LS	1556		Toute la zone euro est en crise	19
LS	1557		Une loi contre la spéculation	19
LS	1558	17/11/11	Pays sûrs: la nouvelle majorité se soude	9
LS	1559		La BCE doit monter au front	21
LS	1560		Cette mercredi a été une nouvelle rude journée...	21
LS	1561	18/11/11	Budget: accouchement douloureux	1
LS	1562		L'iode suspect venait de Hongrie	7
LS	1563		Mario Monti demande des sacrifices aux Italiens	26
LS	1564		Paris veut impliquer la BCE	29
LS	1565	19/11/11	Monti, l'autre face de l'Italie	13
LS	1566		Van Rompuy pousse-t-il la BCE?	21
LS	1567		L'Europe attend toujours Mario	26
LS	1568	21/11/11	La Wallonie a adié Dufenco à l'insu de l'Europa	1
LS	1569		FSIH, le discret partenaire public de Dufenco	2
LS	1570		La Belgique risque une condamnation de l'Europe	2
LS	1571		L'analyse juridique	2
LS	1572		Dominos européens	10
LS	1573		L'impasse libérale: j'accuse	14
LS	1574		Libertés: des journaux clandestins aux révolutions...	15
LS	1575	22/11/11	L'Europe demande "des clarifications"	8
LS	1576		L'Europe élargit sa liste noire des compagnies...	21
LS	1577		Euro: les doutes de Buffett	22
LS	1578	23/11/11	BCE: ça coince entre Paris et Berlin	21
LS	1579	24/11/11	Désormais, la crise de la dette touche tout le monde,...	2
LS	1580		La gouvernance économique doit être renforcée	2
LS	1581		Le plafond des 6% est proche	2
LS	1582		Medvedev hausse le ton	9
LS	1583		Oui, dans l'intérêt des générations futures	11
LS	1584		Toute la Flandre pense que le PS doit aller plus loin	11
LS	1585		Le Brouillard climatique est belge	11
LS	1586		La gouvernance économique n'est ni européenne ni...	12
LS	1587		L'économie chinoise perd de sa superbe	22
LS	1588	25/11/11	Merkel ne bouge pas: la BCE ne bougera pas	11
LS	1589		Comment Monti parlait de Merkel...	11
LS	1590		Pas d'Europe fédérale contre les peuples	14
LS	1591	26/11/11	Magnette cogne "la droite"	15
LS	1592		Il faut réformer l'indexation	19
LS	1593		Mayday, Mayday	26
LS	1594		L'euro, bien plus inquiétant que la politique belge	26
LS	1595	28/11/11	Pressés par les marchés, les négociateurs accélèrent	15

LS	1596		Sauve qui peut!	15
LS	1597		Budget de compromis	21
LS	1598		Miller crosse Magnette!	24
LS	1599		Une priorité, maintenir l'effort	44
LS	1600	29/11/11	Après les Arabes, les Européens se fâchent	10
LS	1601		L'OCDE redoute un désastre	19
LS	1602	30/11/11	Moscou active son système d'alerte à Kaliningrad	12
LS	1603		8 milliards	12
LS	1604		Fait du jour	13
LS	1605		Le FMI à la recousse de l'Europe	23
LS	1606		Moody's cible Dexia et KBC	27
LS	1607	1/12/11	Une autre Europa à côté de l'Europe?	1
LS	1608		Avant le sommet	4
LS	1609		Une autre Europa à côté de l'Europe?	10
LS	1610		Sarkozy veut gagner du poids dans le tandem Merkozy	10
LS	1611		BEI: pas de troisième mandat pour Maystadt	21
LS	1612		Les banques centrales au front	21
LS	1613	2/12/11	Sarkozy: "Il faut refonder l'Europe"	1
LS	1614		La France dans les bras allemands	10
LS	1615		Sortie de la crise?	10
LS	1616		Syrie: de nouvelles sanctions	10
LS	1617		Téhéran au ban du monde	11
LS	1618		Un Belge dans le cockpit	11
LS	1619		J'espère qu'on n'arrivera pas là, ce serait un échec	13
LS	1620		En cas de décision concertée, pas de choc majeur	13
LS	1621		S&P: la zone euro proche de la récession	29
LS	1622	3/12/11	La rue a été écoutée, pas entendue	6
LS	1623		Climat: l'Europe progresse peu	12
LS	1624		La Belgique en arrière tout	12
LS	1625		Il faut agir!	13
LS	1626		Merkel reste sur son "nein"	14
LS	1627		Prolongations?	14
LS	1628		Super cool!	14
LS	1629		Aider la petite pêche artisanale	23
LS	1630		L'Europe réfléchit à augmenter les ressources du FMI	24
LS	1631		Les vols plus chers dès janvier?	25
LS	1632		Et le septième jour, l'euro fut sauvé	30
LS	1633	6/12/11	Merkel et Sarkozy veulent rassurer S&P	1
LS	1634		Elio Di Rupo se souviendra longtemps de la Saint-...	2
LS	1635		Merkel et Sarkozy mettent le turbo	8
LS	1636		Deux accents	8
LS	1637		Mario Monti cherche à convaincre urbi et orbi	8
LS	1638		Spectaculaire chute de la tension dans la zone euro...	19
LS	1639		S&P a placé toute la zone euro sous surveillance...	19
LS	1640		L'activité se réduit en zone euro	22
LS	1641	7/12/11	Les six ont-ils désigné le futur commissaire européen?	4

LS	1642		Durban: trop tôt pour l'accord	8
LS	1643		La justice européenne contre leur emprisonnement	8
LS	1644		Kosovo: la Serbie prête à perdre le nord?	11
LS	1645		Ouvrir la porte de l'UE à la Serbie?	11
LS	1646		Le conseil de Verhofstadt à Di Rupo	12
LS	1647		Un pavé dans la mare européenne	21
LS	1648		Van Rompuy veut ouvrir la voie à des euro-obligations	21
LS	1649		Enquête européenne contre Apple et cinq éditeurs	23
LS	1650	8/12/11	L'euro va mal, mais Van Rompuy va bien	2
LS	1651		Têtes d'affiche	2
LS	1652		Un (autre) sommet à haut risque	2
LS	1653		Les principaux enjeux du sommet européen	2
LS	1654		Je suis remonté contre les agences de notation	2
LS	1655		Et si Standard & Poor's avait raison?	2
LS	1656		La monnaie unique a été une erreur, mais il 'nest...	15
LS	1657		L'aérien craint le pire	27
LS	1658		Tony Tyler: En Europe, on veut tout réglementer!	27
LS	1659		Prix du Livre européen	40
LS	1660		Le Prix du Livre européen 2011	40
LS	1661	9/12/11	Di Rupo, nouvelle tête européenne	1
LS	1662		Un sommet d'austérité	1
LS	1663		Le sommet de la dernière chance (air connu)	2
LS	1664		Trois séquences pour sortir de l'ornière	2
LS	1665		S&P confiant dans la survie de l'euro	2
LS	1666		Le Groupe Spinelli et les bricolages de Merkozy	2
LS	1667		Premier sommet contre nature pour Di Rupo	2
LS	1668		Les autres "nouvelles têtes"	2
LS	1669		La BCE douche les espoirs des marchés	2
LS	1670		Quelques centaines de millions de plus à trouver...	4
LS	1671		Un nouveau contract social européen	17
LS	1672		Nos banques passent le test	23
LS	1673		S&P n'envisage pas l'éclatement de l'euro	28
LS	1674	10/12/11	Le Royaume-Uni s'isole	1
LS	1675		Au bout de la nuit, Albion était seule	14
LS	1676		Une avancée européenne? Merci, la crise!	14
LS	1677		Cameron, le chantre de la City	14
LS	1678		Un nouveau traité, à côté de l'UE	14
LS	1679		Comment ça va marcher?	14
LS	1680		Un bon signal aux marchés?	14
LS	1681		Di Rupo lance une offensive de charme sur L'Europe	15
LS	1682		En 2012, le baril devrait avoisiner les 100 dollars	24
LS	1683		Moody's dégrade BNP Paribas	25
LS	1684		L'Europe ne sort pas son bazooka	28
LS	1685	12/12/11	Royaume (dés)uni sur l'Europe	1
LS	1686		Un accord global en 2015	2
LS	1687		12 minutes qui ont fait basculer le sommet	2

LS	1688		Rififi dans l'équipe Cameron	12
LS	1689		Le chantage de Londres relève presque du racket	14
LS	1690		Et j'entends siffler le "Jean Monnet"	19
LS	1691	13/12/11	Le traité européen n'a pas convaincu les marchés	1
LS	1692		On ne ruera certainement pas autant dans les...	2
LS	1693		L'appel à délation dénoncé à l'Europe	5
LS	1694		Hollande et l'UE	9
LS	1695		D'un côté, le gouvernement Di Rupo a annoncé la...	13
LS	1696		Le City ne bondit pas de joie	23
LS	1697		Le sommet européen n'a rien réglé	23
LS	1698	14/12/11	Handicapés: une plainte contre l'Etat belge	8
LS	1699		Annus Horribilis? Non, annus mirabilis!	10
LS	1700		Sommet UE-Russie	10
LS	1701		Il faut moins d'épicéas	19
LS	1702		Le futur carrefour de l'Europe	20
LS	1703		La BCE décidera du futur de l'euro	23
LS	1704		NYSE Euronext et Deutsche Börse revoient leur...	24
LS	1705	15/12/11	Pour Donald Tusk, nous sommes au bord du précipice	12
LS	1706		Les révoltés arabes honorés à Strasbourg	13
LS	1707		L'euro dégringole sous 1,30 dollar	25
LS	1708		En bons termes	40
LS	1709	16/12/11	David Cameron, un gamin buté?	13
LS	1710		L'Europe! L'Europe! L'Europe!	17
LS	1711		Europe: quelle voie en 2050?	25
LS	1712		Une économie en panne en 2012	26
LS	1713	17/12/11	Un virus mutant qui fait trembler l'Europe	2
LS	1714		L'emploi, plus précaire	8
LS	1715		Ménages sans emploi: la Belgique en tête	8
LS	1716		La Province protège sa ruralité	20
LS	1717		Fitch accroît sa menace sur la note de la Belgique	21
LS	1718		Pour sauver l'euro, avancer plus vite, et plus fort, à 17!	22
LS	1719		Multiplier les remèdes inutiles?	26
LS	1720		Albion reviendra-t-elle dans le concert européen?	29

L'Avenir

LA	1721	17/10/11	La Belgique, pays le plus pollué d'Europe	4
LA	1722		Une nouvelle semaine sous tension s'annonce	10
LA	1723	19/10/11	Le droit de recours de riverains préservé	6
LA	1724	20/10/11	Grèce: face à l'austérité, le retour du troc	14
LA	1725		Une petite fille pour Carla-Bruni-Sarkozy	16
LA	1726		Cinquante milliards d'euros pour doper les...	16
LA	1727	21/10/11	On avance "bien" mais on ne tranche rien au "10,...	5
LA	1728		Deux sommets pour sauver l'euro	11
LA	1729		Grèce: les divergences persistent	13
LA	1730	22/10/11	Banques: pas de recapitalisation	6
LA	1731		L'Europa a coupé les vivres	7

LA	1732		Un patient sur trois en attente d'organe mourra	10
LA	1733	24/10/11	Verhofstadt: L'euro est menacé, il faut le sauver	4
LA	1734		La China à l'aide de l'Europe?	13
LA	1735		Carla Bruni-Sarkozy et Giulia sont sorties de la clinique	13
LA	1736	26/10/11	La réponse à la crise ne pourra être que politique	2
LA	1737		L'euro: l'impossible retour au franc belge	2
LA	1738		Blair en conseiller kazakh: Problématique	11
LA	1739	27/10/11	La Région wallonne n'applique pas la directive...	8
LA	1740	28/10/11	Le Prix Sakharov à cinq activistes du Printemps arabe	9
LA	1741		On reporte le problème sur la population européenne	10
LA	1742		Une bouée de 1 000 milliards d'euros	10
LA	1743		Obama	10
LA	1744		Irlande	10
LA	1745		Chine	10
LA	1746	29/10/11	Le "crollé de Gand" n'est plus	5
LA	1747		Status- quo, sous la moyenne	8
LA	1748	31/10/11	Grand banques corrompues	7
LA	1749		Les banques ont la frousse	7
LA	1750		La crise de l'euro n'est pas terminée	10
LA	1751	2/11/11	Le référendum grec a semé le chaos	2
LA	1752		Des progrès encourageants	9
LA	1753	3/11/11	Un bon milliard et des crispations en plus	4
LA	1754		L'aspect rationnel ne jouera pas	15
LA	1755		Europe était au courant!	15
LA	1756		Versements suspendus	15
LA	1757	4/11/11	L'insurrection des consciences	9
LA	1758		Papandréou contraint de renoncer	11
LA	1759		Berlusconi de plus en plus fragilisé	11
LA	1760		La BCE surprend les marchés	11
LA	1761		Vingt morts malgré le plan de paix	12
LA	1762	5/11/11	Querelle budgétaire, la N-VA attasue	5
LA	1763		11,3 milliards... + 2 milliards?	6
LA	1764		L'Europe s'éloigne, l'Iran arrive	11
LA	1765		Le Pape reçoit H. Van Rompuy	11
LA	1766		L'Italie sous surveillance du FMI	12
LA	1767		Ils ont simulé un voyage sur Mars pendant 520 jours	13
LA	1768	7/11/11	Le budget est sur toutes les lèvres	6
LA	1769		Essoré par la crise, Papandréou quitte le navire	12
LA	1770		Berlusconi tente de colmater les brèches	13
LA	1771	8/11/11	Un nouveau Premier ministre	10
LA	1772		Berlusconi, c'est terminé	11
LA	1773		La Bourse fait du yo-yo	11
LA	1774	9/11/11	La droite grecque veut imposer ses conditions à...	11
LA	1775	10/11/11	Les prochains mois seront difficile	10
LA	1776		Papandréou et Berlusconi dehors, rien ne s'arrange	15
LA	1777	14/11/11	Magnette répond aux attaques CD&V	4

LA	1778		Roulez-vous en BMW ou en Polo?	4
LA	1779		Berlusconi démissionne mais s'accroche	12
LA	1780		L'UE ravie du choix Monti	12
LA	1781	15/11/11	Feu vert pour la stévia, l'édulcorant naturel	11
LA	1782		L'aide aux plus démunis sauvée jusqu'en 2013	11
LA	1783		Les Bourses européennes clôturent dans le rouge	11
LA	1784		Bourse de Bruxelles: Les marchés européens reculent...	13
LA	1785	16/11/11	La Belgique menacée par les marchés	2
LA	1786		Europe et industrie: y a quelqu'un	6
LA	1787		La Belgique, 3e producteur d'amphètes	10
LA	1788	17/11/11	Un gouvernement des technocrates	10
LA	1789	18/11/11	Qui a dit?	4
LA	1790		Philippe Busquin se retire de la politique	7
LA	1791		Combattre l'abus d'antibiotiques	12
LA	1792	19/11/11	Elections: la droite donnée gagnante	12
LA	1793	21/11/11	Vite dit	4
LA	1794	22/11/11	Chambre: Inauguration du portrait d'Herman Van...	2
LA	1795		Les bourses resoufflent le froid	13
LA	1796		Le 1er ministre appelle les partis à s'engager par écrit	13
LA	1797	23/11/11	L'ONU condamne la répression	10
LA	1798		Clôture Bourse de Bruxelles: une septième baisse...	12
LA	1799	24/11/11	L'eau européenne au moulin de la crise	4
LA	1800		Un cercle vicieux se met en marche	6
LA	1801		Jacques Delors tance l'Allemagne	6
LA	1802		La droite grecque rassure	6
LA	1803		Erasmus: deux fois plus d'étudiants à l'étranger	12
LA	1804	25/11/11	Clôture Bourse de Bruxelles: neuvième baisse du Bel...	13
LA	1805	26/11/11	Clôture Bourse de Bruxelles: Le Bel20 souffle un peu...	13
LA	1806	28/11/11	Il va falloir bosser et encore bosser	2
LA	1807		L'Europe salue l'accord	4
LA	1808		Rigueur obligée, redressement espéré	9
LA	1809		La suspension de culture de maïs Monsanto annulée...	10
LA	1810	29/11/11	Une semaine pour boucler le travail	4
LA	1811		Maystadt pourrait rempiler	6
LA	1812		Gaspillage alimentaire: il y a urgence	7
LA	1813		L'Europe entre en légère récession	9
LA	1814		Tous les pays de l'UE menacés	9
LA	1815		Le ministre de la Justice turc au rapport	10
LA	1816	30/11/11	Choisissez du poisson durable	6
LA	1817		La Zone euro débloque l'aide à la Grèce	12
LA	1818	1/12/11	Maystadt ne sera pas reconduit	8
LA	1819		Un scrutin dans les meilleures conditions possibles	12
LA	1820		Les temps sont durs pour Hollande	13
LA	1821		Les banques centrales interviennent pour soulager...	13
LA	1822	2/12/11	Initiative commune pour protéger les enfants	12
LA	1823	5/12/11	Le grand oral avec Olly Rehn	2

LA	1824		Leterme: Ca a été très lourd	5
LA	1825		Il a tout intérêt à se soumettre à la loi	11
LA	1826		Ils ont marché pour le climat	11
LA	1827		Semaine décisive pour la crise	12
LA	1828	6/12/11	Une patate OGM résistant au mildiou	5
LA	1829		Les pays européens notés AAA bientôt déclassés...	10
LA	1830		Un autre traité à marche forcée	12
LA	1831	7/12/11	Au travail!	2
LA	1832		Les députés se rachètent une conduite	10
LA	1833		Un pas dans la bonne direction	10
LA	1834		Deux options pour sauver l'euro	11
LA	1835	8/12/11	L'Europe veut des deux-roues plus sûrs	6
LA	1836		Verhofstadt craint la panne fatale	10
LA	1837		Deux jours pour tenter de sauver l'euro	10
LA	1838		Vite dit	10
LA	1839	9/12/11	Croissance revue à la baisse	11
LA	1840		L'euro doit retrouver sa crédibilité	11
LA	1841	10/12/11	Le Brabant wallon, deuxième région la plus diplômée...	7
LA	1842		Des pratiques nauséabondes	7
LA	1843		La Croatie dans l'Union en juillet 2013	10
LA	1844		La rigueur à vingt-trois ou à vingt-six	10
LA	1845		Euro-obligations	10
LA	1846		Insuffisant	10
LA	1847		Déficit démocratique	10
LA	1848	12/12/11	Cameron soutenu par la rue, pas par ses alliés	12
LA	1849		Une feuille de route pour 2015	13
LA	1850	13/12/11	Le couteau européen sur la gorge belge	4
LA	1851	14/12/11	Tuiles budgétaires	12
LA	1852		Nano à l'ULB aussi	13
LA	1853	15/12/11	Un étiquetage plus clair pour les jus	10
LA	1854	16/12/11	Guy Verhofstadt chargé de négocier le futur traité	12
LA	1855	17/12/11	112 pédopornographes arrêtés	5

c. Annex 3: Codeboek

i. Doel

Door middel van een inhoudsanalyse van populaire en kwaliteitskranten uit Vlaanderen (*Het Laatste Nieuws* en *De Standaard*), Franstalig België (*Le Soir* en *L'Avenir*) en Nederland (*De Telegraaf* en *De Volkskrant*) nagaan hoe deze kranten berichten over de Europese Unie. We kunnen ons onderzoek herleiden tot twee onderzoeksvragen: hoeveel aandacht wordt aan de EU besteed en is die berichtgeving positief, negatief, neutraal of gemengd van inslag?

ii. Onderzoeksmateriaal

Gecodeerd werden alle artikelen (in totaal 1855) in bovenstaande kranten over de Europese Unie in de periode van maandag 10 oktober 2011 tot zondag 18 december 2011. 2011 was een hectisch jaar voor de Europese Unie. Door de eurocrisis stonden de Europese staats- en regeringsleiders steeds onder druk om bijkomende maatregelen te nemen om de crisis in de dijken.

Zowel op vrijdag 23 oktober als op vrijdag 9 december 2011 stond er een Europese Top op het programma. Ons onderzoek beslaat de periode van telkens een week voor en na de top. Ook de periode tussen beide Europese topontmoetingen werd geanalyseerd. Op dinsdag 1 november (Allerheiligen) en vrijdag 11 november 2011 (Wapenstilstand) verschijnt er in België geen krant. De Nederlandse kranten van die dag hebben we, om vertekening van de resultaten te vermijden, niet opgenomen.

iii. Artikels

De geanalyseerde 1855 artikels worden vermeld in annex 2.

iv. Variabelen

Nr. Variabele	Variabele	Categorie + Code
<i>Algemeen</i>		
1	Nummer bericht	...
2	Datum	dd/mm/yyyy
3	Krant	1 = <i>De Standaard</i>

		2 = <i>Het Laatste Nieuws</i> 3 = <i>De Volkskrant</i> 4 = <i>De Telegraaf</i> 5 = <i>Le Soir</i>
4	Krantengebied	1 = België – Vlaanderen 2 = België – Wallonië 3 = Nederland
5	Soort krant	1 = Kwaliteitskrant 2 = Populaire krant
<i>Vorm</i>		
6	Bericht op voorpagina	0 = Nee 1 = Ja
7	Titel verwijst naar EU? ⁶⁰	0 = Nee 1 = Ja
8	Lengte bericht	1 = Kortje (minder dan 150 woorden) 2 = Gemiddeld (tussen 151 en 500 woorden) 3 = Lang (tussen 501 en 750 woorden) 4 = Zeer lang (meer dan 751 woorden)
<i>Inhoud</i>		
9	Type bericht	0 = Niet duidelijk 1 = Nieuwsbericht 2 = Interview 3 = Reportage/achtergrondverhaal 4 = Opiniestuk 5 = Commentaar ⁶¹ 6 = Analyse 7 = Column ⁶²
10	Katern	0 = Onduidelijk 1 = Binnenland 2 = Buitenland 3 = Economie 4 = Opinie 5 = Wetenschap 6 = Cultuur 7 = Hoofdpunten
11	Onderwerp bericht (meest van toepassing)	0 = Ander 1 = Eurocrisis 2 = Klimaatcrisis 3 = Belgische formatiecrisis 4 = Dexia-crisis
12	Welke Europese institutie is betrokken?	0 = Geen 1 = Europese Commissie

⁶⁰ Een titel verwijst naar Europa als er de volgende benamingen in voorkomen: *Europa, Europe, Europese Unie, Union européenne, EU UE, Brussel, Bruxelles, de (Europese) Commissie, la Commission (européenne), het (Europees) Parlement (EP), le Parlement (européen), (Europese) Raad of Top, le Conseil of Sommet (européen), Raad (van Ministers), le Conseil (de Ministres), eurozone, la zone euro, eurocrisis, la crise d'euro, noodfonds, reddingsfonds, Europese Centrale Bank (ECB), , la Banque Centrale Européenne (BCE), EFSF, FSFE, Europol* en alle andere samentrekkingen met *euro*.

⁶¹ In het commentaar of commentaar wordt de mening van de krant weergegeven. Het stuk wordt dit door de hoofdredacteur of een vaste commentaargroep geschreven en staat het vooraan in de krant (Kussendrager & Van der Lugt, 2007).

⁶² Daar waar opiniestukken eerder een mening weergegeven, zijn columns eerder een persoonlijke ontboezeming die over alles kunnen gaan (maar de link met de actualiteit blijft) (Kussendrager & Van der Lugt, 2007).

	<ul style="list-style-type: none"> • Meest van toepassing • Proberen betrokken institutie af te leiden uit titel/inleiding – indien geen duidelijkheid in corpus • 6 kan gezien worden als sterkere vorm van 8: enkel toepassen als expliciet naar Europese Top wordt verwezen 	<p>2 = Raad van Ministers v/d EU 3 = Europees Parlement 4 = Europese Centrale Bank (ECB) 5 = Europees Hof van Justitie (EHJ) 6 = Europese Raad/Top 7 = European External Action Service (EEAS) 8 = Euro(zone)/EFSF 9 = Europa als internationale actor 10 = Mengvorm 11 = Andere</p>
13	<p>Betrokken Europese lidstaat, ander land of andere actor</p> <ul style="list-style-type: none"> • Meest van toepassing • Proberen betrokken institutie af te leiden uit titel/inleiding – indien geen duidelijkheid in corpus) • Als geen enkele actor naast de Europese instituties wordt vermeld, kiezen voor 0 • Als meerdere EU-lidstaten worden genoemd, kiezen voor 28, tenzij een lidstaat ondubbelzinnig belangrijker is dan de anderen die genoemd worden • Als andere, niet-Europese staat centraal staat, kies 38 • Bij mengvorm EU-land en ander land kiezen voor EU-land • Internationale organisaties en andere entiteiten (op banken na, want daarvoor 39), kies 40 • Worden actoren genoemd, zonder dat dit relevant is, kies toch 0 	<p>0 = Geen 1 = België 2 = Bulgarije 3 = Cyprus 4 = Denemarken 5 = Duitsland 6 = Estland 7 = Finland 8 = Frankrijk 9 = Griekenland 10 = Hongarije 11 = Ierland 12 = Italië 13 = Letland 14 = Litouwen 15 = Luxemburg 16 = Malta 17 = Nederland 18 = Oostenrijk 19 = Polen 20 = Portugal 21 = Roemenië 22 = Slovenië 23 = Slowakije 24 = Spanje 25 = Tsjechië 26 = Verenigd Koninkrijk 27 = Zweden 28 = Frankrijk & Duitsland 29 = Andere mengvorm EU-lidstaten 30 = Kandidaat lidstaat: Kroatië 31 = Kandidaat lidstaat: FYROM 32 = Kandidaat lidstaat: IJsland 33 = Kandidaat lidstaat: Montenegro 34 = Kandidaat lidstaat: Servië 35 = Kandidaat lidstaat: Turkije 36 = Andere: Oekraïne 37 = Andere: Syrië 38 = Ander(e) land(en) 39 = Banken 40 = Andere</p>
<i>Toon</i>	ENKEL VOOR TYPE 4-5-7	
14	Toon tegenover EU-instellingen	<p>0 = Neutraal 1 = Positief</p>

		2 = Negatief 3 = Gemengd
15	Toon tegenover verdere integratie	0 = Neutraal 1 = Positief 2 = Negatief 3 = Gemengd
	<p>Verduidelijking 14: 0 = is noch positief, noch negatief, noch gemengd – bevat dus geen waardeoordeel of geen toon. 1 = focus op de positieve gevolgen van het EU-beleid of van acties van de Europese Unie en op positieve gedragingen van EU-vertegenwoordigers of –instellingen/ 2 = focus op conflicten tussen lidstaten, op de negatieve impact van EU-beleid of acties en op negatief gedrag van EU-vertegenwoordigers, zoals leden van de Commissie of het Parlement, of EU-instituten in het algemeen. 3 = zowel positieve als negatieve elementen.</p> <p>Verduidelijking 15: 0 = is noch positief, noch negatief, noch gemengd of geen toon 1 = er wordt gepleit voor meer Europese integratie: versterken van de euro, uitbreiding van de EU of verdieping 2 = er wordt gepleit voor desintegratie, het opgeven van de euro of het uit de eurozone gooien van landen. 3 = zowel positieve als negatieve elementen.</p>	

d. Annex 4: Analyse *De Standaard*

Statistics

Tabel 1	Verwijzing naar Europa in titel?	Voorpagina krant	Lengte bericht	Type bericht	Katern in krant	Onderwerp bericht	Welke Europese institutie?	Betrokken lidstaat/andere actor
N Valid	370	370	370	370	370	370	370	370
Missing	0	0	0	0	0	0	0	0

Welke Europese institutie?

Tabel 2		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Geen	84	22,7	22,7	22,7
	Europese Commissie	43	11,6	11,6	34,3
	Raad van Ministers van de Europese Unie	10	2,7	2,7	37,0
	Europees Parlement	9	2,4	2,4	39,5
	Europese Centrale Bank	33	8,9	8,9	48,4
	Europees Hof van Justitie	1	,3	,3	48,6
	Europese Raad/Top	42	11,4	11,4	60,0
	Euro, eurozone, EFSF	124	33,5	33,5	93,5
	Europa als internationale actor	3	,8	,8	94,3
	Mengvorm	12	3,2	3,2	97,6
	Andere	9	2,4	2,4	100,0
	Total	370	100,0	100,0	

Tabel 3		Lengte bericht			
		Kortje (minder dan 150 woorden)	Gemiddeld (tussen 151 en 500 woorden)	Lang (tussen 501 en 750 woorden)	Zeer lang (meer dan 751 woorden)
		Count	Count	Count	Count
Katern in krant	Onduidelijk	0	0	0	0
	Binnenland	3	9	8	0
	Buitenland	24	38	23	15
	Economie	39	66	29	7
	Opinie	0	2	8	26
	Wetenschap	0	0	1	0
	Cultuur	1	0	0	0
	Hoofdpunten	16	39	14	2

e. Annex 5: Analyse Het Laatste Nieuws

Statistics

Tabel 1	Voorpagina krant	Verwijzing naar Europa in titel	Lengte bericht	Type bericht	Katern in krant	Onderwerp bericht	Welke Europese institutie?	Betrokken lidstaat/andere actor
† Valid	256	256	256	256	256	256	256	256
Missing	0	0	0	0	0	0	0	0

Welke Europese institutie?

Tabel 2		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Geen	71	27,7	27,7	27,7
	Europese Commissie	23	9,0	9,0	36,7
	Raad van Ministers van de Europese Unie	3	1,2	1,2	37,9
	Europees Parlement	3	1,2	1,2	39,1
	Europese Centrale Bank	22	8,6	8,6	47,7
	Europees Hof van Justitie	2	,8	,8	48,4
	Europese Raad/Top	35	13,7	13,7	62,1
	Euro, eurozone, EFSF	84	32,8	32,8	94,9
	Mengvorm	4	1,6	1,6	96,5
	Andere	9	3,5	3,5	100,0
	Total	256	100,0	100,0	

Lengte bericht volgens katern

Tabel 3		Lengte bericht			
		Kortje (minder dan 150 woorden)	Gemiddeld (tussen 151 en 500 woorden)	Lang (tussen 501 en 750 woorden)	Zeer lang (meer dan 751 woorden)
		Count	Count	Count	Count
Katern in krant	Onduidelijk	0	0	0	0
	Binnenland	25	5	0	2
	Buitenland	26	8	11	3
	Economie	47	49	5	0
	Opinie	1	0	1	5
	Wetenschap	0	1	0	0
	Cultuur	0	0	0	0
	Hoofdpunten	27	31	4	5

f. Annex 6: De Volkskrant**Statistics**

Tabel 1	Verwijzing naar Europa in titel?	Lengte bericht	Voorpagina krant	Type bericht	Katern in krant	Onderwerp bericht	Welke Europese institutie?	Betrokken lidstaat/andere actor
N Valid	374	374	374	374	374	374	374	374
Missing	0	0	0	0	0	0	0	0

Welke Europese institutie?

Tabel 2		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Geen	69	18,4	18,4	18,4
	Europese Commissie	31	8,3	8,3	26,7
	Raad van Ministers van de Europese Unie	4	1,1	1,1	27,8
	Europees Parlement	3	,8	,8	28,6
	Europese Centrale Bank	14	3,7	3,7	32,4
	Europees Hof van Justitie	2	,5	,5	32,9
	Europese Raad/Top	32	8,6	8,6	41,4
	EEAS	2	,5	,5	42,0
	Euro, eurozone, EFSF	205	54,8	54,8	96,8
	Andere	12	3,2	3,2	100,0
	Total	374	100,0	100,0	

g. Annex 7: De Telegraaf

Statistics

Tabel 1	Voorpagina krant	Verwijzing naar Europa in titel?	Lengte bericht	Type bericht	Onderwerp bericht	Katern in krant	Welke Europese institutie?	Betrokken lidstaat/andere actor
N Valid	384	384	384	384	384	384	384	384
Missing	0	0	0	0	0	0	0	0

Welke Europese institutie?

Tabel 2		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Geen	43	11,2	11,2	11,2
	Europese Commissie	42	10,9	10,9	22,1
	Raad van Ministers van de Europese Unie	7	1,8	1,8	24,0
	Europees Parlement	8	2,1	2,1	26,0
	Europese Centrale Bank	27	7,0	7,0	33,1
	Europees Hof van Justitie	1	,3	,3	33,3
	Europese Raad/Top	37	9,6	9,6	43,0
	Euro, eurozone, EFSF	198	51,6	51,6	94,5
	Europa als internationale actor	2	,5	,5	95,1
	Mengvorm	9	2,3	2,3	97,4
	Andere	10	2,6	2,6	100,0
	Total	384	100,0	100,0	

Lengte analyses *De Volkskrant, De Telegraaf & De Standaard*

Tabel 3		DV	DT	DS
Valid	Kortje (minder dan 150 woorden)	1,4	6,4	0
	Gemiddeld (tussen 151 en 500 woorden)	52,2	30,8	61,5
	Lang (tussen 501 en 750 woorden)	26,1	57,7	30,8
	Zeer lang (meer dan 751 woorden)	20,3	5,1	7,7
	Total	100,0	100,0	100,0

h. Annex 8: *Le Soir***Statistics**

Tabel 1	Voorpagina krant	Verwijzing naar Europa in titel?	Lengte bericht	Type bericht	Katern in krant	Onderwerp bericht	Welke Europese institutie?	Betrokken lidstaat/andere actor
N Valid	336	336	336	336	336	336	336	336
Missing	0	0	0	0	0	0	0	0

Welke Europese institutie?

Tabel 2	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Geen	41	12,2	12,2	12,2
Europese Commissie	36	10,7	10,7	22,9
Raad van Ministers van de Europese Unie	4	1,2	1,2	24,1
Europees Parlement	11	3,3	3,3	27,4
Europese Centrale Bank	16	4,8	4,8	32,1
Europees Hof van Justitie	1	,3	,3	32,4
Europese Raad/Top	41	12,2	12,2	44,6
EEAS	1	,3	,3	44,9
Euro, eurozone, EFSF	169	50,3	50,3	95,2
Europa als internationale actor	4	1,2	1,2	96,4
Mengvorm	6	1,8	1,8	98,2
Andere	6	1,8	1,8	100,0
Total	336	100,0	100,0	

i. Annex 9: *L'Avenir***Statistics**

Tabel 1	Verwijzing naar Europa in titel?	Lengte bericht	Type bericht	Katern in krant	Onderwerp bericht	Welke Europese institutie?	Betrokken lidstaat/andere actor
N Valid	135	135	135	135	135	135	135
Missing	0	0	0	0	0	0	0

Welke Europese institutie?

Tabel 2	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Geen	25	18,5	18,5	18,5
Europese Commissie	18	13,3	13,3	31,9
Raad van Ministers van de Europese Unie	2	1,5	1,5	33,3
Europees Parlement	13	9,6	9,6	43,0
Europese Centrale Bank	7	5,2	5,2	48,1
Europees Hof van Justitie	2	1,5	1,5	49,6
Europese Raad/Top	14	10,4	10,4	60,0
EEAS	1	,7	,7	60,7
Euro, eurozone, EFSF	39	28,9	28,9	89,6
Europa als internationale actor	2	1,5	1,5	91,1
Mengvorm	3	2,2	2,2	93,3
Andere	9	6,7	6,7	100,0
Total	135	100,0	100,0	